

บทบาทของพนักงานสอบสวน และพนักงานอัยการในการดำเนินคดีอาญา

การศึกษาถึงบทบาทของพนักงานอัยการ และพนักงานสอบสวนทั้งในต่างประเทศและประเทศไทยถือเป็นสิ่งสำคัญที่จะแสดงให้เห็นว่าองค์กรของรัฐผู้มีบทบาทในการดำเนินคดีอาญานั้น ก่อนหน้านั้น ได้ตรวจสอบพยานหลักฐานเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อเท็จจริงในคดีอย่างเพียงพอที่วินิจฉัยความผิด และได้ดำเนินการใดๆ ด้วยความร่วมมือกันเพื่ออำนวยความสะดวกให้เกิดขึ้นแก่ประชาชนหรือไม่อย่างไร ดังอธิบายได้ต่อไปนี้

1. การดำเนินคดีอาญาและการสอบสวนในต่างประเทศ

1.1 ฝรั่งเศส

ประเทศฝรั่งเศส เป็นประเทศที่ให้อำนาจสอบสวนคดีอาญากับอำนาจฟ้องคดีอาญารวมกัน กล่าวคือ อำนาจการสอบสวนอยู่ภายใต้การควบคุมของอัยการและอัยการเป็นพนักงานสอบสวนด้วย¹ และได้แยกกระบวนการพิจารณาความอาญาออกเป็น 2 ขั้นตอน เช่นเดียวกับประเทศต่างๆ กล่าวคือ ขั้นตอนก่อนฟ้องคดีอาญา และขั้นตอนหลังการฟ้องคดีอาญา และในขั้นตอนก่อนฟ้องคดีอาญานั้นมีองค์กรที่เกี่ยวข้อง 3 องค์กร คือ ตำรวจสอบสวน พนักงานอัยการ และผู้พิพากษาสอบสวน ทั้งนี้ เนื่องจากการสอบสวนคดีอาญา แบ่งเป็น 3 ประเภท ดังนี้²

(1) การสอบสวนเบื้องต้น (Enquête Préliminaire) การสอบสวนเบื้องต้นมีลักษณะสำคัญที่แตกต่างกับการสอบสวนแบบอื่น ที่ใช้วิธีการนุมนวลปราศจากพิธีรีตอง และเจ้าพนักงานผู้สอบสวนไม่มีอำนาจบังคับ (ยกเว้นการควบคุมตัวบุคคลซึ่งก็จะควบคุมไว้ได้เพียง 24 ชั่วโมงเท่านั้น) ผลของการสอบสวนเบื้องต้นจึงขึ้นอยู่กับความสามารถของเจ้าพนักงานผู้ทำการสอบสวนที่จะทำให้ประชาชนให้ความร่วมมือด้วยเป็นส่วนสำคัญ

¹ เอกรินทร์ หนูนุกักดี, "การกลั่นกรองคดีอาญาก่อนการพิจารณาของศาล," (วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต), น. 33.

² รายงานการศึกษาวิจัย เรื่อง "สิทธิผู้ต้องหา จำเลย และผู้ต้องโทษในคดีอาญา" โครงการศึกษาวิจัยเรื่อง สิทธิผู้ต้องหา จำเลย และผู้ต้องโทษในคดีอาญา เสนอต่อสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา, (2538), น. 60.

การสอบสวนเบื้องต้น แม้จะเป็นเรื่องที่อาศัยความสมัครใจของผู้ที่ถูกสอบสวนเป็นใหญ่ ก็มี
 ส่วนสำคัญอยู่มากในการดำเนินคดีอาญา ในประการแรกการสอบสวนเบื้องต้นนี้ทำให้พนักงานอัยการ
 สามารถพิจารณาคำร้องทุกข์และคำกล่าวโทษที่ได้รับไว้ว่าสมควรจะดำเนินการต่อไปอย่างไรหรือไม่
 ถ้าเห็นว่าเป็นเรื่องที่ไม่อาจฟ้องร้องได้ เช่น ข้อกล่าวหาไม่เป็นความจริง การกระทำที่กล่าวหาไม่เป็น
 ความผิดอาญา หรือไม่อาจทราบได้ว่าผู้ใดเป็นผู้กระทำความผิดหรือเป็นเรื่องที่ไม่สมควรฟ้องร้อง
 พนักงานอัยการก็จะสั่งยุติเรื่อง (Classement sans suite) ถ้าเป็นเรื่องเล็กๆ น้อยๆ ที่ผู้ต้องหาหรือ
 สาราภาพหรือยอมจำนนต่อพยานหลักฐาน พนักงานอัยการก็อาจฟ้องผู้ต้องหาต่อศาลโดยตรง ถ้าเป็น
 เรื่องยุ่งยาก สลับซับซ้อน หรือเรื่องที่กฎหมายบังคับให้ต้องทำการสอบสวน โดยผู้พิพากษา ก็จะส่ง
 ต่อไปให้ ผู้พิพากษาสอบถาม ทำการสอบสวนต่อไป³

(1.1) ผู้ที่มีอำนาจหน้าที่ในการสอบสวนเบื้องต้น คือ

(1.1.1) ตำรวจฝ่ายคดี (La police Judiciaire)

(1.1.2) หัวหน้าอัยการประจำศาลชั้นต้น (Procureur de la République)

(1.1.3) อธิบดีอัยการศาลอุทธรณ์ (Procureur General)

(1.1.1) ตำรวจฝ่ายคดี (La Police Judiciaire) ซึ่งแบ่งออกเป็นหลายประเภทมีอำนาจ
 หน้าที่ไม่เท่ากัน คือ

ประเภทที่ 1 นายตำรวจฝ่ายคดี (Les Officiers de la Polion Judiciaire) ซึ่งมีอำนาจ
 หน้าที่อย่างสมบูรณ์ โดยได้รับมอบอำนาจจากอธิบดีกรมอัยการศาลอุทธรณ์แล้วได้แก่

- นายกเทศมนตรี และผู้ช่วย (ไม่ค่อยได้ทำหน้าที่นี้มากนัก เว้นแต่จะเป็นเมืองที่ไม่มีตำรวจอื่น)
- นายตำรวจภูธรชั้นสัญญาบัตรและชั้นประทวน (Les Officiers de grades de la Gendarmerie Nationale) ซึ่งความจริงเป็นนายทหารฝ่ายรักษาความปลอดภัยภายในประเทศ และ
 สังกัดอยู่กระทรวงกลาโหมที่เรียกว่าตำรวจภูธร ก็เพื่อเปรียบเทียบและให้เข้าใจง่าย

- พวกตำรวจภูธรซึ่งได้รับราชการมาไม่น้อยกว่า 5 ปี และได้รับการแต่งตั้งโดยคำสั่งของ
 รัฐมนตรียุติธรรม ร่วมกับรัฐมนตรีกลาโหม

- นายตำรวจชั้นสารวัตร (Commissaire de Police) และนายตำรวจสังกัดกองรักษาความ
 มั่นคงแห่งชาติ

- นายตำรวจชั้นสารวัตรและผู้ช่วย (Commissaire Adjoint) และนายตำรวจของกองกำกับการ
 ตำรวจนครบาล (La Prefecture de Police)

³ วรจิต แสงสุก, “มาตรการกลั่นกรองมูลคดีอาญาก่อนการพิจารณาของศาล,”
 (วิทยานิพนธ์ นิติศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2529), น. 123.

- นายตำรวจที่ไม่ใช่ชั้น Commissaire แต่ได้รับการแต่งตั้งจากบรรดานายตำรวจซึ่งรับราชการมาแล้วไม่น้อยกว่า 5 ปี ในตำแหน่ง Officier de Police Adjoint โดยคำสั่งของรัฐมนตรียุติธรรมร่วมกับรัฐมนตรีมหาดไทย

ประเภทที่ 2 พนักงานตำรวจฝ่ายคดี (Les Agents de la Police Judiciaire) แบ่งออกเป็นสองชั้นด้วยกัน คือ พนักงานตำรวจฝ่ายคดีชั้นผู้ใหญ่ (Les Agents Supérieurs de la Police Judiciaire) และพนักงานตำรวจฝ่ายคดีชั้นผู้น้อย

- พนักงานตำรวจฝ่ายคดีชั้นผู้ใหญ่ ได้แก่ ตำรวจภูธรที่มีได้เป็นนายตำรวจฝ่ายคดี และพนักงานตำรวจฝ่ายคดีชั้นผู้ใหญ่มีอำนาจทำการสอบสวนได้เองหรือตามคำสั่งของอัยการเช่นเดียวกับนายตำรวจฝ่ายคดี แต่มีอำนาจน้อยกว่าที่ไม่อาจควบคุมตัวบุคคลไว้ได้

- พนักงานตำรวจฝ่ายคดีชั้นผู้น้อย ได้แก่ ตำรวจประจำการทุกคนที่ไม่ได้เป็นนายตำรวจฝ่ายคดี และไม่ได้เป็นพนักงานตำรวจฝ่ายคดีชั้นผู้ใหญ่ และตำรวจของเทศบาล พนักงานตำรวจฝ่ายคดีชั้นผู้น้อย มีหน้าที่ช่วยเหลือนายตำรวจฝ่ายคดี และแจ้งให้ผู้บังคับบัญชาทราบการกระทำผิดและทำการสืบสวนหาตัวผู้กระทำผิดตามคำสั่งของผู้เป็นหัวหน้า

อำนาจของพนักงานตำรวจฝ่ายคดีชั้นผู้ใหญ่ต่างกับพนักงานตำรวจฝ่ายคดีชั้นผู้น้อยในข้อสำคัญ คือ พนักงานตำรวจฝ่ายคดีชั้นใหญ่นั้นกฎหมายให้อำนาจไว้โดยตรง จึงอาจทำการสอบสวนได้เอง แต่พนักงานตำรวจฝ่ายคดีชั้นผู้น้อยจะทำการสอบสวนได้ก็ต่อเมื่อได้รับคำสั่งจากผู้บังคับบัญชาอีกประการหนึ่งพนักงานตำรวจฝ่ายคดีชั้นผู้ใหญ่มีอำนาจทำการสอบสวน ซึ่งลงลายมือชื่อผู้ให้ถ้อยคำได้ ส่วนพนักงานตำรวจฝ่ายคดีชั้นผู้น้อยจะทำได้แต่เพียงรายงานที่ลงลายมือชื่อตนเอง ซึ่งมีน้ำหนักให้การรับฟังน้อยกว่า

ประเภทที่ 3 พนักงานอื่นที่มีอำนาจหน้าที่ของตำรวจฝ่ายคดีได้แก่ ข้าราชการบางประเภทที่กฎหมายกำหนดไว้ให้มีอำนาจปฏิบัติการอย่างตำรวจฝ่ายคดีได้เมื่อมีความผิดเกิดขึ้นเกี่ยวกับงานในหน้าที่ของตน เช่น นายช่างและช่างเทคนิคของการป่าไม้และการชลประทาน เจ้าพนักงานสรรพากร ผู้ตรวจการแรงงาน เจ้าหน้าที่บางตำแหน่งในกิจการไปรษณีย์ การรถไฟ การขังตวงวัด ฯลฯ เจ้าพนักงานเหล่านี้มีอำนาจบางอย่างในการสอบสวนความผิดเกี่ยวกับงานในหน้าที่ของตน ตามที่กฎหมายกำหนดไว้เท่านั้น

(1.1.2) หัวหน้าอัยการประจำศาลชั้นต้น เป็นผู้อำนวยการกิจการตำรวจฝ่ายคดีทั้งหมด

(1.1.3) อธิบดีกรมอัยการศาลอุทธรณ์ เป็นผู้ควบคุมดูแลอีกชั้นหนึ่ง⁴ ซึ่งเป็นผู้มีอำนาจเหนืออัยการและผู้ว่าคดีศาลแขวงทั้งหมดในเขต และยังเป็นผู้แต่งตั้งนายตำรวจประจำท้องที่ให้เป็น

⁴ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส มาตรา 38 บัญญัติว่า “นายตำรวจฝ่ายคดีและพนักงานตำรวจฝ่ายคดีอยู่ภายใต้ความควบคุมดูแลของอธิบดีอัยการศาลอุทธรณ์ อธิบดี

ผู้ว่าคดีในศาลแขวง นอกจากนี้ยังมีหน้าที่ควบคุมดูแลนายตำรวจฝ่ายคดีและตำรวจฝ่ายคดีทั้งหมดในเขตอีกด้วย⁵

(1.2) วิธีการสอบสวนเบื้องต้น สามารถแยกเป็นหัวข้อย่อยได้ดังต่อไปนี้

(1.2.1) การสอบถามและการบันทึกปากคำบุคคล

(1.2.2) การตรวจสอบสถานที่ การค้น และการยึดของกลาง

(1.2.3) การตั้งผู้เชี่ยวชาญเพื่อให้ความเห็น

(1.2.4) อำนาจการควบคุมผู้ต้องสงสัยหรือผู้ที่เห็นว่าคำให้การเป็นประโยชน์แก่การสอบสวน

ดังนั้น วิธีการสอบสวนเบื้องต้น อาจกล่าวโดยละเอียดได้ดังนี้ คือ⁶

(1.2.1) การสอบถามและการบันทึกปากคำบุคคล ในการสอบสวนเบื้องต้น ผู้สอบสวนมีอำนาจสอบถามปากคำบุคคลซึ่งสามารถจะให้ความรู้ที่เป็นประโยชน์แก่คดี เช่น ผู้เสียหาย ผู้ที่ตำรวจเห็นว่าอาจเป็นพยานได้ ตลอดจนผู้ที่ถูกกล่าวหาหรือต้องสงสัยว่าเป็นผู้กระทำความผิด ผู้ที่ให้ถ้อยคำไม่ต้องสาบานตัว และจะปฏิเสธไม่ยอมให้ถ้อยคำก็ได้ ถ้าปรากฏในภายหลังว่าถ้อยคำที่ให้การเป็นความเท็จ ก็จะต้องร้องผู้นั้นฐานแจ้งความเท็จไม่ได้ ถ้าผู้ที่จะถูกสอบถามไม่ยอมมาให้การ จะบังคับให้ผู้นั้นมาให้การไม่ได้

บันทึกการสอบปากคำจะต้องลงวันเดือนปี และเวลาที่สอบถามปากคำ อาจขีดฆ่าตกเติมได้ แล้วต้องให้ผู้ให้ถ้อยคำอ่านด้วยตนเองและต้องถามว่ามีอะไรแก้ไขเพิ่มเติมหรือไม่ ถ้าไม่มี คำให้การนั้นจะจบลงด้วยการลงวันที่และเวลาที่สอบสวนเสร็จ และถ้อยคำว่า “ข้าพเจ้าได้อ่านคำให้การข้างบนนี้แล้ว ขอยืนยันและไม่มีอะไรจะเปลี่ยนแปลงเพิ่มเติมหรือตัดทอน” แล้วลงลายมือชื่อผู้ให้ถ้อยคำและผู้สอบสวน ถ้าผู้ให้ถ้อยคำขอแก้ไขเพิ่มเติมหรืออธิบายให้ผู้สอบสวนบันทึกไว้ ให้ผู้ให้ถ้อยคำอ่านแล้วบันทึกด้วยถ้อยคำข้างต้นอีกครั้งหนึ่ง ก่อนที่จะให้ผู้ให้ถ้อยคำลงลายมือชื่อ และลงลายมือชื่อผู้สอบสวน ถ้าผู้ให้ถ้อยคำอ่านหนังสือ ไม่ออก ให้บันทึกว่าได้อ่านให้ฟังแล้ว และให้ผู้ให้ถ้อยคำลงลายมือชื่อไว้ ถ้าไม่สามารถหรือ ไม่ยอมลงชื่อ ก็ให้บันทึกไว้

อัยการศาลอุทธรณ์อาจสั่งให้เจ้าพนักงานดังกล่าว รวบรวมข้อเท็จจริงต่างๆ ที่เห็นว่าเป็นประโยชน์ต่อการบริหารงานยุติธรรมได้”

⁵ โกเมน ภัทรภิรมย์, “อัยการฝรั่งเศส”, หนังสือระบบอัยการสากล, จัดพิมพ์โดย กองทุนสวัสดิการ ศูนย์บริการเอกสารและวิชาการ กรมอัยการ, 2526, น. 61.

⁶ โกเมน ภัทรภิรมย์, “การสอบสวนคดีอาญาในประเทศฝรั่งเศส”, อัยการนิเทศ, เล่ม 31 (2512), น. 342-344.

(1.2.2) การตรวจสอบสถานที่การค้นและการยึดของกลาง การตรวจ สถานที่ การค้นและการยึดของกลาง จะกระทำได้ก็ต่อเมื่อได้รับความยินยอมโดยชัดแจ้งจากเจ้าของสถานที่นั้น ความยินยอมโดยชัดแจ้งนี้ จะต้องทำเป็นหนังสือด้วยลายมือของผู้ให้ความยินยอมเป็นข้อความว่า "ข้าพเจ้าทราบดีว่า ข้าพเจ้ามีอำนาจขัดขวางได้ แต่ข้าพเจ้ายินยอมจะให้ทำการตรวจค้นและยึดตามที่เห็นว่าจะจำเป็น ประโยชน์แก่การสอบสวนที่กำลังกระทำนี้ หรือข้อความอื่นในทำนองเดียวกัน แล้วลงลายมือชื่อของผู้ให้ความยินยอม แต่ถ้าผู้นั้นไม่สามารถเขียนหนังสือได้ ก็ให้เจ้าพนักงานบันทึกความยินยอมและหมายเหตุนั้นไว้ การตรวจค้นต้องกระทำ แต่ถ้าได้ลงมือค้นในกำหนดเวลาแล้วอาจค้นต่อไปจนเสร็จ หากการตรวจค้นดังกล่าวล่วงเลยเวลาที่กฎหมายกำหนดแล้วจะกระทำได้ก็ต่อเมื่อมีเสียงร้องให้ช่วยจากภายในบ้านเรือนนั้น หรือเป็นกรณีความผิดเกี่ยวกับความมั่นคงแห่งรัฐ และการค้นสาธารณสถานหรือร้านเครื่องดื่มไม่ต้องได้รับความยินยอมจากเจ้าของสถานที่

(1.2.3) การตั้งผู้เชี่ยวชาญเพื่อให้ความเห็นในการสอบสวนเบื้องต้น ไม่มีกฎหมายระบุให้อำนาจโดยตรง แต่ในทางปฏิบัติผู้สอบสวนอาจขอให้ผู้เกี่ยวข้องจัดหาเอกสารที่จำเป็นมาแสดง เช่น ในเรื่องทำร้ายร่างกาย ช่มชืดกระทำการชำเราอาจขอให้ผู้เสียหายไปให้แพทย์ตรวจและนำใบรับรองมาให้ อาจฟังความเห็นผู้เชี่ยวชาญได้ เช่น ในเรื่องอัคคีภัย ผู้สอบสวนอาจขอให้หัวหน้าหน่วยดับเพลิงออกความเห็นถึงสาเหตุอัคคีภัยในเรื่องอุบัติเหตุในการทำงาน อาจฟังความเห็นของวิศวกรที่อธิบายถึงสาเหตุแห่งอุบัติเหตุ หรือความบกพร่องทำให้เกิดอุบัติเหตุ แต่ผู้ที่เจ้าพนักงานขอความเห็นเหล่านี้จะปฏิเสธก็ได้

(1.2.4) อำนาจควบคุมผู้ต้องสงสัยหรือผู้ที่เห็นว่าคำให้การของผู้นั้น อาจเป็นประโยชน์แก่การสอบสวน ผู้ทำการสอบสวนจะมีอำนาจควบคุมผู้ต้องสงสัยที่มีหลักฐานอันควร หรือผู้ที่เห็นว่าคำให้การของผู้นั้นอาจเป็นประโยชน์แก่การสอบสวนไว้ได้ ไม่เกิน 24 ชั่วโมง แต่ผู้ที่จะสั่งควบคุมได้จะต้องเป็น "นายตำรวจฝ่ายคดี" เท่านั้น ถ้าจำเป็นต้องควบคุมไว้เกิน 24 ชั่วโมง จะต้องนำตัวผู้ถูกควบคุมไปพบอัยการ หลังจากอัยการได้ฟังถ้อยคำของผู้นั้นแล้ว อัยการอาจอนุญาตเป็นหนังสือให้ควบคุมไว้ต่อไปอีก 24 ชั่วโมงได้ ในกรณีพิเศษอัยการอาจอนุมัติให้ควบคุมโดยไม่ต้องนำตัวผู้ถูกควบคุมมาพบได้ แต่จะต้องให้เหตุผลนั้นไว้เช่น ไม่อาจนำตัวผู้ถูกควบคุมมาพบอัยการได้เพราะอายุ ความพิการ เจ็บป่วย หรือบาดเจ็บ ความขัดข้องทางการขนส่ง สถานะยุ่งยากทางการเมืองหรือทางสังคม เป็นต้น

การที่จะควบคุมได้นี้ หมายความว่า ผู้ที่จะถูกควบคุมได้มาอยู่ต่อหน้าเจ้าพนักงานแล้ว เช่น ผู้ที่มาให้การตามคำเชิญของเจ้าพนักงาน ผู้ที่เจ้าพนักงานพบตัวในที่สาธารณะหรือสถานที่ที่นายตำรวจฝ่ายคดีมีสิทธิตามกฎหมายที่จะเข้าไปได้ ถ้าผู้นั้นไม่ได้อยู่ต่อหน้าเจ้าพนักงาน เช่น ผู้ที่หลบหนีเข้าอยู่ในบ้านของตน และปฏิเสธไม่ยอมพบเจ้าพนักงานหรือหลบหนีเข้าอยู่ในบ้านของบุคคลที่สาม ซึ่งไม่ยอม

ให้เจ้าพนักงานเข้าค้นบ้านเรือนของตน ดังนี้ จะจับตัวผู้นั้นมาเพื่อควบคุมไม่ได้ เพราะในการสอบสวน เบื้องต้นกฎหมายไม่ได้ให้อำนาจผู้สอบสวนที่จะจับกุมผู้ต้องสงสัย เว้นแต่จะเป็นความผิดซึ่งหน้า

เมื่อควบคุมไว้ 24 ชั่วโมงแล้ว ผู้ถูกควบคุมมีสิทธิขอให้แพทย์ตรวจร่างกายได้และจะต้องแจ้งให้ผู้ถูกควบคุมทราบถึงสิทธิอันนี้ และสำหรับความผิดเกี่ยวกับความมั่นคงแห่งรัฐ อาจทำการควบคุมถึง 48 ชั่วโมง และอาจขยายเวลาได้เมื่อจำเป็น รวมกันทั้งหมดไม่เกิน 10 วัน ในกรณีฉุกเฉิน อาจควบคุมได้ถึง 15 วัน การควบคุมในกรณีนี้ต้องได้รับอนุญาตจากอธิบดีอัยการศาลฎีกา⁷

(1.3) ความสิ้นสุดของการสอบสวนเบื้องต้น เมื่อมีการสอบสวนโดยผู้พิพากษา กล่าวคือ ในทันทีที่มีการสอบสวนโดยผู้พิพากษา ตำรวจฝ่ายคดีหมดอำนาจที่จะสอบสวน เบื้องต้นต่อไป และมีอำนาจหน้าที่เพียงในฐานะทำการแทนผู้พิพากษา สอบสวนตามที่ได้รับมอบหมายเท่านั้น

เมื่อตำรวจฝ่ายคดีทำการสอบสวนเบื้องต้นเสร็จสิ้นแล้ว และส่งสำนวนการสอบสวนไปให้อัยการ เพื่อให้อัยการพิจารณาว่าจะดำเนินการต่อไปอย่างไรหรือไม่ ถ้ามีการควบคุมผู้ต้องหา อัยการจะขอให้ผู้พิพากษาสอบสวนออกหมายจับไว้

การสอบสวนเบื้องต้น เป็นการดำเนินการกระบวนวิธีพิจารณาคดีอาญา ซึ่งทำให้อายุความสะดุดหยุดลง สำนวนการสอบสวนเบื้องต้นใช้เป็นพยานหลักฐานในการพิสูจน์ความผิดได้ แต่น้ำหนักในการรับฟังย่อมขึ้นอยู่กับดุลพินิจของผู้พิพากษา

(2) การสอบสวนในกรณีความผิดซึ่งหน้า (Enquête en cas d' Infraction Flagrante) การสอบสวนในกรณีความผิดซึ่งหน้า มีวิธีการรวบรัดเป็นพิเศษเพื่อรวบรวมร่องรอยหลักฐานซึ่งยังใหม่ ๆ สด ๆ และสามารถพิสูจน์ความจริงได้ โดยมีความผิดพลาดน้อย กฎหมายจึงได้ให้อำนาจผู้สอบสวนและอัยการมากขึ้น

การสอบสวนในกรณีความผิดซึ่งหน้าที่ ใช้เฉพาะในความผิดอุกฉกรรจ์ (ความผิดที่มีโทษจำคุกอย่างสูงตั้งแต่ 7 ปีขึ้นไป หรือหนักกว่า) และความผิดปานกลาง (จำคุกเกินกว่า 2 เดือน ถึง 7 ปี และโทษปรับ) และความผิดลหุโทษซึ่งมีโทษปรับ⁸ และความผิดลหุโทษนั้นแยกออกเป็น 5 ชั้นตามลำดับความหนักเบาของโทษ โทษชั้นที่ 5 เป็นโทษระดับสูงสุดของความผิดลหุโทษ⁹

ความผิดซึ่งหน้าหมายถึง ความผิดซึ่ง

⁷ “อธิบดีอัยการศาลฎีกา” นี้ เป็นอัยการประจำศาลฎีกา (La Cour de Cassation) เป็นหัวหน้า มีผู้ช่วย คือรองอธิบดีอัยการศาลฎีกา 1 นาย และอัยการศาลฎีกาอีก 16 นาย ศาลฎีกามีศาลเดียว

⁸ สถาบันกฎหมายอาญา, สารานุกรมกระบวนกรบัญญัติธรรมนานาชาติ, (กรุงเทพมหานคร : เซเว่นพริ้นติ้งกรุ๊ป, 2540), น. 360.

⁹ เพิ่งอ้าง, น. 364.

1. กำลังกระทำอยู่ในขณะนั้น
2. เพ็งกระทำลงสดๆ
3. ในระยะเวลาใกล้ชิดกับการกระทำ ผู้ต้องสงสัยถูกประชาชนไล่ตามจับ และกล่าวหาด้วยเสียงร้องเอะอะ
4. ในระยะเวลาใกล้ชิดกับการกระทำผิด ได้พบผู้ต้องสงสัยมีสิ่งของหรือร่องรอยพินัย ซึ่งอาจสันนิษฐานได้ว่าผู้นั้นได้มีส่วนร่วมในการกระทำผิด
5. ความผิดซึ่งแม้จะไม่เข้าลักษณะดังกล่าวข้างต้น แต่ได้กระทำลงภายในบ้านเรือน และผู้เป็นเจ้าของบ้านได้แจ้งความแก่อัยการหรือนายตำรวจฝ่ายคดีขอให้ไปทำการสอบสวน

เมื่อพบการกระทำผิดซึ่งหน้า หรือได้รับแจ้งว่ามีการกระทำผิดซึ่งหน้าเกิดขึ้นนายตำรวจฝ่ายคดีจะต้องรีบแจ้งให้อัยการ (Procureur de la République) ทราบทันที ถ้าอัยการเห็นสมควรจะไปยังที่เกิดเหตุเพื่อสอบสวนด้วยตนเองก็ได้¹⁰ และออกคำสั่งต่างๆ ตามสมควรหรือไม่ แล้วนายตำรวจฝ่ายคดีจะต้องรีบไปยังที่เกิดเหตุโดยไม่ชักช้า และการกระทำตามที่จำเป็นเพื่อรักษาพยานหลักฐานที่จะสามารถแสดงข้อเท็จจริง หรืออาวุธและเครื่องมือที่ใช้ หรือตั้งใจจะใช้ในการกระทำผิด และที่เป็นผลจากการกระทำผิดรักษาร่องรอยต่างๆ ไว้ นายตำรวจฝ่ายคดีมีอำนาจห้ามมิให้บุคคลทุกคนออกไปจากที่เกิดเหตุจนกว่าจะทำการเสร็จ มีอำนาจตรวจสอบชื่อที่อยู่ของบุคคล ทุกคนในที่นั้น อาจถ่ายภาพหรือพิมพ์ลายนิ้วมือไว้ได้ อาจทำการตรวจค้นเอกสารต่างๆ และยึดสิ่งของที่ค้นพบโดยไม่ต้องได้รับความยินยอมของเจ้าของสถานที่ไปยังบ้านเรือนของผู้ต้องสงสัย หรือผู้ที่มีวัตถุหรือเอกสารที่เกี่ยวกับการกระทำผิด และทำการตรวจค้น (พนักงานตำรวจฝ่ายคดีชั้นผู้ใหญ่และชั้นผู้น้อยไม่มีอำนาจดังกล่าวนี้) แต่ในการนี้จะต้องปฏิบัติตามกฎหมายในเรื่องค้น คือ ต้องค้นระหว่างเวลา 06.00-21.00 นาฬิกา การค้นและการยึดอาจทำในเวลาใดก็ได้ ถ้าเป็นการกระทำในคดีความผิดเกี่ยวกับความปลอดภัยแห่งรัฐหรือในสถานที่ต่อไปนี้ คือ โรงแรม หอพัก ร้านเครื่องดื่ม สมาคม โรงเดินรำ สถานมหรสพ และสาธารณสถาน การตรวจค้นต้องกระทำต่อหน้าบุคคลที่อยู่ในบ้านนั้น แต่ถ้าบุคคลดังกล่าวไม่สามารถหาได้ เช่น ป่วยหรืออยู่ห่างไกลจะต้องทำต่อหน้าของผู้แทนของบุคคลดังกล่าว ถ้าไม่มีผู้แทนก็ให้กระทำต่อหน้าบุคคลสองคนซึ่งนายตำรวจฝ่ายคดีเชิญมาเป็นพยาน และจะต้องเป็นผู้ที่ไม่อยู่ในบังคับบัญชาของนายตำรวจฝ่ายคดี

การจัดสิ่งของที่เห็นว่าจะเป็นประโยชน์แก่การสอบสวนจะต้องทำบัญชีและประทับตราไว้ทันทีต่อหน้าผู้ที่เป็นพยานในการค้น และการทำการยึดไว้ได้เฉพาะสิ่งของหรือเอกสารที่จะเป็นประโยชน์ในการแสดงความจริง และโดยอนุมัติของอัยการเท่านั้น ถ้าหากเอกสารที่ยึดมีลักษณะเป็นเอกสารส่วนตัว นายตำรวจฝ่ายคดีเท่านั้นมีอำนาจตรวจดูเอกสารนั้นก่อนยึด พนักงานตำรวจฝ่ายคดีที่

¹⁰ โกเมน ภัทรภิรมย์, อ้างแล้ว เชิงอรรถที่ 5, น. 66.

ช่วยในการตรวจค้นจะต้องส่งมอบเอกสารที่ค้นพบให้นายตำรวจฝ่ายคดีทันทีที่นายตำรวจฝ่ายคดีผู้ค้นจะต้องจัดการตามที่จำเป็นเพื่อรักษาความลับเนื่องในอาชีพและเพื่อสิทธิในการสู้คดี เช่น การค้นบ้าน หมายความ เป็นต้น เพื่อพิจารณาว่าอัยการควรจะไปทำการค้นด้วยตนเองหรือไม่ หรืออย่างน้อยก็เพื่อให้อัยการเป็นผู้อำนวยความสะดวกในการตรวจค้นและออกคำสั่งต่างๆ ซึ่งนายตำรวจฝ่ายคดีจะต้องปฏิบัติตามบันทึกการตรวจค้นจะต้องกระทำในทันที และให้นายตำรวจฝ่ายคดีและผู้ที่เป็นพยานในการค้นลงลายมือชื่อไว้ทุกแผ่น ถ้าไม่ยอมลงลายมือชื่อก็ให้หมายเหตุไว้ นายตำรวจฝ่ายคดีมีอำนาจเรียกบุคคลใดๆ ที่เชื่อว่ารู้เรื่องเกี่ยวกับการกระทำความผิด หรือสิ่งของเอกสารที่ยึดได้มาให้ถ้อยคำได้ การเรียกไม่มีแบบพิธีอย่างไร อาจสั่งด้วยวาจาหรือเป็นหนังสือให้ตำรวจนำไปให้ก็ได้ ผู้ที่ถูกเรียกจะต้องมาและให้การถ้าหากไม่มา นายตำรวจฝ่ายคดีจะแจ้งให้อัยการทราบ อัยการอาจบังคับให้ผู้นั้นมาให้การโดยขอกำลังตำรวจบังคับนำตัวบุคคลมานี้ คล้ายกับหมายสั่งให้ส่งตัวบุคคล คำขอนี้ทำให้ตำรวจมีอำนาจเข้าไปในบ้านบุคคลนั้นได้โดยไม่ต้องรับความยินยอม ผู้ที่มาให้การไม่ต้องสาบานตัว นายตำรวจฝ่ายคดีจะทำการบันทึกคำให้การและลงชื่อไว้ทุกๆ แผ่น แล้วให้ผู้ให้การอ่านเอง ผู้ให้ถ้อยคำอาจแก้ไขเพิ่มเติมและเปลี่ยนแปลงได้ แล้วลงชื่อไว้ ถ้าผู้ให้นั้นอ่านหนังสือไม่ออก ให้นายตำรวจอ่านให้ฟังก่อนให้ผู้นั้นลงชื่อ ถ้าไม่ยอมลงชื่อ ให้หมายเหตุไว้ในคำให้การผู้ที่มีสิทธิได้รับค่าป่วยการ และค่าพาหนะเดินทางตามระเบียบที่กำหนดไว้¹¹

ผู้ต้องสงสัยแม้จะอ้างสิทธิของตน หรือมีร่องรอยหลักฐานหนักแน่นก็จะต้องให้ถ้อยคำเช่นเดียวกับพยานโดยวิธีการดังกล่าวข้างต้น โดยไม่มีหลักประกันอื่นใดเป็นพิเศษ

การจับกุมผู้กระทำความผิดอุกฉกรรจ์และความผิดปานกลาง ซึ่งมีโทษจำคุกนั้น ทุกคนมีอำนาจจับกุมได้ และนำตัวไปมอบให้แก่ นายตำรวจฝ่ายคดีที่อยู่ใกล้ที่สุด แม้ผู้ถูกจับจะเป็นสมาชิกรัฐสภาก็ไม่อาจอ้างเอกสิทธิ์ได้ ในกรณีความผิดซึ่งหน้าถ้าปรากฏภายหลังว่าผู้ถูกจับไม่มีความผิดผู้จับในกรณีเช่นนี้ ไม่ต้องรับผิดชอบทั้งในทางแพ่ง และทางอาญา และถ้าหากผู้จับช่วยเหลือเจ้าพนักงานจับกุมได้รับบาดเจ็บเนื่องในการจับกุมผู้หนึ่งยังมีสิทธิได้รับค่าเสียหายจากการทางด้วย

ถ้าหากผู้ต้องสงสัยหลบหนี อัยการมีอำนาจออกหมายให้นำตัวผู้หนึ่งมาได้ ถ้าเป็นความผิดอุกฉกรรจ์ เจ้าพนักงานผู้จัดการตามหมายที่มีอำนาจเข้าไปในบ้านของผู้ที่มีหมายจับตัวมาได้ถ้าพบตัวผู้หนึ่งให้นำตัวไปยังอัยการ อัยการจะสอบปากคำผู้หนึ่งทันที แต่ถ้าผู้หนึ่งเข้ามาขอตัวพร้อมด้วยทนายความ การสอบสวนจะต้องทำต่อหน้าทนายความ (ถ้าเป็นการจับโดยไม่มีหมาย การสอบปากคำไม่ต้องทำต่อหน้าทนายความ)

เพื่อความจำเป็นในการสอบสวน นายตำรวจฝ่ายคดีมีอำนาจควบคุมตัวบุคคลที่อาจให้ความรู้เกี่ยวกับการกระทำความผิด หรือซึ่งเห็นว่าเป็นต้องควบคุมได้ เพื่อตรวจสอบว่าผู้หนึ่งเป็นใคร แต่ผู้ที่

¹¹ โกเมน ภัทรภิรมย์, อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 6, น. 347-348.

จะสั่งควบคุมได้ต้องเป็นนายตำรวจฝ่ายคดีเท่านั้น พนักงานตำรวจฝ่ายคดีไม่มีอำนาจการควบคุมอาชญากรรมไว้ ณ ที่ใดก็ได้ เช่นที่ที่ทำการเทศบาล ห้องที่เกิดเหตุ โรงทหาร สถานีตำรวจ หรือแม้กระทั่งกลางแจ้ง และอาจย้ายตัวผู้ต้องหาไปที่ใด ๆ ก็ได้ เช่น นำตัวไปที่บ้านของผู้ต้องหาเพื่อทำการค้นบ้านไปโรงพยาบาลเพื่อเผชิญหน้ากับผู้เสียหาย ไปยังที่เกิดเหตุเพื่อทำแผนประทุษกรรม ฯลฯ ผู้ถูกควบคุมจะได้รับการปฏิบัติอย่างมีมนุษยธรรม ได้รับอาหารและการพักผ่อนที่จำเป็น ระยะเวลาควบคุมมีได้ 24 ชั่วโมง เมื่อพ้นกำหนดนี้ ถ้าหากมีพยานหลักฐานหนักแน่นน่าเชื่อว่าผู้ต้องหาเป็นผู้กระทำความผิด นายตำรวจฝ่ายคดีจะต้องนำตัวผู้ถูกควบคุมไปยังอัยการ ระยะเวลาในการเดินทางนี้ ไม่นับในกำหนดระยะเวลาการควบคุมตัว ดังนั้น จะเริ่มนำตัวไปเมื่อใกล้จะครบกำหนด 24 ชั่วโมงก็ได้

กำหนดเวลาควบคุม 24 ชั่วโมงนี้ อาจขยายไปได้อีก 24 ชั่วโมง ถ้ามีพยานหลักฐานหนักแน่นน่าเชื่อว่าผู้ต้องหาได้กระทำความผิด การขยายกำหนดการควบคุมต้องได้รับอนุมัติเป็นหนังสือจากอัยการ แต่ไม่จำเป็นต้องนำตัวผู้ถูกควบคุมไปพบอัยการ การอนุมัติให้ขยายเวลาควบคุมอาจกระทำทางโทรเลขหรือทางโทรศัพท์ แล้วแจ้งเป็นหนังสือส่งไปเพื่อรวมสำนวนทันที

ระยะเวลาควบคุมนี้เริ่มต้นนับ ถ้าเป็นกรณีถูกจับในความผิดซึ่งหน้า ตั้งแต่ขณะถูกจับสำหรับผู้ที่ถูกนายตำรวจห้ามมิให้ออกไปจากสถานที่ เวลาควบคุมนับแต่ขณะที่ผู้ต้องหาได้รับคำสั่งห้าม นั้น ถ้าเป็นพยานที่นำตัวมาโดยกำลังตำรวจ นับแต่เวลาที่ผู้ถูกนำมาขังนายตำรวจฝ่ายคดีผู้นัดหมายให้นำตัวผู้ต้องหามาหา ถ้าหากตำรวจได้สั่งควบคุมตัวผู้ใดหลังจากฟังถ้อยคำของผู้ต้องหาแล้ว เวลาควบคุมนับย้อนไปตั้งแต่ขณะแรกที่เริ่มการสอบสวนปากคำ ถ้าหากพยานไม่ได้ถูกควบคุมตัวหลังจากการสอบปากคำแล้ว การควบคุมจะกระทำในภายหลังก็ได้ และเริ่มนับตั้งแต่ขณะที่แจ้งให้ทราบว่าเขาจะต้องถูกควบคุม ถ้าพยานถูกควบคุมไว้แล้วควบคุมใหม่ ระยะเวลาที่ถูกควบคุมต้องไม่เกินกำหนดดังกล่าวข้างต้น

การควบคุมมีพิธีการละเอียดมาก เพื่อป้องกันการใช้อำนาจเกินขอบเขต กล่าวคือ ในการให้การของผู้ถูกควบคุม จะต้องบันทึกเหตุที่ควบคุม วันและเวลาเริ่มควบคุม ระยะเวลาเริ่มต้นและสิ้นสุดของการสอบถามแต่ละครั้ง ระยะเวลาเริ่มและสิ้นสุดการพักผ่อนวันเวลาที่ปล่อยตัวหรือนำตัวไปยังอัยการ รายการเหล่านี้ทุกรายการจะต้องให้ผู้ถูกควบคุมเซ็นชื่อรับรอง ถ้าหากไม่ยอมก็ให้บันทึกไว้ แล้วต้องมีระบบการควบคุมไว้ ณ ที่ควบคุมซึ่งต้องลงรายการต่างๆดังกล่าวข้างต้นนี้ไว้ และถ้าเห็นว่าจำเป็นอัยการอาจสั่งเอง หรือสั่งตามที่ถูกควบคุมหรือญาติของผู้ต้องหา ให้แพทย์ทำการตรวจสุขภาพของผู้ต้องหาได้ ถ้าควบคุมไว้เลย 24 ชั่วโมง การแพทย์ตรวจเป็นสิทธิของผู้ถูกควบคุม ซึ่งจะขอได้และนายตำรวจฝ่ายคดีจะต้องแจ้งให้ผู้ถูกควบคุมทราบถึงสิทธิอันนี้¹²

¹² เพิ่งอ้าง, น. 350.

สำนวนการสอบสวนนี้ นายตำรวจฝ่ายคดีต้องทำทันทีที่ได้ปฏิบัติการทุกอย่างและ ลงชื่อไว้ ทุกๆแผ่นเมื่อเสร็จการสอบสวนส่งสำนวนให้อัยการแล้ว นายตำรวจฝ่ายคดีก็หมดอำนาจหน้าที่

ในการสอบสวนความผิดซึ่งหน้านี้หากอัยการไปยังที่เกิดเหตุอำนาจในการสอบสวนของ ตำรวจก็สิ้นสุดลง และเป็นอำนาจของอัยการที่จะทำการสอบสวนต่อไป แต่อัยการอาจมอบหมายให้ ตำรวจดำเนินการต่อไป ซึ่งโดยปกติอัยการอาจมอบหมายให้ตำรวจเสมอ นอกจากนี้อัยการยังมีอำนาจ ต่างออกไปจากตำรวจฝ่ายคดี คือ

1. อัยการอาจออกไปทำการสอบสวนในเขตที่อยู่ติดต่อกับเขตซึ่งคนมีอำนาจหน้าที่อยู่ก็ได้ ถ้าเห็นว่าจำเป็น (อำนาจเช่นนี้ นายตำรวจชั้นผู้ใหญ่และนายตำรวจภูธรก็มีเช่นเดียวกัน แต่นายตำรวจ ฝ่ายคดีอื่นๆไม่มีอำนาจนี้)

2. อัยการมีอำนาจออกหมายให้ส่งตัวผู้ต้องหาไปยังอัยการได้ หมายนี้ใช้จับผู้ต้องหาได้ทั่ว ประเทศและนำตัวผู้ต้องหาไปให้อัยการ อัยการมีอำนาจสอบถามปากคำผู้ที่ถูกนำตัวมาให้ เพื่อทราบ ว่าผู้นั้นเป็นใคร ตลอดจนการกระทำของผู้นั้นด้วย ต่อจากนั้นอัยการจะต้องนำตัวผู้ต้องหาไปยังศาล ทันที หรืออย่างช้า 24 ชั่วโมง อัยการมีอำนาจออกหมายซึ่งผู้ต้องหาได้ไม่เกิน 24 ชั่วโมง ถ้าหากจะส่งต่อไป ต้องขอให้ศาลขัง

ถ้าหากผู้พิพากษาสอบสวนไปยังที่เกิดเหตุ อำนาจหน้าที่ของอัยการก็สิ้นสุดลง และเป็น หน้าที่ของผู้พิพากษาสอบสวนที่จะทำการต่อไป อาจทำเองหรือมอบให้ตำรวจฝ่ายคดีทำการต่อไปก็ได้

ถ้าหากทั้งอัยการและผู้พิพากษาสอบสวนไปยังที่เกิดเหตุ อัยการอาจขอให้ผู้พิพากษา สอบสวนเปิดการสอบสวนได้ทันที ซึ่งถ้าอัยการขอดังนั้นการสอบสวนของตำรวจก็ยุติและเป็นอำนาจ หน้าที่ของผู้พิพากษาสอบสวนต่อไป

อย่างไรก็ตาม อัยการมิได้ขอให้ผู้พิพากษาสอบสวนเปิดการสอบสวน ผู้พิพากษาสอบสวน จะทำการสอบสวนต่อไป ณ ที่เกิดเหตุ แต่เพียงในกิจการที่เป็นหน้าที่ของตำรวจฝ่ายคดีเท่านั้น ผู้ พิพากษาสอบสวนมีอำนาจมอบหมายให้ตำรวจฝ่ายคดีดำเนินการสอบสวนต่อไป แต่ไม่มีอำนาจสั่งให้ อัยการสอบสวนในกรณีเช่นนี้ เมื่อผู้พิพากษาสอบสวนเสร็จ แล้วจะต้องมอบเอกสารต่างๆ ในการ สอบสวนให้แก่อัยการเพื่อส่งต่อไป อัยการอาจสั่งยุติเรื่องหรือฟ้องคดีนั้นโดยไม่ต้องขอให้ผู้พิพากษา สอบสวนทำการสอบสวนหรือขอให้ผู้พิพากษาสอบสวนเปิดการสอบสวนไปตามปกติแต่อย่างใดอย่าง หนึ่งก็ได้¹³

การที่กฎหมายให้ผู้พิพากษาสอบสวน ซึ่งมีได้เป็นนายตำรวจฝ่ายคดีเข้าทำหน้าที่นาย ตำรวจฝ่ายคดี ในกรณีความผิดซึ่งหน้าเช่นนี้ ก็เพราะความจำเป็นในทางปฏิบัติซึ่งในเมืองที่มีอัยการ

¹³ เพิ่งอ้าง, น. 351.

เพียงคนเดียวไม่มีผู้ช่วย ผู้พิพากษาสอบสวนจะได้เข้าทำหน้าที่แทนอัยการได้ในกรณีอัยการไม่อยู่หรือไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้

(3) การสอบสวนโดยผู้พิพากษา (Instruction หรือ Information)

ผู้พิพากษาสอบสวน เป็นผู้พิพากษาในศาลชั้นต้น (Tribunal de Grand Instance) ศาลชั้นต้นที่พิจารณาคดีอาญา คือ ศาลแขวงและศาล Correctionnel มี 384 ศาลคือ เท่ากับจำนวนศาล Tribunal d'Instance และ Tribunal de Grande Instance¹⁴ ซึ่งได้รับการแต่งตั้งโดยคำสั่งของประธานาธิบดีตามคำแนะนำของรัฐมนตรียุติธรรม ให้มีหน้าที่ทำการสอบสวนเป็นเวลาราวละ 3 ปี และอาจได้รับแต่งตั้งซ้ำได้ในศาลที่มีคดีมาก ผู้พิพากษาสอบสวนจะทำหน้าที่สอบสวนแต่อย่างเดียวนั้น และบางศาลก็มีผู้พิพากษาสอบสวนหลายคน เช่นที่ปารีส (Tribunal de la Seine) มีผู้พิพากษาสอบสวนถึง 70 คน ในศาลที่มีคดีไม่มากนัก ผู้พิพากษาสอบสวนในฐานะที่เป็นผู้พิพากษาผู้หนึ่งจะทำหน้าที่พิจารณาคดีด้วย แต่จะต้องไม่ใช่คดีที่ผู้พิพากษานั้นได้เป็นผู้ทำการสอบสวนมาแล้ว ในกรณีจำเป็น ผู้พิพากษาอื่นอาจได้รับแต่งตั้งให้เป็นผู้พิพากษาสอบสวนชั่วคราวได้ และในกรณีที่ผู้พิพากษาสอบสวนไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้ เช่น ไม่อยู่หรือเจ็บป่วย ศาลอาจตั้งผู้พิพากษาอื่นในศาลนั้นทำหน้าที่แทนได้

ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศสฉบับเดิม ซึ่งเพิ่งเลิกใช้ไปเมื่อ ค.ศ. 1958 นั้น ผู้พิพากษาสอบสวนมีฐานะเป็นนายตำรวจฝ่ายคดีด้วย ซึ่งจะต้องอยู่ภายใต้ความควบคุมของอธิบดีอัยการศาลอุทธรณ์ และอัยการเป็นผู้กำหนดว่า จะให้ผู้พิพากษาสอบสวนคนใดสอบสวนเรื่องใด ซึ่งอัยการอาจถอนเรื่องไปให้ผู้พิพากษาสอบสวนคนอื่นได้ทุกขณะทำให้ผู้พิพากษาสอบสวนตกอยู่ภายใต้อำนาจของอัยการ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฉบับปัจจุบันใช้ตั้งแต่ ค.ศ. 1959 จึงได้เลิกวิธีการดังกล่าวเสีย โดยให้ผู้พิพากษาสอบสวนพ้นจากฐานะตำรวจฝ่ายคดี และให้อยู่ภายใต้ความดูแลของอธิบดีศาลอุทธรณ์แผนกสอบสวน (Chambre d'accusation) และให้ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลเป็นผู้กำหนดว่าจะให้ผู้พิพากษาสอบสวนคนใดสอบสวนเรื่องใด ผู้พิพากษาสอบสวนจึงไม่ขึ้นอยู่กับอัยการอีกต่อไป

คดีที่กฎหมายบังคับให้ผู้พิพากษาสอบสวนต้องทำการสอบสวนก่อนฟ้อง คือ

ก. คดีอุกฉกรรจ์ทุกเรื่อง

ข. คดีที่กฎหมายกำหนดไว้โดยเฉพาะให้ต้องสอบสวนโดยผู้พิพากษาสอบสวน เช่น คดีความผิดค้ากำไรเกินควร ความผิดเกี่ยวกับกฎหมายการค้าทางทะเล คดีความผิดเกี่ยวกับความมั่นคงแห่งรัฐ

ค. คดีที่ผู้เยาว์เป็นผู้กระทำความผิด

¹⁴ โกลเมน ภัทรวินัย, อ้างแล้ว เชิงบรรณที่ 5, น. 63.

ง. คดีที่ไม่ปรากฏตัวผู้กระทำผิด

จ. คดีที่ผู้ต้องหาอยู่ในฐานะจะต้องถูกฟ้องให้กักกัน¹⁵

นอกจากนี้ จะขอให้มีการสอบสวนหรือไม่ก็ได้ แล้วแต่ดุลพินิจของอัยการ¹⁶

อย่างไรก็ตามผู้พิพากษาสอบสวนจะทำการสอบสวนเองโดยลำพังไม่ได้ แม้จะเป็นกรณีความผิดซึ่งหน้าก็ตาม ผู้พิพากษาสอบสวนจะทำการสอบสวนได้ก็ต่อเมื่ออัยการขอให้สอบสวนเท่านั้น

อัยการจะขอให้ทำการสอบสวนเมื่อได้พิจารณาผลการสอบสวนเบื้องต้นแล้วหรือในกรณีความผิดซึ่งหน้า เมื่อเห็นว่าจำเป็นต้องให้มีการสอบสวนเมื่อพิจารณาเห็นว่าควรให้มีการ สอบสวน

คำขอให้สอบสวนไม่มีแบบบังคับแต่อย่างใด เพียงแต่ทำเป็นหนังสือลงวันที่และลายมือชื่ออัยการเท่านั้น จะระบุชื่อผู้ที่ขอให้สอบสวนหรือไม่ระบุชื่อก็ได้ แต่ต้องบอกข้อเท็จจริงที่จะให้สอบสวนและฐานความผิดที่น่าจะเป็นความผิดเกี่ยวกับการพิมพ์ และคดีหมิ่นประมาทต้องระบุการกระทำ และข้อความที่หาว่าเป็นการหมิ่นประมาทด้วย คำขอให้สอบสวนจะขอให้มีการพิสูจน์โดยผู้ชำนาญหรือออกหมายจับด้วยก็ได้

ผู้พิพากษาสอบสวนอาจสั่งปฏิเสธไม่ยอมสอบสวนก็ได้ แต่จะต้องแจ้งเหตุผลด้วย เช่น คดีไม่อยู่ในอำนาจ ขาดอายุความจำเป็นต้องสอบสวนเบื้องต้นก่อน ฯลฯ อัยการอุทธรณ์คำสั่งนี้ได้เสมอ แต่ผู้พิพากษาจะปฏิเสธไม่ยอมสอบสวน เพราะเหตุว่าเป็นการกระทำโดยชอบด้วยกฎหมาย เช่น ป้องกันจำเป็น หรือเป็นการกระทำตามคำสั่ง หรือมีเหตุที่ไม่ต้องรับโทษไม่ได้ เพราะเป็นเรื่องที่อยู่ในอำนาจศาลชั้นพิจารณาจะเป็นผู้สั่ง

ผู้เสียหายจะขอให้ผู้พิพากษาทำการสอบสวนโดยตรงไม่ได้ แต่อาจทำได้โดยทางอ้อม คือต้องยื่นคำร้องขอเป็นคู่ความทางแพ่งต่อผู้พิพากษาสอบสวน โดยต้องวางเงินค่าธรรมเนียมตามจำนวนที่ศาลสั่ง และถ้าเป็นอยู่นอกเขต ศาลจะต้องเลือกภูมิลำเนาเฉพาะการในเขตศาลนั้นด้วย ผู้พิพากษาสอบสวนจะส่งคำร้องนี้ไปยังอัยการ เพื่อให้อัยการขอเปิดการสอบสวน อัยการอาจขอให้สั่งไม่รับการเข้าเป็นคู่ความทางแพ่งหรือขอให้สอบสวนหรือไม่สอบสวนบุคคลใดก็ได้ หรือจะขอให้เปิดการสอบสวนชั่วคราวต่อ "บุคคลที่จะปรากฏจากการสอบสวน" ก็ได้ ถ้าอัยการระบุชื่อบุคคลที่จะถูกสอบสวนลงในคำร้อง จะทำให้ผู้นั้นมีสิทธิทำนองเดียวกับผู้ต้องหา คือสิทธิที่จะไม่ยอมให้การและจะต้องแจ้งการขอให้สอบสวนนี้ให้ผู้นั้นทราบ และรวมไว้ในสำนวน และถ้าปรากฏว่าคำร้องขอเป็นคู่ความทางแพ่งไม่มีเหตุผลสมควร ผู้ถูกระบุชื่อให้สอบสวนมีสิทธิฟ้องร้องผู้ขอให้เป็นคู่ความทางแพ่งให้ชดใช้ค่าเสียหายได้

¹⁵ สถาบันกฎหมายอาญา, อ้างแล้ว เจียงอรรถที่ 8, น. 360.

¹⁶ ประเทือง กิริติบุตร, "ความเป็นธรรมในการฟ้องคดีอาญา", เอกสารวิจัยส่วนบุคคลในลักษณะสังคม วิชาสังคมจิตวิทยา นักศึกษา วปอ. รุ่น 15, (2516), น. 38-39.

อัยการไม่ผูกพันที่จะต้องขอให้สอบสวนตามแต่ละฐานความผิดที่คู่ความทางแพ่งขอมา อาจเปลี่ยนเป็นฐานความผิดอื่นใดได้ตามที่เห็นสมควร

การขอเป็นคู่ความทางแพ่ง อาจทำในระหว่างที่เปิดการสอบสวนแล้วก็ได้ และผู้ขอจะถอนคำร้องได้เสมอโดยยื่นขอถอนต่ออัยการ การที่คู่ความทางแพ่งขอถอนคำร้องไปไม่ทำให้ผู้นั้นสูญเสียสิทธิในการที่จะขอรับค่าเสียหาย และไม่ตัดสิทธิอัยการที่จะดำเนินการต่อไป

อำนาจของผู้พิพากษาสอบสวน เป็นอำนาจที่จะสอบสวนใน “การกระทำ” ผู้พิพากษาสอบสวนจึงอาจเปลี่ยนแปลงข้อหาในการสอบสวนได้ และมีอำนาจสอบสวนครอบคลุมไปถึงบุคคลทุกคนที่เกี่ยวข้องกับการกระทำที่ขอให้สอบสวนนั้น ไม่ว่าจะเป็นตัวการหรือผู้สนับสนุน และไม่ว่าคำขอให้สอบสวนจะระบุชื่อผู้ถูกสอบสวนหรือไม่ แต่ถ้าปรากฏจากการสอบสวนว่ามีการกระทำอื่นนอกเหนือจากคำร้อง ผู้พิพากษาสอบสวนจะต้องส่งคำร้องทุกข์และสำนวนการสอบสวนไปให้อัยการทันที เพื่อให้อัยการยื่นคำร้องเพิ่มเติม ให้สอบสวนการกระทำที่พบใหม่นั้น

ผู้พิพากษาสอบสวนมีอำนาจกว้างขวางมาก คือ อาจทำการทุกอย่างที่เห็นว่าจะเป็นประโยชน์ในด้านการค้นหาความจริงทั้งในส่วนที่เกี่ยวกับการกระทำผิดและในส่วนที่เกี่ยวกับตัวผู้กระทำผิด ทั้งในด้านที่เป็นผลร้ายและในด้านที่เป็นผลดีแก่ผู้ต้องหา ซึ่งเห็นได้ว่าผู้พิพากษาสอบสวนมีอำนาจทุกอย่างของพนักงานสอบสวน และที่มากกว่าก็คืออาจออกหมายจับได้ แต่จะทำการสอบสวนเฉพาะคดีที่มีโทษสูง¹⁷

ผู้พิพากษาสอบสวนมีอำนาจไปตรวจสถานที่และสิ่งของ ณ ที่เกิดเหตุเช่นเดียวกับนายตำรวจฝ่ายคดี แต่ต้องแจ้งให้อัยการทราบ ซึ่งอัยการจะร่วมไปได้ในการตรวจนี้ จำศาล (Grafier) จะเป็นผู้บันทึกการสอบสวนตรวจตามคำบอกของผู้พิพากษาแล้ว จำศาล และ ผู้พิพากษาลงนามไว้ในเอกสารหรือของกลางที่ยึดมาอาจนำไปตรวจ ณ ที่ทำการของผู้พิพากษาได้ แต่ถ้าเป็นการตรวจสอบสวนที่ต้องใช้เทคนิคสูงมาก จะให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจต่อไป

ผู้พิพากษาสอบสวนมีอำนาจเรียกบุคคลใดๆ ซึ่งเห็นว่าคำให้การของผู้นั้นจะเป็นประโยชน์ต่อการสอบสวนมาเพื่อให้การได้ การเรียกบุคคลมาให้การนี้ปกติทำโดยเจ้าหน้าที่ศาลหรือนายตำรวจ แต่จะเรียกโดยจดหมายธรรมดา หรือจดหมายลงทະเบียนก็ได้

ผู้ที่ถูกเรียกมาเป็นพยาน จะต้องมาให้การ ถ้าไม่มาผู้พิพากษาอาจขอให้ตำรวจบังคับเอาตัวมาได้ คำขอนี้ต้องได้รับความเห็นชอบของอัยการ

ในการให้การของพยานซึ่งอายุเกิน 16 ปี ต้องสาบานว่า “จะพูดความจริงทั้งหมด และเฉพาะแต่ความจริงเท่านั้น” พยานต้องให้การตามที่ตนรู้เห็นทั้งหมด จะไม่ยอมให้การได้เฉพาะ

¹⁷ โกลเมน ภัทรภิรมย์, “การแก้ไขกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เกี่ยวกับอำนาจการสอบสวน,” วารสารกฎหมายไทย, ปีที่ 1 ฉบับที่ 14, (2519), น. 12.

ข้อความที่เป็นความลับเนื่องในอาชีพหรือหน้าที่เท่านั้น พยานที่ไม่ยอมสาบานหรือไม่ยอมให้การมีโทษ เช่นเดียวกับพยานที่ไม่มาตามนัด พยานจะถูกสอบถามแยกทีละคนและต้องไม่อยู่ต่อหน้าผู้ต้องหา เมื่อสอบถามแล้วผู้พิพากษาอาจให้พยานเผชิญหน้ากับผู้ต้องหาหรือระหว่างพยานด้วยกันเองก็ได้ พยานต้องให้การด้วยวาจา ผู้พิพากษาจะสรุปคำพยานให้จำศาลไว้ แล้วให้พยานอ่านด้วยตนเองและลงลายมือชื่อในคำให้การ พยานอาจขอเพิ่มเติมหรือตัดทอนคำให้การของตนได้ ถ้าพยานอ่านหนังสือไม่ออก จำศาลจะเป็นผู้อ่านให้ฟัง คำให้การทุกแผ่นจะต้องลงลายมือชื่อผู้เกี่ยวข้องทุกคน คือ ผู้พิพากษาสอบสวน จำศาล พยาน และล่าม (ถ้ามี) มิฉะนั้นคำให้การนั้นจะใช้เป็นหลักฐานไม่ได้ การขีดฆ่าตกเติมต้องทำโดยวิธีเดียวกัน

การสอบปากคำผู้ต้องหา มีหลักเกณฑ์ละเอียดมากและมีวิธีการต่างกันในการสอบสวน ปากคำครั้งแรกกับครั้งต่อไป ซึ่งถ้าไม่ปฏิบัติตามที่กำหนดไว้ จะทำให้การสอบปากคำนั้น และกิจการอื่นๆ ที่ทำในเวลาต่อมาใช้เป็นหลักฐานไม่ได้ เช่น ผู้พิพากษาจะต้องแจ้งการกระทำที่ถูกต้องให้ผู้ต้องหาทราบ ซึ่งผู้พิพากษามักจะแจ้งฐานความผิดด้วย (การไม่แจ้งฐานความผิดไม่ทำให้การสอบสวนนั้นไม่ชอบ) ผู้พิพากษาจะต้องแจ้งถึงสิทธิของผู้ต้องหาจะไม่ให้การก็ได้ สิทธิในการมีทนายผู้คดี ซึ่งถ้าผู้ต้องหาต้องการให้ศาลตั้งทนายความให้ ทนายความจะเป็นผู้เลือกทนาย เป็นต้น การสอบสวนปากคำผู้ต้องหาครั้งต่อไป ผู้พิพากษาจะต้องนัดแจ้งทนายความของผู้ต้องหาให้ทราบล่วงหน้าทุกครั้ง และจะต้องสอบปากคำต่อหน้าทนายความนั้นด้วย

อัยการอาจเข้าฟังการสอบสวนได้เสมอ ถ้าอัยการแจ้งให้ผู้พิพากษาสอบสวนทราบว่าเข้าฟังการสอบสวนด้วย จำศาลจะต้องแจ้งกำหนดวันสอบสวนให้อัยการทราบล่วงหน้าอย่างน้อย 1 วัน ก่อนวันสอบปากคำ ถ้าไม่แจ้งไม่ทำให้การสอบสวนเสียไป แต่จำศาลจะถูกลงโทษปรับ โดยคำสั่งของอธิบดีศาลอุทธรณ์ อัยการและทนายความอาจถามผู้ต้องหาและพยานได้ เมื่อได้รับอนุญาตจากผู้พิพากษาสอบสวน ถ้าผู้พิพากษาปฏิเสธไม่ให้ถามคำถามใด ต้องจดคำถามนั้นรวมไว้ในสำนวนเพื่อให้พิจารณาได้ในภายหลังว่า การปฏิเสธนั้นมีเหตุผลหรือไม่ในระหว่างการสอบสวน อัยการอาจขอสำนวนได้ทุกขณะ แต่จะต้องส่งคืนภายใน 24 ชั่วโมง ถ้ามีคู่ความที่เรียกร้องในฐานะผู้เสียหายเป็นคู่ความฝ่ายแพ่งด้วย ผู้พิพากษาสอบสวนอาจสอบถามปากคำได้เช่นกัน แต่จะให้คู่ความฝ่ายแพ่งสาบานไม่ได้ และจะต้องสอบปากคำคู่ความฝ่ายแพ่งต่อหน้าทนายความของฝ่ายนั้น หรือต้องแจ้งให้ทนายความทราบล่วงหน้าก่อนวันสอบปากคำไม่น้อยกว่า 1 วัน ทนายความมีสิทธิดูสำนวนได้ก่อนสอบถามอย่างน้อย 24 ชั่วโมง อัยการอาจเข้าร่วมฟังการสอบถามคู่ความฝ่ายแพ่งเช่นเดียวกัน¹⁸

¹⁸ โกเมน ภัทรภิรมย์, "การสอบสวนคดีอาญาในประเทศฝรั่งเศส," ในชีวิตและผลงาน

โกเมน ภัทรภิรมย์ จัดพิมพ์เนื่องในครบเกษียณอายุราชการ, (กรุงเทพมหานคร : ศรีสมบัติการพิมพ์, 2536), น. 47.

นอกจากนี้ผู้พิพากษาสอบสวนมีอำนาจค้นสถานที่ทุกแห่ง เพื่อพบและยึดวัตถุที่อาจเป็นประโยชน์ในการแสดงความจริงได้ ถ้าสถานที่ค้นอยู่ในอำนาจศาลผู้พิพากษาและเจ้าศาลไปทำการค้นเองได้ เมื่อได้แจ้งให้อัยการทราบแล้วอัยการจะร่วมไปด้วยก็ได้ ผู้พิพากษาจะให้ตำรวจไปทำการค้นแทนก็ได้ ถ้าที่ที่ค้นอยู่ในเขตศาลอื่นที่อยู่ติดต่อกับผู้พิพากษาสอบสวนจะไปค้นด้วยตนเองได้ เมื่อได้แจ้งให้อัยการในเขตศาลนั้นทราบแล้ว หรือจะขอให้ผู้พิพากษาสอบสวนเขตนั้นค้นให้ก็ได้ แต่ถ้าที่ที่ค้นไม่อยู่ในเขตติดต่อกับผู้พิพากษาสอบสวนจะไปค้นด้วยตนเองไม่ได้ ได้แต่ขอให้ผู้พิพากษาสอบสวนในเขตนั้นจัดการให้

เมื่อเสร็จการสอบสวนแล้ว ผู้พิพากษาสอบสวนจะต้องส่งสำนวนให้อัยการ อัยการจะต้องทำคำแถลง (Réquisitoire définitif) พร้อมกับส่งสำนวนคืนภายใน 3 วัน คำแถลงอาจขอให้ปิดการสอบสวนหรือให้สอบสวนต่อไปก็ได้ ผู้พิพากษาไม่ผูกพันที่จะต้องปฏิบัติตามคำแถลงของอัยการ

เมื่อผู้พิพากษาสอบสวนได้รับสำนวนและคำแถลงของอัยการแล้ว ก็วินิจฉัยว่าจะดำเนินการอย่างไรต่อไป ถ้าหากทำการสอบสวนต่อไป เมื่อเสร็จแล้วจะต้องส่งสำนวนให้อัยการทำคำแถลงอีกครั้งหนึ่ง ถ้าเห็นว่าการสอบสวนเสร็จแล้ว ก็จะออกคำสั่งปิดการสอบสวน ซึ่งอาจเป็นคำสั่งฟ้องหรือไม่ฟ้องก็ได้

คำสั่งปิดการสอบสวนอาจเป็นคำสั่งไม่ฟ้องโดยเหตุผลทางกฎหมาย เช่น เมื่อการกระทำนั้นไม่เข้าลักษณะเป็นความผิดตามกฎหมายใดเลย หรือมีเหตุที่ผู้กระทำผิดไม่ต้องรับโทษ ขาดอายุความ ฯลฯ หรือโดยเหตุผลทางข้อเท็จจริง เช่น สอบสวนแล้วไม่สามารถจะทราบได้ว่าผู้ใดเป็นผู้กระทำผิด หรือพยานหลักฐานไม่พอที่จะฟ้อง เป็นต้น

การสั่งไม่ฟ้องจะเป็นผลให้การดำเนินคดีนั้นยุติลง ผู้ต้องหาที่ถูกควบคุมจะถูกลบชื่อเมื่อครบกำหนดที่อัยการอาจอุทธรณ์ได้แล้ว (24 ชั่วโมง) เว้นแต่อัยการจะเห็นชอบด้วยกับการสั่งไม่ฟ้องนั้นทันที ถ้าอัยการอุทธรณ์ ผู้ต้องหาจะถูกขังต่อไปจนกว่าศาลอุทธรณ์จะสั่ง แต่ถ้าเป็นการสั่งไม่ฟ้องโดยข้อเท็จจริง การดำเนินคดีนั้นไม่ยุติเด็ดขาดอาจมีการดำเนินคดีนั้นอีก โดยการสอบสวนใหม่เมื่อมีพยานหลักฐานใหม่ ซึ่งอาจจะเป็คำให้การของพยานจากเอกสารจากบันทึกซึ่งยังไม่ได้เสนอต่อผู้พิพากษาสอบสวนก่อน และพยานหลักฐานใหม่นั้นทำให้พยานหลักฐานเดิมมีน้ำหนักขึ้น หรือแสดงถึงข้อเท็จจริงใหม่ที่เป็นประโยชน์ในการแสดงความจริง การขอให้สอบสวนใหม่นั้นจะทำได้โดยอัยการเท่านั้น อาจเป็นอัยการศาลชั้นต้นหรือศาลอุทธรณ์แล้วแต่ว่าการสั่งฟ้องจะปรากฏขึ้นในชั้นใด และถ้าอัยการปฏิเสธไม่ให้สอบสวนใหม่ ผู้ใดจะฟ้องให้อัยการขอเช่นนั้นไม่ได้

การสั่งไม่ฟ้อง ทำให้ผู้ต้องหาสามารถฟ้องคดี ฟ้องเท็จหรือแจ้งความเท็จได้ หรือจะเรียกค่าเสียหายจากผู้แจ้งความในคดีนั้นเองก็ได้ หรือจะเรียกค่าเสียหายจากคู่ความฝ่ายแพ่ง ซึ่งเป็นผู้เริ่มคดีจะต้องรับผิดชอบในค่าใช้จ่ายในการสอบสวนทั้งหมด โดยผู้พิพากษาสอบสวนจะเป็นผู้กำหนด

จำนวนและหักเอาจากเงินที่ฝ่ายนั้นได้วางศาลไว้เมื่อเริ่มคดี แต่ถ้าอัยการเป็นผู้เริ่มคดี คู่ความฝ่ายแพ่งจะรับผิดชอบเฉพาะในส่วนที่ตนเข้าเกี่ยวข้องเท่านั้น อย่างไรก็ตามถ้าปรากฏว่าคู่ความฝ่ายนั้นได้กระทำโดยสุจริต ผู้พิพากษาสอบสวนอาจสั่งให้ฝ่ายนั้นไม่ต้องรับผิดชอบในค่าใช้จ่ายก็ได้ ผู้ต้องหาที่ถูกควบคุมจะได้รับการปล่อยตัว เมื่อคำสั่งไม่ฟ้องถึงที่สุด ส่วนการสอบสวนที่สั่งไม่ฟ้องจะเก็บไว้ที่ศาล การขอลงจำนวนที่สั่งไม่ฟ้องเพื่อประโยชน์ใดๆจะต้องได้รับอนุมัติจากอธิบดีอัยการศาลอุทธรณ์

ถ้าผู้พิพากษาสอบสวนได้ว่า ผู้ต้องหาได้กระทำความผิด ก็จะออกคำสั่งให้ดำเนินคดีต่อไปโดยส่งตัวไปฟ้องยังศาลที่มีอำนาจพิจารณาพิพากหาคือ ถ้าเป็นความผิดลหุโทษจะสั่งให้ส่งไปฟ้องยังศาลแขวง แล้วส่งสำนวนไปให้หัวหน้าอัยการศาลชั้นต้น ซึ่งจะส่งให้ผู้ว่าคดีดำเนินการ ต่อไป ในกรณีเช่นนี้ถ้าผู้ต้องหาถูกควบคุมอยู่ จะได้รับการปล่อยตัว

ถ้าเป็นความผิดปานกลาง ผู้พิพากษาสอบสวนจะสั่งให้ส่งไปฟ้องที่ศาล แล้วส่งสำนวนไปให้หัวหน้าอัยการศาลชั้นต้น อัยการจะส่งต่อไปให้แผนกจำศาลโดยไม่ชักช้า เพื่อให้เรียกผู้ต้องหามาศาลในวันพิจารณาที่ใกล้ที่สุด แต่ทั้งนี้จะต้องให้เวลาแก่ผู้ต้องหาอย่างน้อย 5 วัน นับตั้งแต่วันเรียกถึงวันที่กำหนดให้มาศาล ถ้าผู้เรียกอยู่ในเขตจังหวัดที่ศาลตั้งอยู่ กำหนดเวลานี้จะเป็น 8 วัน ถ้า ผู้เรียกอยู่ในจังหวัดอื่น กำหนดเวลานี้จะเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ถ้าอยู่ไกลออกไป กำหนดเวลาที่ยาวที่สุดคือ 5 เดือน ถ้าผู้ถูกเรียกอยู่ในทวีปเอเชีย แต่ผู้ต้องหาถูกควบคุมอยู่จะถูกควบคุมต่อไปโดยไม่ต้องมีการขอให้ออกหมายควบคุมใหม่ ผู้ต้องหาอาจยื่นคำร้องขอให้ปล่อยชั่วคราวต่อศาลได้

ถ้าผู้ต้องหาเป็นผู้เยาว์อายุไม่เกิน 18 ปี และความผิดนั้นเป็นความผิดลหุโทษชั้นที่ 5 หรือผู้ต้องหาเป็นผู้เยาว์อายุไม่เกิน 16 ปี และความผิดนั้นเป็นความผิดอุกฉกรรจ์ ผู้พิพากษาสอบสวนจะสั่งให้ส่งฟ้องยังศาลคดีเด็ก (อัยการศาลเด็ก ศาลเด็กมีทั้งศาลชั้นต้น ศาลอุทธรณ์คดีเด็ก และศาล Assises คดีเด็ก พนักงานอัยการประจำศาลเหล่านี้ต้องได้รับการแต่งตั้งเป็นพิเศษให้ว่าความเด็ก)

แต่ถ้าความผิดนั้นเป็นความผิดอุกฉกรรจ์ ผู้พิพากษาสอบสวนจะสั่งให้ส่งฟ้องทันทียังไม่ได้ เพราะจะต้องมีการสอบสวนถึง 2 ชั้น ผู้พิพากษาสอบสวนจะสั่งให้ส่งสำนวนไปยังอธิบดีอัยการศาลอุทธรณ์ เพื่อให้อธิบดีอัยการเสนอเรื่องต่อศาลอุทธรณ์ให้สอบสวนต่อไป โดยส่งสำนวนทางหัวหน้าอัยการศาลชั้นต้น ถ้าผู้ต้องหาถูกควบคุมอยู่จะถูกควบคุมต่อไปเรื่อยๆ โดยหมายควบคุมฉบับเดิม ผู้ต้องหาอาจขอให้ปล่อยตัวชั่วคราวได้โดยยื่นคำร้องต่อศาลอุทธรณ์¹⁹

อัยการอาจอุทธรณ์คำสั่งผู้พิพากษาได้สวนได้ทุกชนิด ไม่ว่าคำสั่งนั้นจะได้ออกให้ตามคำขอหรือขัดกับคำขอของอัยการ ฉะนั้นอัยการแต่ผู้เดียวเท่านั้นที่อาจอุทธรณ์คำสั่งให้รับคู่ความฝ่ายแพ่งและคำสั่งให้ส่งไปฟ้องยังศาลที่มีอำนาจ คำสั่งที่ปฏิเสธไม่ยอมสอบสวนตามที่อัยการขอ

¹⁹ โกเมน ภัทรภิรมย์, อ้างแล้ว เชิงอรรถที่ 5 , น. 63.

ผู้ต้องหาอาจอุทธรณ์คำสั่งผู้พิพากษาสอบสวนที่รับคู่ความฝ่ายแพ่งและคำสั่งเกี่ยวกับการควบคุมตัวผู้ต้องหา (ขยายการควบคุมเกินกว่า 4 เดือน) คำสั่งเกี่ยวกับอำนาจผู้พิพากษาคำสั่งปฏิเสธการตั้งผู้เชี่ยวชาญ และคืนของกลางที่ยึดไว้ แต่ผู้ต้องหาไม่มีอำนาจอุทธรณ์คำสั่งปิดการสอบสวนที่เป็นผลร้ายแก่ตน (คำสั่งไม่ส่งไปฟ้อง)

คู่ความฝ่ายแพ่งอาจอุทธรณ์คำสั่งไม่เปิดการสอบสวน และคำสั่งไม่ฟ้องคำสั่งเกี่ยวกับเขตอำนาจ คำสั่งปฏิเสธการตั้งผู้เชี่ยวชาญ คำสั่งไม่รับเป็นคู่ความทางแพ่ง คำสั่งในการคืนของกลาง และคำสั่งที่เป็นผลร้ายในทางแพ่งแก่คู่ความฝ่ายนั้น แต่ไม่มีอำนาจอุทธรณ์คำสั่งให้ปล่อยชั่วคราว เพียงแต่อาจเสนอคำแถลงได้เท่านั้น

อัยการศาลชั้นต้นจะต้องอุทธรณ์ภายใน 24 ชั่วโมง นับแต่คำสั่งผู้ต้องหาและคู่ความฝ่ายแพ่งอุทธรณ์ภายใน 3 วัน นับแต่ได้รับแจ้งคำสั่ง เฉพาะอธิบดีอัยการศาลอุทธรณ์ผู้เดียวมีอำนาจอุทธรณ์ได้ภายใน 10 วัน อย่างไรก็ตามก็ดี ถ้าเป็นคำสั่งเกี่ยวกับการคืนของกลางคู่ความที่เกี่ยวข้องอุทธรณ์ได้ภายใน 10 วัน

ถ้ามีการอุทธรณ์ จะต้องส่งสำนวนไปยังอธิบดีอัยการศาลอุทธรณ์ทันที เพื่อให้อธิบดีอัยการเสนอต่อศาลอุทธรณ์ โดยส่งสำนวนผ่านอัยการศาลชั้นต้น ซึ่งจะทำให้ความเห็นชอบด้วยสำนวนที่ส่งไปศาลอุทธรณ์อาจเป็นต้นฉบับหรือเป็นสำเนาก็ได้ ทั้งนี้เพื่อมิให้การปฏิบัติงานของผู้พิพากษาสอบสวนหยุดชะงัก

การอุทธรณ์คำสั่งผู้พิพากษาสอบสวน ไม่มีผลให้การสอบสวนหยุดชะงัก แต่การอุทธรณ์คำสั่งปล่อยชั่วคราว จะทำให้การปฏิบัติตามคำสั่งนั้นหยุดชะงัก อายุความอุทธรณ์ก็มีผลเช่นเดียวกัน (ยกเว้นอายุอุทธรณ์ของ Procureur Général) คือ จะปล่อยชั่วคราวทันทีไม่ได้ จนกว่ากำหนดเวลา 24 ชั่วโมง ซึ่งเป็นเวลาที่อัยการจะอุทธรณ์ได้ผ่านพ้นไปแล้ว เว้นแต่อัยการจะเห็นชอบด้วยกับการสั่งปล่อยชั่วคราวทันที ถ้ามีการอุทธรณ์ของอัยการ ผู้ต้องหาจะถูกควบคุมอยู่จนกว่าศาลอุทธรณ์จะสั่ง การอุทธรณ์คำสั่งไม่ฟ้องของคู่ความฝ่ายแพ่งไม่ขัดขวางการปล่อยตัวของผู้ต้องหา เว้นแต่อัยการจะได้อุทธรณ์คำสั่งนั้นด้วย

อธิบดีอัยการศาลอุทธรณ์จะต้องดำเนินการภายใน 10 วัน นับแต่ได้รับสำนวน แต่ถ้าเป็นเรื่องเกี่ยวกับการคุมขัง จะต้องดำเนินการภายใน 48 ชั่วโมง

ในการพิจารณาสำนวนการสอบสวนชั้นอุทธรณ์ คู่ความทุกฝ่ายอาจยื่นคำแถลงเป็นหนังสือหรือขอแถลงการณ์ด้วยวาจาก็ได้ ศาลอาจเรียกคู่ความมาให้การได้ ถ้าเห็นว่าจะเป็นประโยชน์และอาจสั่งให้สอบสวนเพิ่มเติม หรือทำการสอบสวนเพิ่มเติมเองได้โดยให้ผู้พิพากษาคนหนึ่งศาลอุทธรณ์เป็นผู้ทำการ เมื่อสอบสวนเพิ่มเติมแล้วคู่ความจะขออุทธรณ์การสอบสวนเพิ่มเติมได้ภายใน 5 วัน นับแต่ได้วางศาล แต่ถ้าเป็นเรื่องเกี่ยวกับการควบคุมผู้ต้องหาเวลาอุทธรณ์จะลดลงเหลือเพียง 24 ชั่วโมง

ก่อนที่ศาลอุทธรณ์จะวินิจฉัย ศาลอุทธรณ์จะต้องวินิจฉัยภายใน 30 วัน ถ้าผู้ต้องหาถูกควบคุม มิฉะนั้นผู้ต้องหาจะได้รับการปล่อยชั่วคราวเป็นทางการ เว้นแต่ศาลอุทธรณ์จะได้ส่งก่อนหน้านั้น

คำสั่งศาลอุทธรณ์จะฎีกาได้เฉพาะในกรณีที่กำหนดไว้ แต่ถ้าคำสั่งนั้นไม่ทำให้คดีเสร็จไป จะฎีกาได้ต่อเมื่อมีการวินิจฉัยในข้อหาแล้ว คำสั่งที่ฎีกาได้ทันทีจะต้องแจ้งให้ผู้ต้องหาและคู่ความทางแพ่งทราบโดยคำร้องของอัยการภายใน 3 วัน ในกรณีอื่นคำสั่งศาลอุทธรณ์จะส่งไปให้คู่ความ ทราบโดยทางไปรษณีย์ลงทะเบียนในกำหนดเวลาเดียวกัน การฎีกาจะต้องกระทำภายใน 5 วัน นับแต่ ได้รับแจ้ง

ถ้าศาลอุทธรณ์ออกคำสั่งไม่ฟ้อง คำสั่งนี้มีผลเช่นเดียวกับคำสั่งไม่ฟ้องของผู้พิพากษา สอบสวน

คู่ความแพ่งจะฎีกาคำสั่งศาลอุทธรณ์ได้เองเฉพาะเรื่องต่อไปนี้คือ คำสั่งไม่สอบสวน ไม่รับ เป็นคู่ความทางแพ่ง คำสั่งในเรื่องอำนาจศาล คำสั่งว่าขาดอายุความ คำสั่งที่มีได้วินิจฉัยข้อหาที่ กล่าวหา ในกรณีอื่นๆคู่ความทางแพ่งจะฎีกาได้ต่อเมื่ออัยการฎีกาในเรื่องนั้นด้วย

ผู้ต้องหาจะฎีกาคำสั่งให้ส่งไปฟ้องศาลแขวงหรือศาล Correctionnel ได้ เฉพาะเมื่อเป็น คำสั่งเกี่ยวกับอำนาจศาล หรือเป็นกรณีซึ่งคู่ความทางแพ่งเป็นผู้อุทธรณ์คำสั่งไม่ฟ้องแต่ ผู้เดียว โดยอัยการมิได้อุทธรณ์ด้วย

สำหรับคดีอุกฉกรรจ์ การสอบสวนจะต้องผ่านการพิจารณาของศาลอุทธรณ์แผนกสอบสวน เสมอ แม้จะไม่มีมีการอุทธรณ์คำสั่งผู้พิพากษาสอบสวนเลยก็ตาม และศาลอุทธรณ์แผนกสอบสวน เท่านั้นที่จะเป็นผู้สั่งฟ้องผู้ต้องหาและให้ส่งไปฟ้องยังศาล Assises (ศาลที่พิจารณาคดีอุกฉกรรจ์โดยมี คณะลูกขุน) คำสั่งนี้เป็นที่สุด

คำสั่งฟ้องของศาลอุทธรณ์จะต้องให้เหตุผลและระบุฐานความผิดด้วย มิฉะนั้น คำสั่งเป็น โมฆะ ในคำสั่งฟ้องจะสั่งควบคุมจำเลยไว้ด้วย (ผู้ต้องหาจะตกเป็นจำเลยเมื่อศาลอุทธรณ์สั่งฟ้อง) จำเลยที่ได้รับการปลดปล่อยชั่วคราวอยู่แล้ว ก็จะไม่ถูกควบคุมจนกว่าจะถึงชั้นพิจารณา คำสั่งศาล อุทธรณ์นอกจากจะให้ฟ้องในคดีอุกฉกรรจ์แล้ว ยังอาจสั่งฟ้องความผิดอื่นๆที่เกี่ยวข้องกันได้ทุกฐานอีก ด้วย²⁰

ความสัมพันธ์ขององค์กรรัฐในการร่วมมือกันตรวจสอบความจริงขึ้นก่อนฟ้อง

จากที่กล่าวมาข้างต้นเห็นได้ว่า การดำเนินคดีอาญาในประเทศฝรั่งเศส จะมีองค์กรใหญ่ๆ 3 องค์กร คือ ตำรวจสอบสวน อัยการ และผู้พิพากษาสอบสวน โดยแต่ละองค์กรมีหน้าที่ช่วยกันค้นหา

²⁰ สัตยา อรุณธาวี, "อำนาจของพนักงานอัยการเกี่ยวกับการสอบสวนคดีอาญา", (วิทยานิพนธ์ นิติศาสตร์มหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2520), น. 83-85.

ความจริงเพื่อจะเอาตัวผู้กระทำผิดมาลงโทษ หากแต่มีการแยกหน้าที่กันอย่างชัดเจน กล่าวคือ²¹ เมื่อเจ้าหน้าที่ตำรวจออกตรวจท้องที่พบการกระทำความผิดและเป็นคดีเล็กน้อย เจ้าหน้าที่ตำรวจ หรือพนักงานสอบสวนก็จะทำการสอบสวนไปโดยลำพัง แต่หากเป็นคดีสำคัญ เจ้าหน้าที่ตำรวจจะแจ้งให้อัยการทราบเพื่อไปทำการสอบสวน โดยอัยการอาจไปสอบสวนด้วยตนเอง หรือแจ้งให้ผู้พิพากษาสอบสวนไปทำการสอบสวนด้วย แต่ทางปฏิบัติอัยการมักจะไม่ไปสอบสวน แต่จะให้พนักงานสอบสวนทำการสอบสวนแทน หากผู้เสียหายร้องทุกข์ต่ออัยการฯ จะมีคำสั่งให้พนักงานสอบสวนดำเนินการ เมื่อพนักงานสอบสวนได้รับคำสั่งจากอัยการ หรือได้รับคำร้องทุกข์ หรือกล่าวโทษจากผู้เสียหาย หรือผู้กล่าวโทษ พนักงานสอบสวนก็จะทำการสอบสวนต่อไป จากนั้นพนักงานสอบสวนต้องทำรายงานสรุปผลการสอบสวนให้อัยการ โดยไม่ต้องทำความเข้าใจว่าใครเป็นผู้กระทำผิด รวมทั้งไม่ต้องอ้างกฎหมายในสำนวนการสอบสวน เพื่อให้อัยการพิจารณาสั่งเองว่าสมควรฟ้องผู้ใดเป็นผู้ต้องหาและในคดีที่ผู้ต้องหาไม่ได้ถูกคุมขังหรือไม่ปรากฏตัวผู้กระทำผิด หากอัยการตรวจสำนวนแล้วเห็นว่ายังบกพร่องอยู่ก็จะสั่งสอบสวนเพิ่มเติม

สำหรับคดีสำคัญ²² อัยการจะส่งสำนวนขอให้ผู้พิพากษาสอบสวนทำการสอบสวนหากทำการสอบสวน ณ สถานที่เกิดเหตุ ผู้พิพากษาสอบสวนจะเป็นหัวหน้าในที่เกิดเหตุ ซึ่งปกติผู้พิพากษาสอบสวนจะไปร่วมกับอัยการ แต่ถ้าอัยการไม่ไป ผู้พิพากษาสอบสวนก็จะสอบสวนไปตามลำพัง เมื่อสอบสวนเสร็จ และปรากฏว่าผู้ต้องหากระทำความผิดก็จะมีคำสั่งให้อัยการทำคำแถลงฟ้อง ถ้าไม่ปรากฏตัวผู้กระทำผิดก็จะส่งสำนวนคืนอัยการ เมื่ออัยการรับสำนวนก็จะทำคำแถลงฟ้องและผู้พิพากษาสอบสวนก็จะสั่งให้นำตัวผู้ต้องหาไปศาล ถ้าผู้พิพากษาสอบสวนมีคำสั่งว่าคดีไม่ปรากฏตัวผู้กระทำผิด อัยการก็จะแถลงให้ผู้พิพากษาสอบสวนสั่งว่าคดีไม่ปรากฏตัวผู้กระทำผิด หรือสั่งไม่ฟ้อง จากนั้นผู้พิพากษาสอบสวนก็จะสั่งตามคำแถลงของอัยการ คดีก็เป็นอันเสร็จเด็ดขาด เว้นแต่ผู้เสียหายทางแพ่งจะอุทธรณ์ขอให้ฟ้อง โดยไม่มีหัวหน้าพนักงานสอบสวนมายุ่งเกี่ยวด้วยเลย แต่ถ้าอัยการไม่เห็นพ้องกับคำสั่งของผู้พิพากษาสอบสวนไม่ว่าคำสั่งใดๆ อัยการก็จะอุทธรณ์ต่อไป

จากที่กล่าวมาจึงเห็นได้ว่า ประเทศฝรั่งเศส แบ่งออกเป็น 3 ส่วน คือ การฟ้องคดีเป็นหน้าที่ของอัยการ การตัดสินคดีเป็นหน้าที่ของศาลตัดสินคดี การรวบรวมพยานหลักฐานเป็นหน้าที่ของศาลไต่สวน ซึ่งหน้าที่ทั้งสามแยกจากกันโดยเด็ดขาด²³

²¹ ธาดาพันธ์ อังกินันท์, "รายการฝึกอบรมและดูงานเรื่องการดำเนินคดีอาญา ณ ประเทศฝรั่งเศส," อัยการนิเทศ, เล่ม 53 ตอน 4, (2534), น.488-491.

²² เพิ่งอ้าง, น. 493.

²³ อมร จันทรมบุญ, อำนาจสืบสวน สอบสวน ฟ้องร้องในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของไทย, (พระนคร : โรงพิมพ์สาส์นสยาม, 2517), น. 627-628.

1.2 สหรัฐอเมริกา

ประเทศสหรัฐอเมริกานั้นประกอบด้วยมลรัฐต่างๆ รวมกันเข้าโดยที่แต่ละมลรัฐมีการปกครองของตนเอง มีอำนาจออกกฎหมายและกฎข้อบังคับใดๆ ขึ้นใช้ในมลรัฐนั้นๆ ได้ แต่รัฐบาลกลางซึ่งเป็นรัฐบาลที่รวมผู้แทนของแต่ละมลรัฐจะออกกฎหมายขึ้นใช้บังคับทั่วทั้งประเทศและทุกๆ มลรัฐจะต้องเคารพนับถือกฎหมายที่ออกโดยรัฐบาลกลาง ซึ่งเรียกว่ากฎหมายของสหรัฐ ถ้ากฎหมายที่ออกโดยฝ่ายบริหารของมลรัฐนั้นขัดกับกฎหมายของสหรัฐ กฎหมายนั้นจะใช้ในมลรัฐไม่ได้ ทั้งหมดนี้มีอยู่ในรัฐธรรมนูญของสหรัฐอเมริกา ฉะนั้นกฎหมายที่เกี่ยวกับการดำเนินคดีอาญาในแต่ละมลรัฐจึงอาจแตกต่างกันไปบ้าง รวมทั้งในส่วนที่ว่าด้วยเจ้าหน้าที่ของมลรัฐอันได้แก่ศาล (ผู้พิพากษา) อัยการและตำรวจ อย่างไรก็ตาม กฎหมายของสหรัฐได้บัญญัติเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าวนี้ไว้อย่างชัดเจนแล้ว เพราะเป็นเรื่องสำคัญที่เกี่ยวกับสิทธิเสรีภาพของประชาชนสหรัฐทั่วประเทศ จึงทำให้หลักการดำเนินคดีอาญาของทุกมลรัฐจึงเกือบจะเหมือนกันทั่วประเทศ จะแตกต่างกันไปบ้างก็เป็นรายละเอียดปลีกย่อยเท่านั้น ดังนั้น การกำหนดความผิด การดำเนินคดีอาญา รวมทั้งการงบประมาณและการบริหารองค์กรในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาจึงเป็นสิ่งที่รัฐแต่ละมลรัฐสามารถดำเนินการเองได้ทั้งสิ้น ภายใต้การดำเนินคดีในระบบกล่าวหา (Adversarial System) โดยมีพนักงานอัยการของรัฐเป็นโจทก์ และทนายความเป็นผู้แก้ต่างให้แก่จำเลย

(1) การสอบสวนคดีอาญา

ในสหรัฐอเมริกา อัยการมีอำนาจรับแจ้งความได้เองเช่นเดียวกับตำรวจ แต่เมื่อเกิดเหตุขึ้น โดยส่วนใหญ่ตำรวจจะเริ่มคดีเพราะไปถึงที่เกิดเหตุก่อน และจะใช้ประสบการณ์ที่ได้ฝึกฝนมาตัดสินใจว่าจะจับกุมหรือดำเนินคดีหรือไม่ แต่อัยการสามารถปฏิเสธที่จะอนุญาตในการออกหมายจับได้ รวมทั้งปฏิเสธการร้องขอให้มีการดำเนินคดีจากตำรวจได้²⁴

ในส่วนที่เกี่ยวกับการสอบสวนนั้น แม้ว่าโดยปกติแล้วการสอบสวนเพื่อแสวงหาข้อเท็จจริง การรวบรวมพยานหลักฐานและการจับตัวผู้กระทำความผิดเป็นหน้าที่ของตำรวจ แต่พนักงานอัยการมีอำนาจเข้าควบคุมได้ตั้งแต่เริ่มต้น กล่าวคือเมื่อมีการกระทำความผิดเกิดขึ้น อัยการจะทำหน้าที่เป็นผู้บริหารประสานงานและสั่งการกับผู้อยู่ในสำนักงานของตน และกับตำรวจและเจ้าหน้าที่ซึ่งทำการสอบสวนและป้องกันอาชญากรรมหน่วยอื่นๆ ด้วย เช่น สำนักงานอัยการ COUNTY OF NEW YORK ในนครนิวยอร์ก มีหน่วยฆาตกรรม (HOMICIDE BUREAU) ซึ่งมีอัยการผู้ช่วยประจำอยู่ตลอดเวลา เมื่อเกิดมี

²⁴ George F. Cole, Christopher E. Smith, The American System of Criminal Justice, (USA : Thomson Learning, 2001), p.288.

การฆาตกรรมขึ้น อัยการผู้ช่วยจากหน่วยนี้ต้องไปทำการสอบสวนร่วมกับตำรวจในที่เกิดเหตุ ได้สวนปากคำพยานควบคุมการสอบสวนและการดำเนินคดีจนถึงขั้นพิจารณา

นอกจากจะมีอำนาจควบคุมการสอบสวนร่วมกับตำรวจดังกล่าวแล้ว พนักงานอัยการยังอาจเริ่มดำเนินการสอบสวนเสียเองโดยไม่ต้องรับแจ้งจากตำรวจก็ได้²⁵ และเพื่อการนี้สำนักงานอัยการบางแห่งก็ขอแบ่งกำลังตำรวจประเภทนักสืบ (DETECTIVE) จากองค์การตำรวจมาประจำและขึ้นตรงกับสำนักงานอัยการเลย สำนักงานอัยการบางแห่งก็จัดตั้งกองนักสืบของตนเองที่เดียว เมื่อได้ทราบหรือสงสัยว่ามีการกระทำความผิดเกิดขึ้น ทั้งนี้จะโดยการสืบสวนของหน่วยนักสืบดังกล่าว หรือได้รับแจ้งจากเอกชนก็ตาม (สำนักงานอัยการในเมืองใหญ่ มักจะมีแผนกรับคำร้องทุกข์ที่เรียกว่า COMPLAINT BUREAU ไว้) แม้ตำรวจจะยังไม่มีกระทำการหรือแจ้งให้อัยการทราบ เมื่ออัยการได้สืบสวนและทราบเรื่องเองแล้วก็อาจแจ้งให้ตำรวจดำเนินการสอบสวนในเรื่องนั้นๆ ได้หรืออัยการดำเนินการสอบสวนต่อไปด้วยตนเองก็ได้ เพราะมีทั้งเครื่องมือและอำนาจอยู่พร้อมแล้ว

ในการขอหมายจับผู้ต้องหาว่ากระทำความผิดอาญาจากผู้พิพากษาใน JUSTICE OF THE PEACE นั้น ในบางมลรัฐมีกฎหมายบัญญัติให้ต้องได้รับความเห็นชอบจากอัยการเสียก่อน โดยถือว่าการขอหมายจับเป็นการแสดงความตั้งใจว่าจะฟ้องร้อง นอกจากนั้นบางที่ JUSTICE OF THE PEACE ก็จะไม่ยอมออกหมายจับให้จนกว่าจะปรากฏว่าคำขอนั้นได้รับความเห็นชอบจากอัยการแล้ว แม้จะไม่มีกฎหมายบังคับไว้เช่นนั้นก็ตาม²⁶

เมื่อกล่าวถึง JUSTICE OF THE PEACE หรือเรียกย่อๆว่า J.P. แล้วก็สมควรที่จะเข้าใจถึงอำนาจและหน้าที่ของ J.P. เสียก่อน เพราะมีความเกี่ยวข้องกับอำนาจของพนักงานอัยการที่เกี่ยวกับการสอบสวนคดีอาญาควบคู่กันไปด้วย

J.P. เป็นผู้ที่มีหน้าที่พิจารณาและตัดสินการกระทำความผิดอาญา กล่าวคือ

1. เป็นผู้พิจารณาและตัดสินความอาญาที่เกี่ยวกับความผิดเล็กน้อยๆ ภายในชุมชน เมื่อผู้ต้องหาว่ากระทำความผิดมาอยู่ที่ทำการและ J.P. ฟังข้อกล่าวหาข้อแก้ตัวแล้ว ก็จะตัดสินคดีไปทันที แต่ให้สิทธิคู่ความไว้ว่า ถ้าไม่พอใจวิธีการพิจารณาตัดสินคดีของ J.P. ก็มีสิทธิที่จะแถลงขอนาคดีนั้นไปฟ้องร้องยัง COUNTY COURT เพื่อที่จะให้มีการพิจารณาคดีใหม่ และไม่ถือเป็นการฟ้องซ้ำ เพราะในชั้นพิจารณาโดย J.P. นี้เป็นการวินิจฉัยการกล่าวหาไม่ใช่เรื่องฟ้อง การกล่าวหาผู้ต้องหาในชั้นนี้จึงไม่ใช่การฟ้องร้องและเมื่อคดีไปถึง COUNTY COURT จึงจะถือเป็นการฟ้องคดี และพิจารณาคดีในศาลอย่างแท้จริง และใน COUNTY COURT จะพิจารณาโดยมีลูกขุน

²⁵ เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์, "การควบคุมอำนาจพนักงานสอบสวนตัวอย่างของสหรัฐอเมริกา," วารสารนิติศาสตร์, 9 (2521), น. 8.

²⁶ อุทิศ แสนโกติก, อัยการบ้านนอก, (พระนคร : อักษรสารการพิมพ์, 2503), น. 1-4.

2. ทำหน้าที่ไต่สวนมูลคดีอาญา ที่ไม่ใช่ความผิดเล็กน้อย ซึ่งโดยปกติแล้วตำรวจจะนำตัวผู้ต้องหาคดีอาญาดังกล่าวมายังที่ทำการของ J.P. แล้ว ตำรวจจะกล่าวหาผู้ต้องหานั้น ต่อ J.P. ด้วยวิธี "INFORM" คือวิธีเล่าเรื่องและพฤติการณ์ที่หาว่าผู้ต้องหากระทำความผิดไม่มีการซักถามพยานในชั้นนี้ แล้วจะเป็นหน้าที่ของ J.P. ที่จะชี้แจงและอธิบายข้อกล่าวหาให้ผู้กระทำความผิดได้ทราบ รวมทั้งแจ้งถึงสิทธิของผู้ต้องหา ได้แก่ สิทธิที่จะได้ประกันตัว สิทธิที่จะมีทนายและพบทนาย สิทธิที่จะได้รับการไต่สวนมูลฟ้อง (PRELIMINARY EXAMINATION) ถ้าผู้ต้องหาสละสิทธิไม่ขอให้มีการไต่สวนมูลฟ้อง J.P. จะส่งตัวผู้ต้องหาไปยัง DISTRICT COURT เพื่อดำเนินการต่อไป แต่ในกรณีที่ผู้ต้องหาขอใช้สิทธิในการไต่สวนมูลฟ้อง J.P. ก็จะให้ผู้กล่าวหานำพยานหลักฐานเข้าแสดงมูลฟ้อง ในการนี้ผู้ต้องหาอาจถามค้านพยานของผู้กล่าวหา และนำพยานของตนเข้าสืบหักล้างได้ J.P. จะฟังพยานหลักฐานทั้งสองฝ่ายพอสมควร ถ้าเห็นว่าคดีมีมูล (PROBABLE CAUSE) จะส่งตัวผู้กระทำความผิดพร้อมกับหลักฐานต่างๆ ที่ได้จากการไต่สวนไปยัง DISTRICT COURT แต่ถ้าเห็นว่าคดีไม่มีมูล ก็จะส่งปล่อยผู้กระทำความผิดไปทันที

อำนาจและหน้าที่ของ J.P. ในการพิจารณาคดีเล็กน้อยก็ดี หรือไต่สวนมูลฟ้องคดีอุกฉกรรจ์ก็ดี เกี่ยวพันกับอำนาจและหน้าที่ของพนักงานอัยการอย่างใกล้ชิด โดยเหตุที่ J.P. เป็นบุคคลซึ่งได้รับเลือกจากราษฎรในหมู่บ้านซึ่งส่วนใหญ่จะไม่ใช่เนกกฎหมาย ที่ทำการ J.P. จึงมีอัยการผู้ช่วยซึ่งส่งมาจากสำนักงานอัยการมาประจำ และเป็นที่ปรึกษากฎหมายของ J.P. ทั้งนี้เพื่อรักษาผลประโยชน์ของประชาชน เมื่อ J.P. จะพิจารณาคดีเล็กน้อยหรือไต่สวนมูลฟ้อง ก็จะได้รับคำแนะนำจากอัยการผู้ช่วยและมักจะปฏิบัติตามคำแนะนำนั้นอยู่เสมอ จึงกล่าวได้ว่า อัยการมีหน้าที่ควบคุมการพิจารณาคดีเล็กน้อยของ J.P. ให้เป็นไปโดยชอบด้วยกฎหมาย และควบคุมการไต่สวนมูลฟ้องของ J.P. ด้วย ยิ่งถ้าเป็นคดีที่อัยการได้เข้าร่วมมือมาตั้งแต่ชั้นสอบสวนด้วยแล้ว J.P. มักจะเชื่อว่าคดีมีมูลตามความเห็นของอัยการเสมอ

แม้ว่า J.P. จะทำการไต่สวนเห็นว่าคดีมีมูลเพื่อจะส่งมาฟ้องยัง DISTRICT COURT ก็ยังไม่อาจฟ้องร้องเพื่อดำเนินคดียังศาลได้เลย จะต้องผ่านการพิจารณาของอัยการอีกว่าควรจะฟ้องร้องผู้กระทำความผิดต่อไปหรือไม่ ซึ่งถ้าอัยการยังเห็นว่าควรจะฟ้องร้องต่อไป คำฟ้องของอัยการจะต้องได้รับความเห็นชอบจากคณะลูกขุนใหญ่ (GRAND JURY) เสียก่อน สาเหตุที่จะต้องให้คณะลูกขุนใหญ่ (GRAND JURY) ให้ความเห็นชอบคำฟ้องของอัยการก็เพราะในสมัยโบราณเจ้าหน้าที่ของรัฐหรือของกษัตริย์มักจะแกล้งฟ้อง โดยไม่มีหลักฐานเพียงพอ เพื่อป้องกันการแกล้งฟ้องดังกล่าว จึงมีคณะลูกขุนใหญ่ (GRAND JURY) ซึ่งเป็นประชาชนธรรมดา พิจารณาการฟ้องคดีอีกโดยคณะลูกขุนนี้ประกอบด้วยบุคคลที่ได้รับเลือกจากผู้ที่ไม่เคยต้องโทษทางอาญา และไม่เคยค้างภาษีแก่สหรัฐ ซึ่งไม่จำเป็นต้องเป็นเนกกฎหมายจำนวนไม่น้อยกว่า 16 คน และไม่เกิน 23 คน สำหรับอำนาจหน้าที่และวิธี

พิจารณาของคณะลูกขุนใหญ่นั้นจะกล่าวต่อไปในตอนที่จะกล่าวถึงอำนาจของพนักงานอัยการในการดำเนินการฟ้องคดีต่อไปหรือไม่ดำเนินการฟ้องคดีภายหลังจากการสอบสวนคดีเสร็จสิ้น

(2) อำนาจของพนักงานอัยการที่จะให้มีการดำเนินคดีต่อไปยังศาล

เป็นอำนาจที่สำคัญที่สุดที่เกี่ยวกับการสอบสวนคดีอาญาของสหรัฐ กล่าวคือ เมื่อการสอบสวนคดีอาญาเสร็จสิ้นไม่ว่าจะเป็นการสืบสวนสอบสวนโดยตำรวจ โดยอัยการหรือทั้งสองฝ่ายร่วมมือกันสืบสวนสอบสวนก็ตาม จะต้องนำพยานหลักฐานทั้งหมดรวบรวมเป็นสำนวนการสอบสวนแล้วเป็นหน้าที่ของอัยการที่จะพิจารณาสำนวนการสอบสวนนั้นว่าสมควรจะฟ้องร้องผู้ต้องหาต่อไปหรือไม่ ถ้าเห็นว่าสมควรฟ้อง ก็จะดำเนินการอย่างหนึ่ง ถ้าเห็นไม่ควรฟ้องก็จะดำเนินการอีกอย่างหนึ่ง ดังจะกล่าวต่อไปนี้

ก. กรณีที่พนักงานอัยการเห็นสมควรฟ้องสามารถแยกพิจารณาได้ดังนี้

1. ถ้าเป็นการกระทำความผิดอุกฉกรรจ์ อันได้แก่การกระทำความผิดที่มีโทษถึงประหารชีวิต หรือความผิดซึ่งมีอัตราโทษจำคุกตั้งแต่ 1 ปี ขึ้นไป หรือต้องทำงานหนัก อัยการจะนำตัวผู้ต้องหาไปยัง J.P. แต่ถ้าเป็นการกระทำความผิดที่มีโทษจำคุกตั้งแต่ 1 ปีขึ้นไป หรือต้องทำงานหนัก จำเลยอาจขอให้ J.P. พิจารณาแล้วตัดสินคดีไปได้เลย อันเป็นการฟ้องแบบ "INFORMATION" ดังจะกล่าวต่อไป แต่ถ้าจำเลยไม่ขอหรือเป็นการกระทำความผิดที่มีโทษถึงประหารชีวิต J.P. จะทำหน้าที่ไต่สวนมูลฟ้องดังกล่าวมาแล้ว เมื่อเห็นว่าคดีมีมูล ก็จะส่งสำนวนมายัง DISTRICT COURT เพื่อให้ DISTRICT COURT พิจารณาเลือกคณะลูกขุนใหญ่ (GRAND JURY) โดยความเห็นชอบจากฝ่ายอัยการผู้เป็นโจทก์และฝ่ายจำเลย และเมื่อได้คณะลูกขุนใหญ่แล้ว อัยการจะนำพยานหลักฐานต่างๆ เข้าแสดงเพื่อให้คณะลูกขุนใหญ่พิจารณาว่า ผู้กระทำความผิดควรถูกฟ้องหรือไม่ โดยที่ฝ่ายจำเลยจะไม่มีส่วนรู้เห็นหรือนำพยานหลักฐานเข้ามาแสดงต่อคณะลูกขุนใหญ่เลย และในทางปฏิบัติแล้ว GRAND JURY หรือคณะลูกขุนใหญ่นี้ไม่ใช่พนักงาน เมื่ออัยการนำหลักฐานเข้าแสดงก็จะแนะนำคณะลูกขุนใหญ่ไปด้วย ซึ่งคณะลูกขุนใหญ่ก็มักจะส่งไปในทางที่อัยการแนะนำเสมอ ด้วยเหตุนี้คนส่วนใหญ่จึงเห็นว่าการเลิกระบบพิจารณาโดยคณะลูกขุนใหญ่ได้แล้วเพราะเขาเห็นว่าในทางปฏิบัติมีหน้าที่คล้ายกับคอยสั่งตามที่พนักงานอัยการต้องการเท่านั้นและในสมัยปัจจุบันระบบอัยการเป็นที่ไว้วางใจว่าจะไม่แก้งฟ้องเหมือนเช่นในสมัยโบราณ

เมื่อคณะลูกขุนใหญ่พิจารณาแล้วมีความเห็นว่าคดีนั้นควรฟ้อง FOREMAN ซึ่งศาลตั้งจาก JURY คนหนึ่งในคณะ GRAND JURY ให้เป็นหัวหน้าจะเป็นผู้ทำรายงานให้ศาลทราบ แล้วทำคำฟ้องที่เรียกว่า INDICTMENT ต่อไป

INDICTMENT นี้ปกติพนักงานอัยการจะเป็นผู้ร่างและเตรียมให้เสร็จแล้วให้คณะลูกขุนใหญ่สลักหลังให้โดยจะใช้คำว่า A TRUE BILL แล้วประทับตราลงลายมือชื่อเสนอศาลต่อไป

มีข้อสังเกตว่า การอ้างตัวบทกฎหมายใน INDICTMENT แม้จะมีผิดพลาดไปบ้าง ก็ไม่ถือเป็นความผิดในข้อสาระสำคัญมากมาย เว้นแต่จำเลยจะคัดค้าน และแสดงให้เห็นว่าตนเสียเปรียบจากการอ้างบทกฎหมายผิดๆเช่นนั้น ฉะนั้น ศาลส่วนมากจึงต้องพิจารณา INDICTMENT ด้วยความรอบคอบ ส่วนมากเห็นว่า INDICTMENT เป็นคำฟ้องที่กล่าวหาจำเลยว่าทำผิดกฎหมายบทใดบทหนึ่งแล้วก็ถือว่าเป็นคำฟ้องที่สมบูรณ์แล้ว แม้ว่าอัยการประสงค์จะให้ลงโทษในบทอื่นก็ตาม และแม้ในที่สุดจะไม่มี การอ้างตัวบทกฎหมายไว้ใน INDICTMENT ศาลก็ยังไม่ถือเป็นคำฟ้องบกพร่อง จนถือเป็นเหตุยกฟ้อง ถ้าไม่ทำให้จำเลยหลงผิด ความสำคัญอยู่ที่ว่า INDICTMENT นั้น ได้แสดงให้เห็นชัดถึงการกระทำของจำเลยที่ถือว่าเป็นความผิด ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทยแล้ว การฟ้องแบบ INDICTMENT นั้นเป็นคำฟ้องที่เคร่งครัดน้อยกว่าการดำเนินการของไทยมาก

2. ถ้าเป็นการกระทำความผิดที่ไม่ใช่ความผิดอุกฉกรรจ์ หรือเป็นความผิดอุกฉกรรจ์ แต่มีอัตราโทษจำคุกตั้งแต่ 1 ปี ขึ้นไป หรือต้องทำงานหนักที่จำเลยละสิทธิการฟ้องคดีแบบ INDICTMENT แล้ว หากคดีนั้นๆ ไม่ใช่คดีที่อาจยุติได้ใน J.P. อัยการมีอำนาจที่จะดำเนินการฟ้องแบบ INFORMATION ซึ่งการฟ้องวิธีนี้ไม่ต้องผ่านการพิจารณาและให้ความเห็นชอบจากคณะลูกขุนใหญ่ก่อน และเป็นอำนาจเดิมที่ของอัยการแต่ผู้เดียวโดยเตรียมคดี ร่างฟ้อง แล้วยื่นฟ้องศาล DISTRICT ได้เลย

ข. กรณีพนักงานอัยการเห็นว่าไม่ควรฟ้องผู้ต้องหาต่อศาล ในกรณีเช่นนี้อัยการมีอำนาจสั่งไม่ฟ้องคดีได้ทันที เพราะถือว่าอัยการเป็นเจ้าหน้าที่ปราบปรามการกระทำผิดของรัฐ ฉะนั้นการใช้ดุลยพินิจในการสั่งไม่ฟ้องหรือการสั่งฟ้องคดีของอัยการ ซึ่งเป็นอำนาจที่กว้างขวางและเป็นอิสระมาก เช่น หากอัยการเห็นว่าตามรูปคดีหลักฐานอ่อน หรือพยานที่จะเบิกความ หรือหลักฐานที่จะแสดงต่อศาล สูญหายหรือยากแก่การนำมาสืบ หรือเจ้าทุกข์มีส่วนร่วมในการกระทำความผิดหรือเห็นว่าการดำเนินคดีอาจสิ้นเปลืองทรัพย์หรือเสียเวลามากเกินไป เหล่านี้อาจเป็นข้ออ้างหรือเหตุผลที่อัยการหยิบยกขึ้นมาประกอบการใช้ดุลยพินิจในการสั่งไม่ฟ้องคดีได้ นอกจากนี้อัยการยังอาจต่อรองในการตั้งข้อหากับผู้กระทำผิดได้ กล่าวคือ ในคดีที่จะฟ้องคดีอุกฉกรรจ์ (FELONY) อัยการอาจต่อรองกับผู้ต้องหาหรือผู้กระทำความผิด โดยให้ผู้กระทำผิดรับสารภาพในความผิดสถานเบา ทั้งนี้โดยอัยการจะคำนึงถึงเหตุผลประกอบเหตุที่จะใช้ดุลยพินิจดังกล่าว ซึ่งหากเป็นที่ตกลงกันได้ อัยการอาจฟ้องผู้ต้องหาตามข้อต่อรองนั้นๆ

เหตุผลประกอบดุลยพินิจสั่งฟ้องหรือไม่ฟ้องคดีก็ดี การต่อรองให้ผู้ต้องหารับสารภาพในข้อหาที่เบาที่สุด หากพิจารณาทางทฤษฎีของกฎหมายที่ว่าผู้กระทำความผิดควรต้องรับโทษตามความผิดที่ได้กระทำลงไปแล้ว อำนาจการใช้ดุลยพินิจหรือการต่อรองของอัยการเป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้องที่ เดียวนัก อย่างไรก็ตามเหตุที่เขาให้อำนาจแก่อัยการของสหรัฐอเมริกามากเพราะเห็นว่าอัยการเป็นคนของประชาชน

อัยการต้องพยายามปฏิบัติหน้าที่และป้องกันส่วนได้เสียของประชาชนอย่างเต็มความสามารถ และต้องไม่ฝืนมติของประชาชน

(3) อำนาจของพนักงานอัยการในการระงับการดำเนินคดี

อัยการอาจระงับการดำเนินคดีโดย

1. ในกรณีที่กฎหมายกำหนดให้ฟ้องต้องทำเป็น INFORMATION อัยการก็จะไม่ทำ INFORMATION นั้นๆ ทั้งนี้แม้บางรัฐกฎหมายจะบังคับให้ทำ INFORMATION ก็ตาม อัยการก็ยังมีสิทธิจะร้องต่อศาลให้ยกฟ้องโดยวิธีเรียกว่า ไม่ติดใจดำเนินคดี (NOLLE PROSEQUI)

2. ในกรณีที่ศาลกำหนดให้ความผิดบางประเภท ชนิดอัตราโทษสูง เมื่อ J.P. ได้สวนว่ามีมูลแล้วส่งมายัง DISTRICT COURT เพื่อให้ GRAND JURY ให้ความเห็นชอบอีกครั้งหนึ่ง โดยให้อัยการนำพยานหลักฐานเข้าแสดงต่อ GRAND JURY นั้น อัยการอาจใช้ดุลพินิจที่จะระงับคดีโดยไม่นำพยานหลักฐานเข้าเสนอต่อ GRAND JURY ก็ได้

3. ในกรณีที่ 2 แม้อัยการจะนำพยานหลักฐานเข้าเสนอต่อ GRAND JURY และ GRAND JURY เห็นว่าคดีมีหลักฐานควรฟ้องแล้วก็ตาม ถ้าอัยการพิจารณาภายหลังว่ายังไม่ควรยื่นฟ้องผู้ต้องหาแล้ว อัยการก็มีอำนาจหน้าที่ที่จะไม่ทำคำฟ้อง ที่เรียกว่า INDICTMENT ตามคำสั่งของ GRAND JURY ก็ได้

สำหรับในกรณี 2 และ 3 นั้นมีกฎหมายในหลายมลรัฐบัญญัติไว้ว่าให้มีการแต่งตั้งอัยการพิเศษ (SPECIAL PROSECUTING ATTORNEY) โดยศาลหรือโดยผู้ว่าการของรัฐเพื่อดำเนินการแทนอัยการได้ แต่ในทางปฏิบัติแล้ว เกือบจะไม่มีการใช้วิธีตั้งอัยการพิเศษเช่นนี้เลย ฉะนั้นอัยการจึงมีอำนาจอย่างกว้างขวางในการที่จะยื่นฟ้องหรือไม่ก็ได้

เรื่องอำนาจอิสระของอัยการสหรัฐในการสั่งฟ้องหรือสั่งไม่ฟ้องคดีหลังจากที่มีการสอบสวนคดีเสร็จสิ้นนี้ ศาลสูงสหรัฐกล่าวไว้ในคดี UNITED STATES V. WOODY โดยกล่าวว่าอัยการมีอำนาจเด็ดขาดในการฟ้องหรือไม่ฟ้องคดีอาญา อัยการเป็นผู้รับผิดชอบเรื่องนี้โดยตรง ศาลไม่อาจก้าวท้าวหรือขัดขวางได้ หากอัยการไม่ประสงค์จะฟ้อง เขาก็มีอำนาจที่จะทำคำร้องแล้วยื่นต่อศาลให้ศาลทราบ ว่าอัยการไม่ดำเนินคดีกับจำเลยต่อไป ศาลก็จะจำหน่ายคดีเสียจากสารบบความ อำนาจการวินิจฉัยคดีใดควรฟ้องแล้วดำเนินคดีไปถึงที่สุดนี้ จำเป็นต้องมีผู้หนึ่งผู้ใดใช้อำนาจนี้ และตามหลัก COMMON LAW ก็ได้ถือว่า อัยการเป็นผู้รักษานี้²⁷

²⁷ อมร อินทรกำแหง, "อำนาจใช้ดุลพินิจของอัยการอเมริกัน," อัยการนิเทศ, เล่ม 22

อนึ่ง เป็นที่ควรสังเกตว่าในสหรัฐอเมริกา ผู้เสียหายไม่มีสิทธิฟ้องคดีอาญาเองอย่างประเทศไทย ต้องให้อัยการดำเนินคดีให้ และคดีอาญานั้นถ้าศาลยกฟ้องไม่ว่ากรณีใดอัยการไม่มีสิทธิอุทธรณ์ แต่ถ้าศาลลงโทษ จำเลยอุทธรณ์ฎีกาได้เสมอ²⁸

(4) อำนาจของพนักงานอัยการในการถอนฟ้อง

เมื่อฟ้องไปแล้ว อัยการก็อาจจะยอมรับคำสารภาพของจำเลยในความผิดอันมีโทษเบากว่า ความผิดที่ฟ้องได้ หรืออัยการอาจขอถอนฟ้องก็ได้ และศาลของบางรัฐเคยวินิจฉัยไว้ว่า อัยการจะขอถอนฟ้องได้ แม้ว่าลูกขุน (ลูกขุนในที่นี้หมายถึง PETIT JURY ซึ่งมีหน้าที่ชี้ขาดในระหว่างการพิจารณาคดีของศาลว่าจำเลยกระทำผิดหรือไม่ ซึ่งต่างกัน GRAND JURY ผู้มีหน้าที่ไต่สวนมูลฟ้องเท่านั้น) จะชี้ขาดว่าจำเลยกระทำผิดแล้ว ถ้าศาลยังไม่ได้พิพากษาลงโทษ บางมลรัฐคำร้องขอถอนฟ้องของอัยการต้องได้รับอนุญาตจากศาลก่อน ซึ่งในทางปฏิบัติศาลก็อนุญาตตามอยู่เสมอ แต่สำหรับในมลรัฐทั่วไปนั้น อัยการขอถอนฟ้องได้โดยไม่ต้องได้รับอนุญาตจากศาล เพราะถือว่าเรื่องนี้ การตัดสินใจของอัยการเป็นเรื่องสำคัญ และแม้ศาลจะไม่อนุญาตให้ถอนฟ้องดำเนินคดีต่อไป ก็คงจะไม่เป็นผล

ในระหว่างสอบสวนอัยการอาจจะกันผู้ต้องหาคนใดคนหนึ่งไว้เป็นพยานโดยไม่ฟ้องหรือถอนฟ้องเสีย สำหรับผู้ต้องหาคนนั้น ในทางปฏิบัติแล้วเมื่ออัยการได้ให้คำมั่นสัญญากับผู้ต้องหาที่มาเป็นพยานโจทก์ว่าจะไม่ฟ้องอีกแล้วก็จะรักษาคำมั่นสัญญา ไม่มีการนำตัวมาฟ้องอีก เพราะมิฉะนั้นต่อไปภายหน้าจะไม่มีทางกันผู้ต้องหาไว้เป็นพยานสำเร็จ แม้โดยทางทฤษฎีแล้ว อัยการอาจฟ้องผู้ต้องหาที่กันไว้เป็นพยานก็ได้ แต่ศาลของบางมลรัฐถือหลักว่า คำมั่นสัญญาของอัยการในเรื่องนี้เป็นข้อแก้ตัวให้จำเลยพ้นโทษได้

เมื่อมีการพิจารณาคัดสินว่าจำเลยกระทำผิดจริงตั้งฟ้อง เมื่อศาลจะพิจารณาวางบทกำหนดโทษจำเลยเพื่อพิพากษา อัยการอาจแถลงขอให้ศาลลงโทษจำเลยหนักหรือเบาตามสมควร และคำแถลงนี้มีอิทธิพลต่อการใช้ดุลยพินิจวางโทษของศาลมาก

(5) อำนาจของพนักงานอัยการในการพิจารณากักโทษ ลดโทษหรือปลดปล่อยนักโทษ

ในการพิจารณากักโทษ ลดโทษหรือปลดปล่อยจากการจำคุกก่อนครบกำหนดโทษแต่ยังให้อยู่ในการคุมความประพฤติของเจ้าพนักงาน (PAROLE) คณะกรรมการซึ่งมีหน้าที่พิจารณา จะขอความเห็นมายังอัยการว่าควรปฏิบัติอย่างไรแก่นักโทษผู้ร้องขอมา เมื่ออัยการได้ทำการสอบสวนแล้ว ก็จะทำบันทึกแสดงความเห็นไปยังคณะกรรมการหรือไปชี้แจงด้วยตนเองว่าควรปฏิบัติตามคำขอของนักโทษผู้นั้นเพียงใด

สำหรับนักโทษของสหรัฐ (คือของรัฐบาลกลางเอง) นั้น ผู้พิจารณาได้แก่ PARDON ATTORNEY และ BOARD OF PAROLE ซึ่งขึ้นอยู่ใน DEPARTMENT OF JUSTICE เมื่อมีคำร้องขอ

²⁸ ประเทือง กิริติบุตร, อ้างแล้ว เชิงบรรณที่ 16, น. 63.

อภัยโทษหรือลดโทษ ก็เป็นหน้าที่ของ PARDON ATTORNEY จะสอบสวนพิจารณาแล้วทำหนังสือแนะนำให้ ATTORNEY GENERAL เสนอประธานาธิบดีให้สั่ง แล้วจึงเป็นหน้าที่ของ PARDON ATTORNEY ที่จะดำเนินการให้เป็นไปตามนั้น ส่วน BOARD OF PAROLE นั้นมีหน้าที่พิจารณาว่าควรให้ PAROLE เมื่อใดหรือไม่ และในกรณีที่ให้ไปแล้วก็มีหน้าที่พิจารณาว่าสมควรเพิกถอนหรือไม่²⁹

บทบาทของพนักงานอัยการหลังจากที่ได้มีการฟ้องคดีต่อศาลแล้ว และหลังจากมีคำพิพากษาเกี่ยวข้องกับอำนาจของพนักงานอัยการที่เกี่ยวกับการสอบสวนคดี กล่าวคือ

ก. การให้อำนาจถอนฟ้องแก่อัยการอย่างกว้างขวางนั้นก็เพราะอัยการเป็นผู้รวบรวมหลักฐานในชั้นสอบสวนแล้วส่งฟ้องคดีเองทั้งสิ้น ดังนั้นเมื่อถึงชั้นพิจารณาคดีในศาลแล้ว ปรากฏว่าหลักฐานที่รวบรวมมาในชั้นแรกนั้นขาดหายไปไม่เพียงพอ หรือมีพฤติการณ์อื่นใดปรากฏขึ้นใหม่ว่าผู้กระทำผิดไม่ควรรับโทษ ก็สมที่จะให้อัยการผู้รู้เรื่องราวของผู้กระทำผิดคดี เป็นผู้แถลงขอถอนฟ้องต่อศาล โดยผู้ต้องหาจะได้ไม่ต้องเสียเวลาค่าใช้จ่ายในการพิจารณาคดีต่อไป

ข. การที่ให้อำนาจแก่อัยการในการพิจารณาให้ PAROLE แก่นักโทษภายหลังศาลพิพากษาแล้ว เป็นการให้อำนาจเกี่ยวพันกับการให้อัยการสอบสวนคดีอาญาเอง กล่าวคือ อัยการจะทราบถึงพฤติกรรมของผู้กระทำผิดมาตั้งแต่เริ่มแรกกว่าร้ายแรงแค่ไหน เป็นภัยกับสังคมมากน้อยเพียงใด การจะให้ PAROLE แก่ผู้กระทำผิดนั้น เหมาะสมเพียงใดหรือไม่กับพฤติกรรมของเขา ดังนั้นก่อนอัยการจะอนุญาตให้มีการ PAROLE แก่นักโทษคนใด อัยการจะนำสาเหตุของความผิดที่ผู้นั้นกระทำความร้ายแรงของความผิดที่ได้มาจากการสอบสวนคดี มาประกอบพิจารณา ซึ่งอัยการจะทราบดีว่า นักโทษผู้นั้นรับโทษมาเพียงพอกับความผิดหรือไม่ สมควรจะได้รับการอภัยโทษ ลดโทษ และปลดปล่อยให้กลับเป็นคนดีได้แค่ไหน เพียงใด ซึ่งเป็นการถูกต้องตามหลักเกณฑ์ในทฤษฎีทางอาญา

(6) ความสัมพันธ์ขององค์กรรัฐในการร่วมมือกันค้นหาความจริงขึ้นก่อนฟ้อง

จะเห็นได้ว่า อัยการของสหรัฐไม่ว่าจะเป็นอัยการของรัฐบาลกลางหรืออัยการของมลรัฐต่างก็มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการสอบสวนคดีอาญาอย่างกว้างขวาง โดยจะเริ่มสอบสวนด้วยตนเองหรือร่วมกับตำรวจสอบสวน หรือเพียงแต่สั่งให้ตำรวจสอบสวนให้ก็ได้ ซึ่งในทางปฏิบัติแล้ว การสอบสวนคดีอาญามักจะเป็นหน้าที่ของตำรวจ อัยการจะเป็นผู้ออกคำสั่งให้ตำรวจปฏิบัติ อัยการจะเข้าร่วมในการสอบสวนก็ต่อเมื่อเป็นคดีอุกฉกรรจ์ที่สำคัญ เพื่อให้ได้หลักฐานครบถ้วนในการพิจารณาคดีชั้นศาลเท่านั้น และการสอบสวนของอัยการส่วนมากมักจะเป็นการแบ่งเบาภาระการดำเนินงาน เช่น การจับกุมผู้ต้องหา การติดตาม ตรวจค้น ตลอดจนหาร่องรอยหลักฐานจากลายมือลายเท้า เป็นเรื่องของตำรวจ ส่วนการรวบรวมสำนวน คำให้การพยาน และหาหลักฐานข้อกฎหมายเป็นเรื่องของอัยการ

²⁹ อูทิส แส่นโกติก, อ้างแล้ว เชิงอรรถที่ 26, น. 6-9.

ส่วนตำรวจมีหน้าที่รวบรวมพยานหลักฐานที่ได้ส่งอัยการเท่านั้น ไม่มีอำนาจสั่งฟ้องหรือสั่งไม่ฟ้องคดีแต่อย่างใด และอำนาจสั่งฟ้องหรือสั่งไม่ฟ้องคดีนั้นอยู่ที่อัยการแต่ผู้เดียว อีกทั้งเป็นอำนาจอิสระไม่ถูกผูกพันหรือรับผิดชอบของใดๆ ทั้งสิ้น

อย่างไรก็ดี รูปแบบการดำเนินคดีในขั้นตอนของการสอบสวนในประเทศสหรัฐอเมริกา นั้นจะดำเนินคดี โดยยึดถือกฎหมายเป็นหลัก หรือมุ่งการคุ้มครองสิทธิภาพของบุคคลเป็นสำคัญ ตามหลักที่เรียกว่า The Due Process of Law กระบวนการสอบสวนและฟ้องร้องคดีอาญาจึงเป็นกระบวนการเดียวกันโดยเจ้าหน้าที่ตำรวจจะไม่แยกหน้าที่สอบสวนออกจากหน้าที่ฟ้องร้องของพนักงานอัยการเพื่อให้ได้ข้อเท็จจริงในคดี³⁰

1.3 ญี่ปุ่น

1. ประวัติการดำเนินคดีอาญา

การดำเนินคดีอาญาของประเทศญี่ปุ่น ได้รับอิทธิพลจากจีนในสมัยราชวงศ์สุยและถัง โดยรับเข้ามาในต้นศตวรรษที่ 8 ภายใต้ระบบการดำเนินกระบวนการพิจารณาความอาญานี้ เริ่มคดีโดยมีการร้องทุกข์โดยเอกชนผู้เสียหาย ซึ่งการดำเนินคดีเป็นหน้าที่ของผู้พิพากษาโดยปราศจากความร่วมมือของคู่ความ ส่วนการตัดสินคดีก็อาศัยคำรับสารภาพของจำเลยหรือคำให้การพยาน นอกจากนี้กฎหมายได้อนุญาตให้ใช้วิธีการทรมานเพื่อให้รับสารภาพตลอดสมัยขุนนางของญี่ปุ่นเช่นเดียววิธีพิจารณาความในยุโรป

ต่อมาในสมัยราชวงศ์ Meiji Restoration ค.ศ. 1868 ญี่ปุ่นได้รับอิทธิพลจากกฎหมายประเทศภาคพื้นยุโรปซึ่งถือหลักว่า "คำตัดสินควรอาศัยพยานหลักฐาน" (all crimes shall be adjudicated on the basis of evidence) จึงได้มีการยกเลิกวิธีการทรมานโดยสิ้นเชิงในปี ค.ศ. 1879 และการดำเนินคดีอาญาก็ได้จัดตั้งให้ "อัยการ" เป็นผู้รับผิดชอบในการสอบสวนฟ้องร้อง โดยเป็นผู้ดำเนินคดีในนามของรัฐขึ้นในปี ค.ศ. 1872 ซึ่งได้รับอิทธิพลจากประเทศฝรั่งเศส จึงกล่าวได้ว่าในสมัยราชวงศ์เมจิ ญี่ปุ่นได้รับอิทธิพลทางกฎหมายจากประเทศในภาคพื้นยุโรป โดยเฉพาะการจัดทำประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ค.ศ. 1922 ที่รับมาจากเยอรมนี จนกระทั่งหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ที่ญี่ปุ่นได้พ่ายแพ้สงคราม ญี่ปุ่นได้เปลี่ยนแปลงกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญากลายได้

³⁰ เอกรินทร์ หนูนุกัต์, อ้างแล้ว เชิงอรรถที่ 1, น. 18.

อิทธิพลของระบบกฎหมาย Anglo-American³¹ โดยได้กำหนดหลักประกันสิทธิเสรีภาพขั้นมูลฐานของประชาชนไว้อย่างชัดเจน

2. อำนาจของอัยการที่เกี่ยวกับการสอบสวน

อัยการเป็นเจ้าพนักงานของรัฐที่มีหน้าที่ในการดำเนินคดีอาญา มีอำนาจในการควบคุมการสอบสวนคดีอาญาโดยสืบเนื่องมาจากทฤษฎีที่ว่า "อำนาจในการสอบสวนฟ้องร้องไม่อาจแบ่งแยกได้" (inseparable authority) และการสอบสวนก็เป็นเพียงเครื่องมือที่ใช้แสวงหาพยานหลักฐานในการฟ้องคดีของอัยการ³² ซึ่งในระยะเริ่มแรกปี ค.ศ.1880 อัยการมีอำนาจร้องขอให้มีการสอบสวนคดีอาญาขึ้น แต่ไม่มีอำนาจในการสอบสวนคดีอาญาเอง ต่อมาในปี ค.ศ.1897-1916 อัยการเริ่มมีบทบาทเข้ามาเกี่ยวข้องกับการสอบสวนคดีอาญามากขึ้น ซึ่งประชาชนก็มีความต้องการเช่นนั้น เพื่ออัยการจะไม่ฟ้องคดีเมื่อเห็นว่าพยานหลักฐานต่างๆ ที่รวบรวมมายังไม่เพียงพอที่สนับสนุนว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิด³³ ปัจจุบันกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้กำหนดชัดเจนให้อัยการมีอำนาจควบคุมการสอบสวนคดีอาญา (ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาญี่ปุ่น มาตรา 193)

โดยปกติคดีอาญาทั่วไป พนักงานสอบสวนหรือตำรวจจะเป็นผู้ดำเนินการสอบสวนและรวบรวมพยานหลักฐานต่างๆ เมื่อเชื่อว่าการกระทำความผิดเกิดขึ้น (ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาญี่ปุ่น มาตรา 189(2) แล้วส่งสำนวนให้อัยการพิจารณาโดยพนักงานสอบสวนไม่มีอำนาจเสนอความเห็นในข้อกฎหมายที่เกี่ยวกับคดีว่าควรจะฟ้องหรือไม่ ดังนั้นการสอบสวนของพนักงานสอบสวนจึงเป็นเพียงการรวบรวมพยานหลักฐานที่มีอยู่จริงเท่านั้น (Collect evidence in crude form)³⁴ ถ้าคดีใดมีความสำคัญอัยการจะเป็นผู้ทำการสอบสวนดำเนินคดีด้วยตนเอง (ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาญี่ปุ่น มาตรา 191 (1)) หรืออาจกล่าวได้ว่าการสอบสวนเบื้องต้นเป็นหน้าที่ของพนักงานสอบสวน ส่วนการรวบรวมพยานหลักฐานต่างๆ เพิ่มเติมเป็นภาระหน้าที่ของอัยการเนื่องจากอัยการเป็นผู้รับผิดชอบดำเนินคดีอาญาในฐานะเจ้าพนักงานฟ้องคดี ซึ่งนับว่าเป็นอำนาจที่สำคัญยิ่งของอัยการและเหนือกว่าพนักงานสอบสวน เช่น ตำรวจจะไม่ดำเนินคดีสำหรับความผิดเล็กๆ

³¹ Dando Shigemitsu, Japanese Law of Criminal Procedure, trans. B.J.George. (South Hackensack : Fred B.Rothman co.,1965), pp.12-17.

³² ทวีศักดิ์ ณ ตะกั่วทุ่ง, "งานอัยการของประเทศญี่ปุ่น," ใน ระบบอัยการสากล, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เรือนแก้วการพิมพ์, 2526), น.105.

³³ Atsushi Nagashima, The Accused and society, the Japanese legal system, Hideo Tanaka (Tokyo : Univ of Tokyo Pr.,1976), p.541.

³⁴ ทวีศักดิ์ ณ ตะกั่วทุ่ง, อ้างแล้ว เชิงอรรถที่ 32, น.105.

น้อยๆ ก็ได้ เมื่อได้รับความเห็นชอบจากอัยการแล้ว³⁵ หรืออัยการเท่านั้นที่มีอำนาจในการร้องขอต่อศาลให้ควบคุมผู้ต้องสงสัยไว้ แม้ในทางปฏิบัติอัยการมิได้ทำการจับเองเนื่องจากตำรวจมีความคล่องตัวมากกว่า เมื่อตำรวจจับตัวผู้ต้องหาได้แล้ว ตำรวจต้องนำตัวผู้กระทำความผิดพร้อมทั้งพยานหลักฐานต่างๆที่สามารถรวบรวมได้ในเบื้องต้นไปยังอัยการที่มีเขตอำนาจเหนือภายใน 48 ชั่วโมงนับแต่จับกุม เพื่อให้อัยการใช้ดุลพินิจว่าควรร้องขอต่อศาลให้สั่งควบคุมตัวผู้ต้องหาไว้หรือไม่ ถ้าอัยการเห็นว่าควรต้องคุมตัวผู้ต้องหาไว้ก็ให้ยื่นคำร้องต่อศาลภายใน 24 ชั่วโมงเพื่อขอให้ศาลขัง แต่ถ้าเห็นว่าผู้ต้องหาไม่ได้กระทำความผิดหรือไม่จำเป็นต้องควบคุมก็สั่งให้ปล่อยตัวผู้ต้องหาทันที³⁶ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงอำนาจของอัยการในการตรวจสอบและควบคุมการสอบสวนของพนักงานสอบสวน³⁷

การปฏิบัติงานของอัยการและพนักงานสอบสวน (ตำรวจ) จะต้องมีความสัมพันธ์เกี่ยวโยงเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เพื่อร่วมมือกันควบคุมและปราบปรามอาชญากรรม โดยแต่ละฝ่ายจะต้องมีความน่าเชื่อถือของตนเองและไม่เป็นปฏิปักษ์ต่อกันหรือแยกกันปฏิบัติหน้าที่กันอย่างเด็ดขาด³⁸ เนื่องจากขณะที่พนักงานสอบสวนมีหน้าที่ต้องเน้นหนักกับการสอบสวนถึงข้อเท็จจริงต่างๆ (strongly factual) อัยการก็จะเน้นหนักกับทั้งข้อเท็จจริงโดยเฉพาะอย่างยิ่งข้อกฎหมายจนกระทั่งมีความเห็นว่าควรสั่งฟ้องหรือไม่ ด้วยเหตุที่ขั้นตอนการดำเนินคดีของพนักงานสอบสวนเป็นเพียงการสอบสวนเพื่อการฟ้องและดำเนินคดีของอัยการ³⁹

ส่วนการบริหารงานยุติธรรมในทางอาญาต้องไม่เกี่ยวข้องกับการเมือง ซึ่งรวมถึงการสอบสวนคดีด้วย ที่จะต้องไม่มีอิทธิพลใดๆของพรรคการเมืองที่จะมีอำนาจเหนือ ดังนั้นถ้าปรากฏว่ามีข้อเท็จจริงดังกล่าวเกิดขึ้น อัยการจะเป็นผู้ทำการสอบสวนคดีเอง ซึ่งแสดงให้เห็นถึงบทบาทที่สำคัญ

³⁵ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาญี่ปุ่น มาตรา 246.

³⁶ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาญี่ปุ่น มาตรา 204.

³⁷ Dando Shigemitsu, *op.cit. supra note 31*, p.304.

³⁸ *Ibid.*, p. 305.

³⁹ Public Procurators' office Act (1947) Art 4 : In criminal cases, public procurators shall bring public action, request the proper application of law by courts and supervise the execution of judgments; in other cases which fall under jurisdiction of a court, public procurators may, when they deem it necessary, in connection with their official duties, request information from, or express opinions to a court, and, as representatives of the public interest, perform such functions as are authorized by other laws.

ของอัยการ⁴⁰ เมื่อใดก็ตามที่เกิดความกลัวขึ้นว่าพนักงานสอบสวนจะละทิ้งคดีหรือไม่ดำเนินการสอบสวนคดี เนื่องจากมีอิทธิพลทางการเมืองเข้ามาเกี่ยวข้องกับคดีอัยการก็จะเป็นผู้เข้ามาดำเนินคดีเอง⁴¹ เพราะอัยการมีอิสระในการดำเนินคดีไม่มีการเมืองเข้ามาเกี่ยวข้อง และมีความเป็นกลางมากกว่าพนักงานสอบสวน

การสอบสวนดำเนินคดีอาญาโดยทั่วไปเป็นภาระหน้าที่ของตำรวจ แต่การสอบสวนคดีอาญาที่เกี่ยวกับอาชญากรรมทางเศรษฐกิจนั้น (Economic Crime) ส่วนใหญ่อาชญากรจะเป็นผู้ที่มีความรู้สูงและอาศัยโอกาสที่ตนเป็นผู้มีความรู้หรือโอกาสในวิชาชีพของตนในการประกอบอาชญากรรม ระบบการบริหารงานยุติธรรมต่างๆ ซึ่งเคยชินกับการปราบปรามอาชญากรรมธรรมดา จึงประสบอุปสรรคในการปราบปราม เพราะการสอบสวนคดีอาญาประเภทนี้มักจะมีความลับซับซ้อนและเกี่ยวข้องกับเอกสารจำนวนมาก ดังนั้นผู้ที่ดำเนินการสอบสวนจะต้องมีความรู้ความเข้าใจในระบบการดำเนินธุรกิจนั้นด้วย พนักงานสอบสวนธรรมดาที่เป็นตำรวจ จึงไม่อาจดำเนินการสอบสวนให้ได้ผล ในประเทศญี่ปุ่นมีการฝึกฝนและอบรมให้ความรู้แก่ตำรวจเป็นพิเศษเกี่ยวกับการประกอบอาชญากรรมทางเศรษฐกิจและคัดเลือกผู้ที่มีความชำนาญเข้ามาเป็นผู้ทำการสอบสวนโดยเฉพาะเรียกว่า Special Investigation Division (SID) อันเป็นองค์กรพิเศษที่จัดตั้งขึ้นมาโดยอยู่ในความควบคุมดูแลของอัยการ และอัยการก็ต้องมีการฝึกฝนอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับกระบวนการทางธุรกิจ การเงิน หรือเทคโนโลยีสมัยใหม่เช่นเดียวกัน เพราะอัยการเป็นผู้วินิจฉัยว่าควรสั่งฟ้องหรือไม่และการดำเนินคดีกับอาชญากรทางเศรษฐกิจอาชญากรมักเป็นผู้มีอิทธิพลจึงมีความจำเป็นที่ตำรวจและอัยการจะต้องมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดเพื่อรวบรวมพยานหลักฐานต่างๆ ให้ศาลพิจารณา⁴²

3. ความสัมพันธ์ขององค์กรรัฐในการร่วมมือกันตรวจสอบความจริงขึ้นก่อนฟ้อง

1. อัยการมีอำนาจในการเริ่มคดีเองได้ แม้จะไม่มีผู้ใดร้องทุกข์หรือกล่าวโทษต่ออัยการ หากอัยการได้ทราบคดีโดยทางใดก็ตามที่มีเหตุอันควรเชื่อว่าได้มีการกระทำความผิดเกิดขึ้นอัยการจะทำการ

⁴⁰ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาญี่ปุ่น มาตรา 191 (1) ในกรณีที่มีความจำเป็นเกิดขึ้น อัยการอาจดำเนินการสอบสวนคดีอาญาด้วยตนเองได้

มาตรา 193 (3) อัยการอาจจะดำเนินการสอบสวนคดีอาญาด้วยตนเองเมื่อคดีที่เกิดขึ้นมีความจำเป็น โดยส่งการไปยังพนักงานสอบสวนและให้ตำรวจช่วยเหลือในการสอบสวนคดีอาญาก็ได้

⁴¹ Dando Shigemitsu, *op. cit.*, *supra* note 31, p. 305.

⁴² Yasuro Tanaka, Masao Kakiyawa, "Economic Crime and Criminal Justice Administration, United Nations. Asia and Far East Institute for the Prevention of Crime and the Treatment of offenders. FUCHU", Tokyo Japan (1987) v. 31, pp. 243-244.

สอบสวนคดีอาญาเอง และกฎหมายก็ยังได้เปิดช่องให้ผู้เสียหายสามารถร้องทุกข์หรือกล่าวโทษต่ออัยการได้ เมื่ออัยการได้รับคำร้องทุกข์ แล้วจะดำเนินการเอง หรือสั่งการให้พนักงานสอบสวนร่วมมือในการสอบสวนหรือส่งเรื่องให้พนักงานสอบสวนดำเนินการสอบสวนต่อไปจนเสร็จก็ได้⁴³

2. การใช้มาตรการบังคับต่างๆ เช่น การออกหมายจับ ค้น และควบคุมตัวผู้ถูกจับ แม้จะเป็นหน้าที่ของศาลโดยแท้ แต่ขั้นตอนบางส่วนก็เป็นภารกิจของอัยการด้วย กล่าวคือการใช้มาตรการบังคับเป็นหน้าที่ของศาล โดยอัยการเป็นผู้ตรวจสอบหมายจากที่ตำรวจร้องขอมาเพื่อที่จะนำเสนอต่อศาลต่อไป ไม่ใช่ตำรวจจะยื่นคำร้องขอต่อศาลได้เลย ถ้าอัยการเห็นชอบด้วยก็จะยื่นคำร้องขอต่อศาล แต่เมื่อเรื่องการขอให้ออกหมายถึงศาลแล้ว ศาลอาจจะเห็นด้วยหรือไม่ก็ได้ เมื่อศาลเห็นด้วยกับความจำเป็นที่จะต้องใช้มาตรการบังคับ ตำรวจจะเป็นผู้ดำเนินการดังกล่าวภายใต้คำสั่งของอัยการ⁴⁴

3. อัยการในฐานะเป็นตัวแทนของรัฐในการดำเนินคดีอาญา เข้ามิตกับผู้กระทำความผิด ขณะเดียวกันก็ปล่อยผู้บริสุทธิ์ จึงต้องมีความเป็นกลาง ซึ่งในบางครั้งอัยการอาจจะถอนฟ้องหรือปิดคดีโดยเหตุผลที่ว่าจำเลยบริสุทธิ์หรือพยานหลักฐานที่รวบรวมยังไม่เพียงพอที่จะลงโทษจำเลยได้ อัยการก็จะต้องปล่อยตัวจำเลยให้เป็นอิสระ และการเสนอพยานหลักฐานต่างๆ ขึ้นต่อศาล อัยการก็จะเสนอข้อเท็จจริงที่เป็นผลดีของจำเลยด้วย (ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาญี่ปุ่น มาตรา 439 (1)) ซึ่งก็ได้รับความสนับสนุนจากประชาชน⁴⁵ จึงเห็นได้ว่าการดำเนินคดีของอัยการที่มีความยุติธรรมให้แก่รัฐ และผู้กระทำความผิด ทำให้ประชาชนเกิดความไว้วางใจและร่วมมือกันในการป้องกันและควบคุมอาชญากรรมกับหน่วยงานของรัฐ

4. ในระหว่างดำเนินคดีอาญาอัยการมีอำนาจสอบสวนเพิ่มเติมได้อย่างกว้างขวาง เช่น สอบสวนบุคคลใดเป็นผู้ต้องหาเพิ่มเติมจากการที่พนักงานสอบสวนได้ทำการสอบสวนไว้เป็นต้น⁴⁶ และในคดีอุกฉกรรจ์หรือยุ่งยากซับซ้อน อัยการจะเข้าไปเกี่ยวข้องอย่างใกล้ชิดกว่าคดีธรรมดาโดยทั่วไป เช่น อาจเรียกสำนวนการสอบสวนจากพนักงานสอบสวนมาตรวจดูเป็นระยะๆ หรืออาจให้พนักงานสอบสวนส่งพยานบุคคลหรือผู้ต้องหาผู้เสียหายมาเพื่อซักถามได้เอง⁴⁷

5. การสอบสวนคดีอาญาที่เกี่ยวกับอาชญากรรมทางเศรษฐกิจ (Economic Crime) เช่น ความผิดที่เกี่ยวกับธุรกิจธนาคาร (Banking transactions) หรือคดีที่เกี่ยวกับคอร์รัปชันในระบบราชการของข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ (Bribery committed by High Government Officials) ถึงแม้ว่าคดีอาญา

⁴³ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาญี่ปุ่น มาตรา 193

⁴⁴ Dando Shigemitsu, *op. Cit.*, *supra* note 31, p.271.

⁴⁵ Atsushi Nagashima, *op.cit.*, *supra* note 33, p. 547.

⁴⁶ ทวีศักดิ์ ณ ตะกั่วทุ่ง, อ้างแล้ว เชิงอรรถที่ 32, น.104.

⁴⁷ เพิ่งอ้าง, น.106.

โดยทั่วไปตำรวจมีอำนาจในการสอบสวนเบื้องต้นก็ตาม แต่ตำรวจไม่มีความรู้ความชำนาญในการสอบสวนความผิดประเภทนี้⁴⁸ ดังนั้นในคดีที่มีความสำคัญๆเป็นที่สนใจของประชาชน อย่างเช่น คดี Lock-heed (1976) อัยการจะเข้ามาสอบสวนคดีด้วยตนเอง โดยอัยการเป็นผู้ดำเนินการจับด้วยตนเองและฟ้องคดีฐานรับสินบน (the charge of receiveing bribes) แก่อดีตนายกรัฐมนตรี คาคุเออิ ทานากะ (Kakuei Tanaka)⁴⁹ จะได้รับการฝึกฝนให้มีความชำนาญเป็นอย่างดีในการสอบสวนคดี และสามารถคัดเลือกพยานหลักฐานต่างๆที่มีความเป็นและสำคัญขึ้นสู่การพิจารณาของศาล ซึ่งเป็นความพยายามของประเทศญี่ปุ่นที่ต้องการแสดงให้เห็นสาธารณชนเกิดความมั่นใจในกฎหมาย และการบังคับใช้กฎหมาย รวมทั้งประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนได้รู้สึกว่าได้ได้รับความคุ้มครองเสมอภาคกันภายใต้กฎหมาย

จากที่กล่าวมา จึงสรุปความได้ว่า เมื่ออัยการเชื่อว่าได้มีการกระทำความผิดอาญาเกิดขึ้น หรือมีผู้เสียหายร้องทุกข์ ซึ่งอาจต้องทุกข์ต่อเจ้าหน้าที่ตำรวจหรือพนักงานอัยการด้วยวาจาหรือทำเป็นหนังสือก็ได้ ตำรวจจะเป็นผู้มีอำนาจหน้าที่ในการสอบสวนคดีอาญาดังกล่าว ขณะเดียวกันประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาญี่ปุ่น มาตรา 189 และมาตรา 191 บัญญัติให้อัยการมีหน้าที่โดยอิสระที่จะสอบสวนคดีอาญาได้ด้วยตนเอง โดยอัยการมีอำนาจแต่เพียงฝ่ายเดียวที่จะวินิจฉัยว่าจะฟ้องหรือไม่ฟ้องคดีต่อศาล และสำหรับคดีอาญาทางเศรษฐกิจ อัยการมักจะเริ่มสอบสวนคดีด้วยตนเองเสมอ

ปัจจุบันเจ้าหน้าที่ตำรวจและตำรวจสอบสวนจะสอบสวนคดีอาญาแต่ถ้ามีความจำเป็น พนักงานอัยการอาจสอบสวนคดีด้วยตนเอง⁵⁰

⁴⁸ เข็มชัย ชุตินวงศ์, "รายงานการศึกษาดูงาน ฝึกอบรม ประชุมและสัมมนา ณ ประเทศญี่ปุ่น," อัยการนิเทศ, เล่ม 49 (2530), น. 392-3.

⁴⁹ Shigeke Ito, "Characteristics and Roles of Japanese Public Prosecutor, United Nations. Asia and Far East Institute for the Prevention of Crime and the Treatment of Offenders. FUCHU", Tokyo Japan. (1986) v.30.p.73.

⁵⁰ ประธาน วัฒนวาณิชย์, "กระบวนการยุติธรรมของญี่ปุ่น การสอบสวนและการฟ้องคดีอาญา."

2 การดำเนินคดีอาญาโดยองค์กรของรัฐในประเทศไทย

2.1 การดำเนินคดีอาญาในประเทศไทย

การดำเนินคดีอาญาในประเทศไทยเป็นไปตามหลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ สังเกตได้จากประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 32 ที่บัญญัติว่า “เมื่อพนักงานอัยการและผู้เสียหายเป็นโจทก์ร่วมกัน ถ้าพนักงานอัยการเห็นว่าผู้เสียหายจะกระทำให้คดีของอัยการเสียหาย โดยกระทำหรือละเว้นกระทำการใดๆในกระบวนการพิจารณาพนักงานอัยการมีอำนาจร้องต่อศาลให้สั่งผู้เสียหายกระทำหรือละเว้นกระทำการนั้นๆได้”

บทบัญญัติดังกล่าวนี้ นอกจากแสดงชัดถึงการดำเนินคดีอาญาในประเทศไทยว่าเป็นไปตามหลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐแล้ว ยังแสดงถึงบทบาทของรัฐอีกด้วยว่า แม้ตามกฎหมายผู้เสียหายจะดำเนินคดีอาญาได้ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 28 ที่บัญญัติว่า “บุคคลเหล่านี้มีอำนาจฟ้องคดีอาญาต่อศาล

(1) พนักงานอัยการ

(2) ผู้เสียหาย”

แต่ผู้เสียหายจะทำได้คดีของอัยการเสียหายไม่ได้ ซึ่งแสดงว่ารัฐหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐเป็นผู้รับผิดชอบในการดำเนินคดีอาญานั้นเอง⁵¹

จากที่ได้กล่าวมาเห็นได้ว่าการดำเนินคดีอาญาของประเทศไทยเป็นการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐในระบบกล่าวหา ซึ่งนิติสัมพันธ์ขององค์กรของรัฐจะเป็นไปในทางราบคือองค์กรทุกฝ่ายมีหน้าที่ค้นหาความจริง มิใช่ต่อสู้กัน เห็นได้จากกฎหมายไทยให้ศาลมีอำนาจค้นหาความจริงได้อย่างกว้างขวาง ไม่จำกัดเฉพาะพยานหลักฐานเท่าที่คู่ความนำสืบ อันถือว่าเป็น “หลักการตรวจสอบ” (Untersuchungsgrundsatz) กล่าวคือ ในคดีอาญาเป็นหน้าที่ของเจ้าพนักงานและศาลที่จะต้องตรวจสอบข้อเท็จจริงในเรื่องที่กล่าวหาโดยไม่มีข้อผูกมัดใดๆ

อย่างไรก็ตามในปัจจุบันความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทของอัยการในการค้นหาความจริงโดยทั่วไปมักเข้าใจว่าอัยการเป็นปรปักษ์กับจำเลยหรือผู้ต้องหา กล่าวคือ เป็นผู้กล่าวหาฝ่ายหนึ่งและผู้ถูกกล่าวหาอีกฝ่ายหนึ่งที่จะต้องต่อสู้กันในเชิงคดีทุกรูปแบบ โดยมีศาลวางตนเป็นกลาง อันมีลักษณะนิติสัมพันธ์ของบุคคลที่เข้ามาเกี่ยวข้องในคดีตามกฎหมายวิธีพิจารณาความด้วยกัน 3 ฝ่าย คือ โจทก์ จำเลย และศาลเป็นผู้ตัดสิน ทำนองเดียวกับการดำเนินคดีอาญาโดยประชาชนตามระบบ

⁵¹ คณิต ณ นคร, กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2549), น.62.

คอมมอนลอว์ ซึ่งฐานะของอัยการในศาลปัจจุบันตามระบบอัยการสากล อัยการเป็นโจทก์ทางแบบพิธีเท่านั้นจะเป็นโจทก์ในเนื้อหา⁵² คือเป็นคู่แพ่งชนะกับจำเลยไม่ได้ เพราะอัยการมิได้มีหน้าที่เพียงคุ้มครองผลประโยชน์ของสังคมเพียงอย่างเดียว หากคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาด้วย และบทบาทของตำรวจในการค้นหาความจริงเกี่ยวกับความผิดอาญาที่เกิดขึ้นในทางปฏิบัติพนักงานสอบสวนก็เป็นปรปักษ์กับผู้ต้องหาเช่นเดียวกัน⁵³ เนื่องจากประเทศไทยเราได้รับอิทธิพลจากระบบกฎหมายของประเทศต่างๆ หลายประเทศ จึงทำให้เกิดความเข้าใจผิดของนักกฎหมายของไทยเราเกี่ยวกับวิธีการค้นหาความจริงเกิดความสับสน และเจตนารมณ์ของกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาที่จะให้มีการค้นหาความจริงไม่บรรลุผลเท่าที่ควร ดังจะเห็นได้ว่าสัมพันธภาพระหว่างองค์กรในกระบวนการยุติธรรมมีความแตกต่างกันต่างคนต่างทำหน้าที่และพยายามแยกบทบาทจากกันและกันโดยเด็ดขาด โดยเฉพาะอย่างยิ่งความสัมพันธ์ระหว่างพนักงานสอบสวนกับอัยการที่แบ่งแยกอำนาจการสอบสวนฟ้องร้องออกจากกันอย่างเด็ดขาด ผิดหลักระบบอัยการสากลที่ให้อัยการเป็นผู้รับผิดชอบการดำเนินคดีอาญาชั้นสอบสวนฟ้องร้องดังกล่าวมาแล้ว⁵⁴

2.2 หลักการดำเนินคดีอาญาและการสอบสวนโดยองค์กรรัฐ

ในต่างประเทศนั้นการสอบสวนฟ้องร้องถือเป็นกระบวนการดำเนินคดีอาญากระบวนการเดียวที่แบ่งแยกไม่ได้ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว ความรับผิดชอบในการสอบสวนจึงอยู่ที่พนักงานอัยการเพียงองค์กรเดียว แต่โดยเหตุที่ประมวลวิธีพิจารณาความอาญาของไทยได้แยกการดำเนินคดีอาญาก่อนชั้นพิจารณาของศาลออกเป็น 2 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนการสอบสวนโดยพนักงานสอบสวนและขั้นตอนการ

⁵² อุทิศ แสนโกติก, "บทบาทของอัยการในการดำเนินคดีอาญา," อัยการนิเทศ, เล่ม 37 (2508), น. 43-45.

⁵³ ระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี ข้อ 254 กำหนดว่า ตามปกติผู้สอบสวนไม่จำเป็นต้องสอบสวนพยานของผู้ต้องหา เพราะตามธรรมดาพนักงานสอบสวนมีหน้าที่จะพิจารณาคดีว่า พอมิมูลดำเนินการฟ้องหรือไม่เป็นหลัก หาใช่เป็นผู้วินิจฉัยคดีของคู่ความไม่ แต่หลักเช่นนี้ บางที่อาจจำเป็นหรือด้วยลักษณะแห่งการสอบสวนต้องรีบชิงไหวพริบสอบสวน หรือพิสูจน์พยานผู้ต้องหาเสียแต่ในชั้นต้น หรือป้องกันมิให้ผู้ต้องหามีโอกาสชักซ้อมพยานทำให้เสียความเที่ยงธรรมในคดี ก็อาจจะสอบสวนพยานผู้ต้องหาในบางคดีเพื่อให้เกิดผล แก่คดีนั้นๆ ก็ได้

⁵⁴ สมศักดิ์ ประกอบแสงสวຍ, "การดำเนินคดีอาญาชั้นเจ้าพนักงานเป็นกระบวนการเดียวกัน," (วิทยานิพนธ์ นิติศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2537), น. 86.

ตั้งฟ้อง หรือไม่ฟ้องโดยพนักงานอัยการ จึงขอแยกอธิบายหลักการดำเนินคดีอาญา และการสอบสวนของทั้งพนักงานสอบสวนและพนักงานอัยการ ดังนี้

ก. พนักงานสอบสวน

(1) หลักการดำเนินคดีอาญาโดยพนักงานสอบสวน

แม้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาไม่ได้กำหนดไว้ว่าคดีใดบ้างที่พนักงานสอบสวนอาจไม่ทำการสอบสวนก็ได้ แต่เมื่อพิจารณา ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 122⁵⁵ ในทางตีความกลับกันมีความหมายว่าคดีอื่นนอกจากนั้นพนักงานสอบสวนต้องทำการสอบสวน นอกจากนี้หน้าที่ของตำรวจโดยทั่วไปก็คือ ดูแลรักษาความสงบภายในบ้านเมืองและเป็นผู้รักษากฎหมายให้มีผลบังคับใช้ได้ ดังนี้ ถ้าตำรวจใช้ดุลพินิจในการสอบสวนคดีอาญาคดีใดคดีหนึ่งนอกจากจะเป็นการกระทำที่ผิดหน้าที่โดยทั่วไปแล้ว ยังถือว่าเป็นการกระทำที่ผิดกฎหมายด้วย เห็นได้จากที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 189 ว่า “ผู้ใดช่วยผู้อื่นซึ่งเป็นผู้ต้องหาว่ากระทำความผิดมิใช่ลหุโทษเพื่อไม่ให้ถูกจับกุมต้องระวางโทษ” จึงเห็นได้ว่าหลักการดำเนินคดีของพนักงานสอบสวนให้หลักดำเนินคดีอาญาตามกฎหมาย⁵⁶

โดยเหตุที่กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาปัจจุบัน ได้กำหนดอำนาจหน้าที่การสอบสวนคดีอาญาให้พนักงานสอบสวนรับผิดชอบ กล่าวคือ การรวบรวมพยานหลักฐานและดำเนินการทั้งหลายที่พนักงานสอบสวนกระทำไปเกี่ยวกับความผิดที่กล่าวหาเพื่อพิสูจน์ความผิดและเอาตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษ⁵⁷ ซึ่งผู้เขียนจะอธิบายในหัวข้อต่อไป

⁵⁵ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 122 บัญญัติว่า “พนักงานสอบสวนจะไม่ทำการสอบสวนในกรณีต่อไปนี้ก็ได้

- (1) เมื่อผู้เสียหายขอความช่วยเหลือ แต่ไม่ยอมรับทุกข้อตามระเบียบ
- (2) เมื่อผู้เสียหายฟ้องคดีเสียเองโดยมิได้ร้องทุกข์ก่อน
- (3) เมื่อมีหนังสือกล่าวโทษเป็นบัตรสนเท่ห์ หรือบุคคลที่กล่าวโทษด้วยปากไม่ยอมบอกว่าเขาชื่อใคร หรือไม่ยอมลงลายมือชื่อในคำกล่าวโทษหรือบันทึกคำกล่าวโทษ”

⁵⁶ คณิต ณ นครและสหาย ทรัพย์สุนทรกุล, อ้างแล้ว เชิงอรรถที่ 6, น. 432.

⁵⁷ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2 (11) บัญญัติว่า “การสอบสวน” หมายความว่า การรวบรวมพยานหลักฐานและการดำเนินการทั้งหลายอื่นตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้ ซึ่งพนักงานสอบสวนได้ทำไปเกี่ยวกับความผิดที่กล่าวหา เพื่อที่จะทราบข้อเท็จจริงหรือพิสูจน์ความผิดและเพื่อจะเอาตัวผู้กระทำความผิดมาฟ้องลงโทษ

(2) การสอบสวนโดยพนักงานสอบสวน

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 22) พ.ศ.2547 ซึ่งแก้ไขใหม่ มาตรา 131 บัญญัติว่า “ให้พนักงานสอบสวนรวบรวมหลักฐานทุกชนิดเท่าที่สามารถจะทำได้ เพื่อประสงค์จะทราบข้อเท็จจริงและพฤติการณ์ต่างๆอันเกี่ยวกับความผิดที่ถูกกล่าวหาและเพื่อที่จะรู้ตัวผู้กระทำผิด และพิสูจน์ให้เห็นความผิด หรือความบริสุทธิ์ของผู้ต้องหา”

เห็นได้ว่า การที่พนักงานสอบสวนจะทราบถึงข้อเท็จจริงและพฤติการณ์ต่างๆอันเกี่ยวกับความผิดที่ถูกกล่าวหา เพื่อที่จะรู้ตัวผู้กระทำผิดและพิสูจน์ให้เห็นความผิดนั้น พนักงานสอบสวนจะรวบรวมพยานหลักฐานต่างๆ เพียงเพื่อให้ยันผู้ต้องหาอย่างเดียวยังไม่ได้ โดยพนักงานสอบสวนต้องรวบรวมพยานหลักฐานอันเป็นผลดีแก่ผู้ต้องหาด้วย เนื่องจากคดีอาญาตัดสินด้วยความจริงและการที่จะวินิจฉัยว่าสิ่งใดจริงหรือไม่ ต้องฟังความทุกฝ่าย เพราะหากพนักงานสอบสวนเชื่อตั้งแต่ต้นว่าผู้ต้องหากระทำผิดแล้ว ก็ไม่อาจถือว่าการสอบสวนเพื่อพิสูจน์ความผิด หากแต่เป็นการสอบสวนเอาผิดผู้ถูกกล่าวหาเพียงอย่างเดียว โอกาสที่บุคคลทั่วไปจะตกเป็นผู้ต้องหาจึงง่ายมาก เพราะเมื่อมีผู้มาร้องทุกข์พนักงานสอบสวนก็จะรับคำร้องทุกข์ และไปจับกุมผู้ต้องหามาควบคุมและสอบสวนทันที โดยไม่ได้มีการสืบสวนข้อเท็จจริงจากพยานหลักฐานในเบื้องต้นเสียก่อน กล่าวคือพนักงานสอบสวนจะเชื่อตามคำให้การของผู้เสียหายหรือผู้กล่าวหาตั้งแต่ต้นนั่นเอง ปัญหาดังกล่าวเกิดขึ้นเพราะไม่มีหลักกฎหมายบังคับให้พนักงานสอบสวนต้องทำการสอบสวนมากนักน้อยเพียงใด อีกทั้งไม่มีบทบังคับให้พนักงานสอบสวนต้องสอบสวนพยานฝ่ายผู้ต้องหา เป็นเหตุให้พนักงานสอบสวนมักจะไม่สอบสวนพยานฝ่ายผู้ต้องหา โดยบอกปิดให้ผู้ต้องหานำพยานไปสืบในชั้นศาล ทำให้มีการดำเนินคดีกับผู้ต้องหาโดยไม่เป็นธรรม เว้นแต่เมื่อผู้ต้องหากล่าวอ้างผู้ใดเป็นพยาน กรณีนี้พนักงานสอบสวนต้องสอบปากคำพยานที่ผู้ต้องหาได้กล่าวอ้างไว้ด้วย ทั้งนี้เพื่อประโยชน์แห่งการรวบรวมพยานหลักฐานและพิสูจน์พยานผู้ต้องหาเสียแต่ชั้นต้น ตามข้อบังคับกระทรวงมหาดไทยว่าด้วย ระเบียบการดำเนินคดีอาญา พ.ศ.2523 ข้อ 8.2 แก้ไขโดยข้อบังคับกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยระเบียบการดำเนินคดีอาญา (ฉบับที่ 7) พ.ศ. 2538 นอกจากนี้ ในระเบียบตำรวจเกี่ยวกับคดีข้อ 216 วรรคสอง บัญญัติว่า “...ให้พนักงานสอบสวนสืบหาหลักฐานอันเกี่ยวแก่คดีทุกชนิดให้เต็มความสามารถเพื่อที่จะทราบข้อเท็จจริง และพฤติการณ์ต่างๆ อันเกี่ยวกับความผิดที่ถูกกล่าวหา เพื่อที่จะได้รู้ตัวผู้กระทำผิดและพิสูจน์ให้เห็นความผิด” ประกอบกับข้อบังคับกระทรวงมหาดไทยที่ 1/2498 ว่าด้วยระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดีข้อ 254 วางหลักไม่ให้พนักงานสอบสวนทำการสอบสวนพยานฝ่ายผู้ต้องหา ฉะนั้นจึงทำให้การสอบสวนของพนักงานสอบสวนมุ่งไปทางรวบรวมพยานหลักฐานเพื่อพิสูจน์ความผิดของผู้ต้องหาเป็นหลักสำคัญ

อย่างไรก็ดีเมื่อมีการบัญญัติเพิ่มข้อความว่า “...หรือความบริสุทธิ์ของผู้ต้องหา” ในมาตรา 131 ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 22) พ.ศ.2547 ที่บังคับใช้ในปัจจุบัน การรวบรวมพยานหลักฐานของพนักงานสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา จึงต้องรวบรวมพยานหลักฐานทุกชนิดทั้งที่เป็นผลดีและผลร้ายตลอดจนเหตุบรรเทาโทษที่เกี่ยวกับการกระทำและตัวของผู้ต้องหาด้วย เพราะการดำเนินคดีอาญาของประเทศไทยเราเป็นการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐที่ทุกฝ่ายมีหน้าที่ค้นหาความจริงเช่นเดียวกับระบบกฎหมายของประเทศในภาคพื้นยุโรป ด้วยเหตุนี้องค์การของรัฐทุกฝ่ายไม่ว่าศาล อัยการ และตำรวจต้องร่วมมือกันและมีความเชื่อมโยงของฝ่ายต่างๆ ในกระบวนการยุติธรรมทั้งทางกฎหมายและทางปฏิบัติ

ฉะนั้นการสอบสวนจึงต้องเป็นการค้นหาข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการกระทำของผู้ต้องหาและข้อเท็จจริงเกี่ยวกับตัวผู้ต้องหา

พยานหลักฐานที่ต้องรวบรวมนั้นจึงมี 3 ชนิด คือ

- (1) พยานหลักฐานที่เป็นผลร้ายแก่ผู้ต้องหาหรือพยานหลักฐานที่ยันผู้ต้องหา
- (2) พยานหลักฐานที่เป็นผลดีแก่ผู้ต้องหาหรือเป็นประโยชน์กับผู้ต้องหา และ
- (3) พยานหลักฐานที่เกี่ยวกับเหตุบรรเทาโทษผู้ต้องหา⁵⁸

นอกจากนี้ในการสอบสวนผู้ต้องหา พนักงานสอบสวนจะกระทำการใดๆ อันเป็นการล่อลวงหรือขู่เข็ญ หรือให้สัญญากับผู้ต้องหาเพื่อจงใจให้เขาให้การอย่างใดๆ ในเรื่องที่ต้องหานั้นไม่ได้⁵⁹ เนื่องจากการดำเนินคดีอาญาระบบกล่าวหาผู้ต้องหาเป็นประธานในคดีมีความอิสระในการตัดสินใจ และเมื่อพนักงานสอบสวนถามปัญหาส่วนตัวของผู้ต้องหาแล้วต้องแจ้งข้อหาให้ทราบ⁶⁰ และพนักงานต้องแจ้งสิทธิให้ผู้ต้องหาจะให้การหรือไม่ก็ได้ ถ้าผู้ต้องหาให้การถ้อยคำที่ผู้ต้องหาให้พนักงานใช้เป็นพยานหลักฐานในการพิจารณาคดีได้ และต้องแจ้งให้ผู้ต้องหาทราบว่าตนเองมีสิทธิให้ทนายความหรือ

⁵⁸ คณิต ณ นคร, อ้างแล้ว เชิงอรรถที่ 51, น. 432.

⁵⁹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 135 บัญญัติว่า “ในการถามคำให้การผู้ต้องหาห้ามมิให้พนักงานสอบสวนทำหรือจัดให้ทำการใดๆ ซึ่งเป็นการให้คำมั่นสัญญา ขู่เข็ญ ล่อลวง ทรมาน ใช้กำลังบังคับหรือกระทำโดยมิชอบประการใดๆ เพื่อจงใจให้เขาให้การอย่างใดๆ ในเรื่องที่ต้องหานั้น”

⁶⁰ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 134 บัญญัติว่า “เมื่อผู้ต้องหาถูกเรียกหรือส่งตัวมาหรือเข้าหาพนักงานสอบสวนเองหรือปรากฏว่าผู้ใดซึ่งมาอยู่ต่อหน้าเจ้าพนักงานเป็นผู้ต้องหา ให้ถามชื่อตัว นามสกุล ชาติ บิดามารดา อายุ อาชีพ ที่อยู่ ที่เกิด และแจ้งให้ทราบถึงข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการกระทำที่กล่าวหาว่าผู้ต้องหาได้กระทำความผิดแล้วจึงแจ้งข้อหาให้ทราบ”

ผู้ซึ่งสนใจเข้าใจเข้าฟังการสอบปากคำตนได้ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 134/4

ฉะนั้น พนักงานสอบสวนเมื่อต้องรับผิดชอบในการสอบสวนในคดีเรื่องใดเรื่องหนึ่ง จึงต้องคำนึงถึง พยานหลักฐานที่มีอยู่ในคดีนั้นๆ โดยจัดลำดับและแสวงหาพยานหลักฐานให้มากที่สุดและพยานที่ดีที่สุด อันได้แก่ประจักษ์พยาน ซึ่งรู้เห็นเหตุการณ์ซึ่งจะทำให้ศาลพิพากษาลงโทษจำเลยได้ ถ้าไม่สามารถรวบรวมติดตามหาประจักษ์พยานได้ ต้องพิจารณาค้นคว้าหาพยานพยานหลักฐานเหตุแวดล้อมกรณีมาเพื่อประกอบพยานหลักฐานอื่น ซึ่งพยานแวดล้อมดังกล่าวก็มีน้ำหนักทำให้ศาลพิพากษาลงโทษจำเลยได้ หรือในคดีอุกฉกรรจ์ การรวบรวมค้นหาพยานซึ่งเป็นประจักษ์พยานหรือพยานแวดล้อมเป็นสิ่งที่ค้นหาได้ยาก เนื่องจากพยานเกรงกลัวอิทธิพลผู้ต้องหาหรือพยานไม่ยอมเข้ามาเกี่ยวข้องกับการดำเนินคดีกลัวเสียเวลาไม่ยอมเป็นธุระ อีกทั้งกลัวอันตรายที่จะตามมากับตนเองและครอบครัว เหตุต่างๆ ที่มีอยู่ทำให้พนักงานสอบสวนหาพยานได้ยากลำบากมาก พนักงานสอบสวนคงต้องหาพยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์มาช่วยในการสอบสวนให้คดีกระจ่างชัด มีน้ำหนักน่าเชื่อว่าผู้ต้องหาเป็นผู้กระทำความผิดหลายคดีที่พนักงานสอบสวนรับมอบตัวผู้ต้องหาจากตำรวจซึ่งทำหน้าที่สืบสวน โดยผู้ต้องหาได้รับสารภาพ พนักงานสอบสวนก็มักไม่ชวนขวยติดตามหาพยานหลักฐานอื่นๆ คงมีเพียงพยานบอกเล่าและคำรับสารภาพประกอบการนำชี้ที่เกิดเหตุ และพนักงานสอบสวนก็ไม่ดำเนินการสอบสวนให้รวดเร็วเพื่อให้สามารถส่งสำนวนการสอบสวนให้อัยการมีเวลาพิจารณาเพื่อหาเหตุบกพร่องหรือพยานหลักฐานที่ไม่สมบูรณ์และพิจารณาสั่งสอบสวนเพิ่มเติม ซึ่งผู้เขียนจะกล่าวโดยละเอียดในบทที่ 3 การที่พนักงานสอบสวนทำการสอบสวนรวบรวมสรุปสำนวนส่งอัยการล่าช้าเป็นเหตุให้อัยการต้องรีบสั่งคดีตามคำรับสารภาพและนำชี้ที่เกิดเหตุไปก่อนและยื่นฟ้องต่อศาล และเมื่อศาลพบว่าไม่มีพยานหลักฐานเพียงพอจึงพิพากษายกฟ้องอันทำให้คดีเสียหายได้ ซึ่งปัญหาในการดำเนินคดีเหล่านี้ล้วนแต่เป็นเพราะการรวบรวมพยานหลักฐานที่บกพร่อง และล่าช้าของพนักงานสอบสวนแทบทั้งสิ้น หรือในบางกรณีผู้ต้องหาซึ่งไม่ได้เป็นผู้กระทำผิด แต่ถูกบังคับให้รับสารภาพ จึงจำยอมต้องรับสารภาพและพนักงานสอบสวนไม่ชวนขวยรวบรวมพยานหลักฐานค้นหาความจริงในคดี อีกทั้งสำนวนส่งล่าช้า ทำให้อัยการไม่มีโอกาสกลั่นกรองตรวจสอบพยานหลักฐานทางคดีได้ ต้องฟ้องคดีตามคำรับสารภาพ ซึ่งสุดท้ายเมื่อศาลพิพากษาจึงรู้ว่าไม่ใช่ผู้กระทำความผิดที่แท้จริง อันเกิดจากการปฏิบัติหน้าที่ในการรวบรวมพยานหลักฐานของพนักงานสอบสวนทั้งสิ้น

ท. พนักงานอัยการ

(1) หลักการดำเนินคดีอาญาโดยพนักงานอัยการ

การที่อัยการทำหน้าที่วินิจฉัยคดีว่าเห็นควรฟ้องหรือไม่ฟ้องนั้น เป็นอำนาจถึงตุลาการ ดังเช่นตุลาการหรือศาลที่ต้องให้ความเป็นธรรมแก่คู่ความทุกฝ่ายให้อีกฝ่ายมีความในการต่อสู้คดีอย่างเต็มที่ อัยการจึงต้องทำหน้าที่โดยเป็นกลางให้อีกฝ่ายผู้เสียหาย และผู้ต้องหาในการแสดงพยานหลักฐานได้อย่างเต็มที่ ไม่ควรเชื่อตั้งแต่ได้รับสำนวนการสอบสวนของพนักงานสอบสวนว่าผู้ต้องหาเป็นผู้กระทำความผิดตามที่พนักงานสอบสวนได้เสนอความเห็นมา กล่าวคืออัยการต้องไม่คิดว่าตนเองเป็นโจทก์ฟ้องผู้กระทำความผิดเท่านั้น โดยต้องปฏิบัติหน้าที่ในเชิงรุก (Active Role) แสวงหาพยานหลักฐานต้องค้นหาความจริง ไม่เพียงแต่คิดว่าฟ้องแล้วให้ศาลเป็นผู้ตัดสินคดีในการปฏิบัติงานของอัยการ มักจะกล่าวถึงเฉพาะสิ่งที่กล่าวหาว่าจำเลยกระทำความผิด ปล่อยให้การแสดงสิ่งที่เป็นคนแก้จำเลยเป็นหน้าที่ของจำเลยในการพิสูจน์ข้อกล่าวหาเหมือนกับการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานสอบสวน โดยคิดว่าเป็นโจทก์ฟ้องร้องอันเป็นการยึดอยู่ในระบบกล่าวหา จนอัยการบางคนมุ่งมั่นแต่จะทำให้จำเลยถูกพิพากษาลงโทษจำคุกมากกว่า ค้นหาความจริงว่าการกระทำดังกล่าวมีความผิดหรือไม่ การกระทำโดยจำเลยหรือไม่อย่างไร ซึ่งผิดกับแนวคำพิพากษาที่เคยวางหลักไว้⁶¹

ทั้งนี้ เพื่อเป็นการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนในคดีอาญา สำนักงานอัยการสูงสุด จึงได้ออกระเบียบปฏิบัติให้อัยการสามารถรับคำร้องขอความเป็นธรรมจากผู้มีประโยชน์เกี่ยวข้องกับคดีได้ เพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม⁶² นอกจากนี้ที่ประชุม นักกฎหมายทั่วโลกเกี่ยวกับกฎหมายอาญาในส่วนที่เกี่ยวกับตัวผู้ต้องหา หรือจำเลย ณ กรุงเฮก ประเทศเนเธอร์แลนด์ ระหว่างวันที่ 24-30 สิงหาคม 2507 เรื่อง “บทบาทของอัยการในการดำเนินคดีอาญา” ได้ลงความเห็น ว่า อัยการควรให้ความสนใจต่อผู้กระทำความผิดในฐานะที่เป็นมนุษย์คนหนึ่งต่อศักดิ์ศรีของเขาในฐานะที่เป็นมนุษย์และต่อสิทธิและส่วนได้เสียของเขาด้วยเหตุนี้วิธีปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดจึงต้องให้เหมาะสมแก่แต่ละบุคคลและเพื่อวัตถุประสงค์ในอันที่จะปรับปรุงและให้กลับเข้าสู่สังคมได้ โดยอัยการย่อมต้องมีมนุษยธรรมในการปฏิบัติหน้าที่ ในการประจันหน้ากับผู้ต้องหาในการพิจารณาความผิดในการสอบสวนและวิธีใช้ในการ

⁶¹ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 791/2455 วินิจฉัยว่า “ข้าราชการเป็นอัยการว่าความแผ่นดิน ควรเข้าใจหน้าที่ว่าจะต้องรักษายุติธรรม ไม่ถือเอาเปรียบคนยาก ไม่น่าจะให้ความลำบาก ก็อย่าแก่กล้าให้มีขึ้น ไม่ใช่ว่าคาดหมัดตั้งมวยเป็นคู่แพชนะกับราษฎรเขม้นขมก แต่ที่จะว่าความให้ได้จริงกระจำงปรากฎปลดเปลื้องข้อสงสัยในอรรถคดี ทำดังนี้ดอกได้ชื่อว่าตรงต่อหน้าที่ราชการ...”

⁶² ระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุด ว่าด้วยการดำเนินคดีอาญาของพนักงานอัยการ พ.ศ.

สอบสวนในการฟ้องร้องและขอให้ลงโทษ โดยจะต้องคุ้มครองส่วนได้เสียที่เกี่ยวข้องไม่เฉพาะของสังคมเท่านั้น แต่ของจำเลยด้วย

นอกจากนี้ อัยการต้องนำพยานหลักฐานที่ได้มาโดยชอบและเป็นพยานในคดีที่รู้เห็นเกี่ยวข้องอย่างแท้จริงในการนำสืบต่อศาล อัยการมีอำนาจใช้ดุลพินิจในการพิจารณาพยานหลักฐานในสำนวนการสอบสวนที่พนักงานสอบสวนรวบรวมมา ถ้าเห็นว่าพยานหลักฐานที่พนักงานสอบสวนรวบรวมมาเป็นพยานหลักฐานที่ได้มาโดยไม่ชอบและเป็นผลร้ายต่อผู้ต้องหา อัยการไม่ควรอ้างเป็นพยาน อัยการอาจตรวจสอบพบจากการพิจารณาอ่านสำนวนการสอบสวน ซึ่งเมื่อพบก็ไม่ควรระบุในบัญชีพยาน แต่ถ้าอัยการไม่พบระหว่างการอ่านสำนวนการสอบสวน จนกระทั่งมีคำสั่งฟ้องจำเลยต่อศาล เมื่ออัยการได้พบกับพยานเพื่อสอบถามพยานในการจะนำพยานเข้าสืบต่อศาล ถ้าอัยการรู้ว่าพยานดังกล่าวเป็นพยานที่ไม่ชอบเป็นผลร้ายต่อจำเลย อัยการควรพิจารณาตัดพยานนั้นเสีย ไม่ควรนำพยานเข้าสืบต่อศาล โดยให้จำเลยต่อสู้คดีเอง

สำหรับการสั่งคดีของพนักงานอัยการนั้น แม้ในคดีที่ปรากฏหลักฐานว่าผู้ต้องหาได้กระทำความผิดก็ตาม แต่ในทางปฏิบัติของสำนักงานอัยการสูงสุดนั้น อัยการสูงสุดได้ชี้ขาดไม่ฟ้องผู้ต้องหาที่เป็นผู้กระทำผิด แต่มีเหตุอันควรไม่ฟ้องมาแล้วหลายเรื่อง อีกทั้งตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาที่ใช้อยู่ปัจจุบันนั้น นอกจากจะไม่มีบทบัญญัติบังคับให้พนักงานอัยการต้องฟ้องคดี แต่กฎหมาย⁶³ ยังบัญญัติให้พนักงานอัยการสามารถถอนฟ้องคดีได้ด้วย อันแสดงให้เห็นว่าหลักการดำเนินคดีอาญาของอัยการ คือ หลักดำเนินคดีอาญาตามดุลพินิจ นั่นเอง⁶⁴

(2) การสอบสวนโดยพนักงานอัยการ

การสอบสวน ถือได้ว่าเป็นหัวใจหลักของการดำเนินคดีอาญา โดยทางเจ้าพนักงานของรัฐเป็นการรวบรวมพยานหลักฐานและการดำเนินการทั้งหลายอื่นตามบทบัญญัติของกฎหมายวิธี

⁶³ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 36 บัญญัติว่า "คดีอาญาซึ่งได้ถอนฟ้องไปจากศาลแล้ว จะนำมาฟ้องอีกหาได้ไม่ เว้นแต่จะเข้าอยู่ในข้อยกเว้นต่อไปนี้"

(1) ถ้าพนักงานอัยการได้ยื่นฟ้องคดีอาญา ซึ่งไม่ใช่ความผิดต่อส่วนตัวไว้แล้ว ได้ถอนฟ้องคดีนั้นไป การถอนนี้ไม่ตัดสิทธิผู้เสียหายที่จะยื่นฟ้องคดีนั้นใหม่

(2) ถ้าพนักงานอัยการถอนคดีซึ่งเป็นความผิดต่อส่วนตัวไปโดยมิได้รับความยินยอมเป็นหนังสือจากผู้เสียหาย การถอนนั้นไม่ตัดสิทธิผู้เสียหายที่จะยื่นฟ้องคดีนั้นใหม่

(3) ถ้าผู้เสียหายได้ยื่นฟ้องคดีอาญาไว้แล้ว ได้ถอนฟ้องคดีนั้นเสีย การถอนนี้ไม่ตัดสิทธิพนักงานอัยการที่จะยื่นฟ้องคดีนั้นใหม่ เว้นแต่คดีซึ่งเป็นความผิดต่อส่วนตัว"

⁶⁴ คณิต ณ นครและสหาย ทรรศนุทรกุล, อ้างแล้ว เชิงอรรถที่ 6, น. 43-44.

พิจารณาความอาญา ซึ่งพนักงานสอบสวนได้ทำไปเกี่ยวกับความผิดที่ถูกล่ามหลอมนั้น จุดประสงค์ก็เพื่อจะทราบข้อเท็จจริง หรือพิสูจน์ความผิดและเพื่อจะเอาตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษ

การสอบสวนในประเทศไทยให้อำนาจของพนักงานสอบสวนซึ่งก็คือเจ้าพนักงานซึ่งกฎหมายให้มีอำนาจและหน้าที่ทำการสอบสวน เจ้าพนักงานดังกล่าวตามกฎหมาย ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทย ได้ให้พนักงานฝ่ายปกครองและตำรวจ เป็นพนักงานสอบสวน ซึ่งมีอำนาจหน้าที่ในการรับคำร้องทุกข์สืบสวน สอบสวน จับกุม ควบคุม ปลดปล่อยชั่วคราว ผ่าตัดต่อศาล จนถึงสรุปสำนวนทำความเห็นเสนออัยการพิจารณาสั่งคดี อันเป็นการแยกการสอบสวนและการฟ้องร้องออกจากกัน ซึ่งจะแตกต่างจากหลายประเทศในระบบที่มีอัยการที่มีอำนาจแบบสากลทั่วไป เช่น สหรัฐอเมริกา ฝรั่งเศส และญี่ปุ่นดังที่กล่าวมา ที่อำนาจหน้าที่ในการสอบสวน ตลอดถึงการกำกับดูแลโดยตรงเป็นของอัยการ

ดังนั้น ฐานะของอัยการไทยจึงเป็นเพียงผู้ไต่สวนคดีที่พนักงานสอบสวนเสนอขึ้นมา จะสอบสวนคดีเองเหมือนประเทศที่มีอัยการในแบบที่เป็นอัยการสากลไม่ได้

การรวบรวมพยานหลักฐานของพนักงานสอบสวนจะใช้เป็นพยานหลักฐานที่อัยการจะพิจารณาสั่งคดี ถ้าอัยการสั่งฟ้องคดี พยานหลักฐานดังกล่าวที่พนักงานสอบสวนรวบรวมมาอัยการก็จะให้นำสืบในศาล จึงเห็นได้ว่าถ้าพนักงานสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานไม่สมบูรณ์ การสอบสวนมีปัญหาบกพร่อง ก็จะมีผลต่อคดีในที่สุด เมื่อถึงขั้นสืบพยานต่อศาล

อย่างไรก็ตาม เมื่อพนักงานสอบสวนสรุปสำนวนทำความเห็นมายังอัยการแล้ว หากอัยการเห็นว่าสำนวนมีความไม่สมบูรณ์ หรือมีปัญหาบกพร่อง เกี่ยวกับการสอบสวนพยานก็ตาม อัยการสามารถสอบสวนเพิ่มเติมโดยผ่านพนักงานสอบสวนหรืออาจเรียกพยานมาซักถามได้ ซึ่งกรณีดังกล่าวถือเป็นประเด็นที่ยังพบปัญหาอยู่พอสมควร โดยจะกล่าวโดยละเอียดในบทที่ 4 ต่อไป

3. การสอบสวนคดีอาญาในประเทศไทย

ปัญหาเรื่องอำนาจสอบสวนเป็นปัญหาที่มีการถกเถียงวิพากษ์วิจารณ์กันอยู่ตลอดมาในสังคมไทย และประเด็นที่ไม่สามารถหาข้อยุติได้ คือ ใครควรเป็นผู้มีอำนาจสอบสวน กล่าวคือ อำนาจสอบสวนควรจะเป็นของตำรวจหรือพนักงานฝ่ายปกครองหรือควรจะเป็นของอัยการ ฉะนั้นผู้เขียนจะไม่กล่าวถึงว่าใครควรเป็นผู้มีอำนาจสอบสวน แต่จะขอก้าวในแง่ที่ว่าปัจจุบันอำนาจการสอบสวนอยู่ที่ใคร และมีผลดีและผลเสีย อย่างไรบ้างเพื่อให้สอดคล้องกับหัวข้อวิทยานิพนธ์ในฉบับนี้ กล่าวคือ⁶⁵

⁶⁵ กุลพล พลวัน, อ้างแล้ว เชิงอรรถที่ 36, น.25-27.

3.1 องค์การที่มีอำนาจสอบสวน

อำนาจสอบสวนถือเป็นอำนาจที่มีความสำคัญ เนื่องจากมีผลกระทบต่อสิทธิเสรีภาพของประชาชนโดยตรง เป็นกลไกที่สำคัญในการเริ่มกระบวนการยุติธรรมทางอาญา สามารถส่งผลร้ายแรงถึงขั้นว่าบุคคลใด ที่ถูกดำเนินคดีอาจต้องโทษจำคุกหรือประหารชีวิตในที่สุด ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความ ประณัติไว้ในมาตรา 2 (5) ว่า “พนักงานอัยการ” หมายความว่าเจ้าพนักงานผู้มีหน้าที่ฟ้องผู้ต้องหาต่อศาล ทั้งนี้จะเป็นข้าราชการในกรมอัยการหรือเจ้าพนักงานอื่น ผู้มีอำนาจเช่นนั้นก็ได้ และมาตรา 2(6) ประณัติว่า “พนักงานสอบสวน” หมายความว่าเจ้าพนักงานซึ่งกฎหมายให้อำนาจและหน้าที่ทำการสอบสวน จากบทบัญญัติทั้งสองมาตราดังกล่าวจึงเห็นได้ว่ากฎหมายประสงค์ให้พนักงานอัยการมีหน้าที่ฟ้องผู้ต้องหาต่อศาลเท่านั้น ไม่มีอำนาจสอบสวนคดีอาญาแต่อย่างใด ส่วนผู้มีอำนาจหน้าที่สอบสวน คือ เจ้าพนักงานตำรวจและเจ้าพนักงานฝ่ายปกครอง เช่น ปลัดอำเภอ นายอำเภอ ปลัดจังหวัด ผู้ว่าราชการจังหวัด อธิบดีกรมการปกครอง ปลัดกระทรวงมหาดไทย

อย่างไรก็ตาม หน่วยงานที่จะมี “หน้าที่” สอบสวนคดีอาญานั้นต้องเป็นไปตามมาตรา 16 ซึ่งบัญญัติว่า “อำนาจศาล อำนาจผู้พิพากษา อำนาจพนักงานอัยการ และอำนาจพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจในการที่จะปฏิบัติตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้ ต้องเป็นไปตามกฎหมายและข้อบังคับทั้งหลายอันว่าด้วยการจัดตั้งศาลยุติธรรม และระบุอำนาจหน้าที่ของผู้พิพากษา หรือซึ่งว่าด้วยอำนาจและหน้าที่ของพนักงานอัยการหรือพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจนั้น”

ในอดีตได้มีการโอนอำนาจหน้าที่สอบสวนคดีอาญา ระหว่างฝ่ายปกครองและฝ่ายตำรวจหลายครั้งด้วยกัน จนกระทั่งปัจจุบัน การสอบสวนเป็นหน้าที่ของตำรวจเพียงฝ่ายเดียว (ตามข้อบังคับกระทรวงมหาดไทยที่ 1/2509 ลงวันที่ 1 กุมภาพันธ์ 2509) และตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 120 ประณัติไว้ว่า “ห้ามมิให้พนักงานอัยการยื่นฟ้องคดีต่อศาล โดยมีได้มีการสอบสวนในความผิดนั้นก่อน”

ดังนั้นเมื่อมีการกระทำผิดทางอาญาเกิดขึ้น หากพนักงานสอบสวนไม่ทำการสอบสวน พนักงานอัยการไม่มีอำนาจสั่งให้พนักงานสอบสวนทำการสอบสวนในคดีนั้นแต่อย่างใด และพนักงานอัยการทำการสอบสวนเองไม่ได้ แม้จะพบพยานหลักฐานหรือได้พยานหลักฐานมาด้วยวิธีการใดก็ตาม พนักงานอัยการก็ไม่มีอำนาจฟ้องคดี จนกว่าพนักงานสอบสวนได้ทำการสอบสวนคดีเสียก่อน

พนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบส่งสำนวนการสอบสวนมายังอัยการและพนักงานอัยการรับสำนวนนั้นไว้แล้ว คดีตามการสอบสวนตกอยู่ในอำนาจของพนักงานอัยการที่พิจารณาสั่งคดีและดำเนินการตามคำสั่งต่อไป⁶⁶

แต่การที่อัยการในประเทศไทยไม่มี “หน้าที่” ในการสอบสวนคดีอาญาคงมีหน้าที่ฟ้องคดีอาญามีได้หมายความว่าอัยการไม่มี “อำนาจ” สอบสวนคดีอาญาเลย เพราะในบางกรณีกฎหมายก็บัญญัติให้อัยการมีอำนาจและหน้าที่ในการสอบสวนโดยตรง คือ มาตรา 20⁶⁷ บัญญัติว่า

“ถ้าความผิดซึ่งมีโทษตามกฎหมายไทยได้กระทำความผิดนอกราชอาณาจักรไทย ให้อธิบดีกรมอัยการหรือผู้รักษาการแทน เป็นพนักงานสอบสวนที่รับผิดชอบ หรือจะมอบหมายให้พนักงานสอบสวนคนใดก็ได้ ฯลฯ”

นอกจากมาตรา 20 แล้ว อัยการก็สามารถใช้อำนาจการสอบสวนได้เช่นกัน กล่าวคือ เมื่อพนักงานสอบสวนได้ทำการสอบสวนจนเห็นว่าการสอบสวนเสร็จแล้ว ก็ต้องดำเนินการตามมาตรา 140-142 คือ ทำความเห็นควรดการสอบสวน ควรสั่งฟ้องหรือควรสั่งไม่ฟ้อง พร้อมกับส่งสำนวนการสอบสวนไปยังอัยการ

ฉะนั้น ทันทีที่สำนวนการสอบสวนได้ถูกส่งไปยังอัยการโดยชอบแล้ว อำนาจการสอบสวนของพนักงานสอบสวน “หมด” ลงทันที การวินิจฉัยว่าให้ยุติการสอบสวน ให้เปรียบเทียบปรับให้สอบสวนต่อไป ให้สอบสวนเพิ่มเติม หรือมีคำสั่งฟ้อง หรือคำสั่งไม่ฟ้อง เป็นอำนาจและหน้าที่ของอัยการ พนักงานสอบสวนจะกระทำการอย่างหนึ่งอย่างใดต่อไปไม่ได้ เว้นแต่จะได้รับคำสั่งจากอัยการเท่านั้น

อย่างไรก็ดีในการวินิจฉัยคดีซึ่งมีผลให้ต้องสอบสวนต่อไป (มาตรา 140 (1)) หรือให้สอบสวนเพิ่มเติม (มาตรา 143 (ก)) นั้น อัยการมี “อำนาจและหน้าที่สั่ง” เท่านั้นแต่ไม่มี “หน้าที่ทำการสอบสวน” ด้วยตนเอง ผู้ที่มีหน้าที่ทำการสอบสวนให้อัยการก็คือ พนักงานสอบสวนเช่นเดิมแต่เป็นการกระทำในอำนาจของอัยการ จะทำการนอกเหนือจากที่สั่งไม่ได้ มิฉะนั้นเป็นการสอบสวนที่ไม่ชอบ หากเกิดความเสียหายแก่บุคคลหนึ่งบุคคลใดอาจต้องรับผิดชอบทั้งทางอาญาและทางแพ่ง

ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่าตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา อัยการมีอำนาจในการสอบสวน แต่การใช้อำนาจถูกจำกัดอย่างมาก กล่าวคือ

1. จะใช้อำนาจนั้นได้ต่อเมื่อพนักงานสอบสวนได้สอบสวนจนเห็นว่าเสร็จแล้ว และทำความเห็นพร้อมกับส่งสำนวนการสอบสวนมาให้

⁶⁶ คณิง ภาไชย, กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 1, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทโรงพิมพ์ เดือนตุลา จำกัด, 2548), น.355.

⁶⁷ เพิ่งอ้าง, น.65.

2. การใช้อำนาจสอบสวนของอัยการก็ถูกจำกัดโดยกฎหมายอีก คือ ไม่มีหน้าที่สอบสวนด้วยตนเอง ต้องสั่งให้พนักงานสอบสวนดำเนินการให้อีกชั้นหนึ่ง

จากที่กล่าวมา เห็นได้ว่าพนักงานสอบสวนมีบทบาทสำคัญในการเริ่มคดี มีอำนาจหน้าที่ในการสอบสวนคดี ส่วนพนักงานอัยการมีหน้าที่สั่งฟ้องหรือไม่ฟ้องตามสำนวนคดีที่ส่งมาจากพนักงานสอบสวน แต่ก็หาใช่ว่าพนักงานอัยการไม่มีบทบาทในการสอบสวนคดีเลยทีเดียว โดยอธิบดีอัยการ (อัยการสูงสุด) หรือผู้รักษาการแทนสามารถสอบสวนคดีอาญาที่กระทำลงนอกราชอาณาจักรไทยได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 20 และสามารถสอบสวนเพิ่มเติมได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 143 ดังจะได้อีกกล่าวต่อไป

3.2 องค์กรที่มีบทบาทในการสอบสวนเพิ่มเติม

จากที่ได้กล่าวมา จะเห็นได้ว่า การดำเนินคดีอาญาขั้นตอนการสอบสวนในประเทศไทยนั้น มีตำรวจเพียงองค์กรเดียวเป็นผู้รับผิดชอบโดยปราศจากการควบคุมจากองค์กรอื่น กล่าวคือ เมื่อพนักงานสอบสวนรู้ว่ามีกระทำความผิดเกิดขึ้นจากการร้องทุกข์ หรือกล่าวโทษหรือโดยวิธีอื่นใดก็ตาม พนักงานสอบสวนมีหน้าที่ดำเนินการสอบสวนโดยมิชักช้า นั่นก็หมายถึงการรวบรวมพยานหลักฐาน และการดำเนินการทั้งหลายที่พนักงานสอบสวนได้กระทำไปเกี่ยวกับความผิดที่กล่าวมาเพื่อพิสูจน์ความผิดและเอาตัวผู้กระทำความผิดมาฟ้องลงโทษ แต่ในทางปฏิบัติพนักงานสอบสวนมักจะกระทำตัวเป็นคู่ความกับผู้ต้องหาเสียเอง เนื่องจากเป็นองค์กรแรกที่เข้ามาสัมผัสกับการกระทำความผิดของผู้ต้องหา จึงอาจมีความรู้สึกลำเอียงตลอดเวลาว่าผู้ต้องหาเป็นผู้กระทำความผิด ดังนั้นการรวบรวมพยานหลักฐานต่างๆ จึงกระทำไปเพื่อพิสูจน์ให้ได้เพียงว่าผู้ต้องหาคือ ผู้กระทำความผิด ประกอบกับประเทศไทยเป็นเพียงประเทศเดียวที่พนักงานอัยการไม่มีส่วนร่วมในการสอบสวนคดีมาแต่ต้น จึงส่งผลให้สำนวนคดีที่พนักงานสอบสวนส่งมาถึงพนักงานอัยการพิจารณา เพื่อวินิจฉัยว่าควรสั่งฟ้องหรือไม่ฟ้อง คดีนั้นไม่อาจเกิดความยุติธรรมได้ทำให้ประชาชนผู้ตกอยู่ในฐานะผู้ต้องหาได้รับความเดือดร้อน ฉะนั้นเพื่อเป็นการแก้ไขและบรรเทาความไม่สมบูรณ์ความถูกต้องของพยานหลักฐานที่รวบรวมโดยพนักงานสอบสวน จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องตระหนักถึงการสอบสวนเพิ่มเติมที่มีอยู่ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทยว่าใครเป็นผู้มีอำนาจ และมีปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างไร ซึ่งผู้เขียนจะได้กล่าวดังต่อไปนี้

ก. พนักงานสอบสวนและพนักงานอัยการ

ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 143 บัญญัติว่า "...พนักงานอัยการมีอำนาจ (ก) สั่งตามที่เห็นสมควร ให้พนักงานสอบสวนดำเนินการสอบสวนเพิ่มเติมหรือส่งพยานคนใดมาให้ซักถามเพื่อส่งต่อไป..."

นอกจากนี้ ระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุดว่าด้วยการดำเนินคดีอาญาของพนักงานอัยการ พ.ศ.2547 ได้วางหลักเกี่ยวกับการสอบสวนเพิ่มเติมไว้ดังต่อไปนี้

ข้อ 48 "เพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม เมื่อพนักงานอัยการเห็นสมควรหรือผู้ต้องหาหรือผู้มีประโยชน์เกี่ยวข้องในคดีร้องขอ พนักงานอัยการอาจสั่งให้พนักงานสอบสวนดำเนินการสอบสวนเพิ่มเติมเพื่อประกอบการพิจารณาสั่งคดี

คดีที่มีการร้องขอความเป็นธรรม ให้พนักงานอัยการทำความเห็นเสนอตามลำดับชั้นถึงอธิบดีเพื่อพิจารณาสั่ง เมื่ออธิบดีมีคำสั่งประการใดให้ปฏิบัติตามนั้น..."

ข้อ 69 "ก่อนมีความเห็นหรือคำสั่ง ให้พนักงานอัยการพิจารณาพยานหลักฐานในคดีให้ได้ความแน่ชัดเสียก่อนว่าผู้ต้องหาได้กระทำความผิดหรือไม่ หากยังไม่แน่ชัดก็ให้สั่งสอบสวนเพิ่มเติมหรือสั่งให้พยานมาเพื่อซักถามตามรูปคดี..."

ข้อ 70 "เมื่อผู้เสียหายหรือผู้ต้องหาหรือผู้มีประโยชน์เกี่ยวข้องในคดีร้องขอต่อพนักงานอัยการว่าไม่ได้รับความเป็นธรรมในการสอบสวนก็ดี หรือมีเหตุอันควรสงสัยว่าพยานให้การโดยไม่สมัครใจหรือให้การขัดต่อความจริงก็ดี หรือเมื่อมีเหตุอันที่สมควรและพนักงานอัยการ เห็นว่าการซักถามพยานจะได้รับความชัดแจ้งและรวดเร็วกว่าสอบสวนเพิ่มเติม ให้พนักงานอัยการสั่งให้พนักงานสอบสวนส่งพยานคนใดมาซักถามก็ได้

ในการซักถาม พนักงานอัยการจะต้องกระทำร่วมกับหัวหน้าหรือรองหัวหน้าพนักงานอัยการหรือพนักงานอัยการที่มีอาวุโสถัดจากหัวหน้าพนักงานอัยการลงมาตามลำดับและในกรณีที่พนักงานสอบสวนประสงค์จะขอฟังการซักถามด้วย ก็ให้เปิดโอกาสให้ฟังได้ทั้งนี้ ให้พนักงานอัยการผู้ซักถามบันทึกถ้อยคำของพยานที่ซักถามตามแบบและวิธีการที่บัญญัติไว้ในมาตรา 9 และมาตรา 11 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาโดยอนุโลม"

จากหลักที่บัญญัติไว้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุดว่าด้วย การดำเนินคดีอาญาของพนักงานอัยการ พ.ศ. 2547 ดังกล่าว เห็นได้ว่าแม้การดำเนินคดีอาญาในประเทศไทยได้แบ่งแยกอำนาจสอบสวนและอำนาจฟ้องคดีออกจากกัน พนักงานอัยการก็เป็นเพียง "ผู้ไต่สวนคดี" โดยไม่มีอำนาจสอบสวน แต่พนักงานอัยการมีอำนาจสอบสวนเพิ่มเติมและเรียกพยานมาซักถามได้แม้จะพบปัญหาบางประการ (ซึ่งจะกล่าวในหัวข้อต่อไป) โดย

สามารถอธิบายหลักการดำเนินการสอบสวนเพื่อให้ได้มาซึ่งพยานหลักฐานเพิ่มเติม โดยพนักงานอัยการ ดังต่อไปนี้

1. วิธีการสอบสวนเพิ่มเติม

(1) การสั่งพนักงานสอบสวนให้ทำการสอบสวนเพิ่มเติมตาม ประเด็นที่กำหนดให้

ก่อนที่พนักงานอัยการจะมีคำสั่งฟ้องหรือไม่ฟ้องผู้ต้องหาที่ดี หรือกรณีที่ต้องสั่งยุติการดำเนินคดีที่ดี พนักงานอัยการต้องพิจารณาพยานหลักฐานในคดีให้ได้ความแน่ชัดเสียก่อนว่าผู้ต้องหาได้กระทำความผิดหรือไม่ และหรือมีเงื่อนไขอะไรจะจับคดีหรือไม่เพียงใด⁶⁸ ถ้าพนักงานอัยการเห็นว่าจำนวนการสอบสวนยังไม่สมบูรณ์ในข้อเท็จจริงบางประการ หรือพยานหลักฐานยังไม่สมบูรณ์ พนักงานอัยการมีอำนาจสั่งให้พนักงานสอบสวนเพิ่มเติมในประเด็นที่ต้องการได้ และพนักงานสอบสวนต้องปฏิบัติตาม ซึ่งเกณฑ์การสั่งคดีของพนักงานอัยการจะใช้หลักเกณฑ์ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 227 ซึ่งบัญญัติว่า “เมื่อมีความสงสัยตามสมควรว่า จำเลยเป็นผู้กระทำความผิดหรือไม่ ให้ยกประโยชน์แห่งความสงสัยนั้นให้จำเลย” มาสั่งไม่ฟ้องผู้ต้องหา เนื่องจากยังไม่สามารถรวบรวมพยานหลักฐานได้ครบไม่ได้⁶⁹ ดังนั้นเมื่อพนักงานอัยการสงสัยว่าพยานหลักฐานที่พนักงานสอบสวนรวบรวมมาในสำนวนยังไม่บริบูรณ์ ก็ต้องสั่งให้พนักงานสอบสวนทำการสอบสวนเพิ่มเติม อันเห็นได้ว่า แม้การรวบรวมพยานหลักฐานจะกระทำโดยพนักงานสอบสวนก็ตาม แต่พนักงานอัยการก็มีบทบาทในการรวบรวมพยานหลักฐานด้วยเช่นกัน

(2) การสั่งพนักงานสอบสวนให้นำพยานบุคคลไปพบอัยการเพื่อซักถามเพิ่มเติม

การสั่งให้ส่งพยานมาเพื่อซักถาม เป็นอำนาจอีกส่วนหนึ่งของพนักงานอัยการที่อาจนำมาใช้ในการกลั่นกรองคดีเช่นเดียวกับการสอบสวนเพิ่มเติมที่กล่าวในข้อ (1) สำหรับการซักถามพยานนั้น พนักงานอัยการต้องกระทำร่วมกับหัวหน้า หรือรองหัวหน้าพนักงานอัยการ และในกรณีที่พนักงานสอบสวนจะขอฟังการซักถามด้วยก็เปิดโอกาสให้ฟังได้ การซักถามพยานให้พนักงานอัยการเป็นผู้ซักถามโดยบันทึกถ้อยคำของพยานในแบบ อ.ก.22 แล้วอ่านให้ผู้ให้ถ้อยคำฟัง ถ้ามีข้อแก้ไขหรือหักท้วงหรือเพิ่มเติมให้แก่ถูกต้อง หรือมิฉะนั้นก็ให้บันทึกไว้และให้ผู้ให้ถ้อยคำลงลายมือชื่อรับรองว่า

⁶⁸ ระเบียบกรมอัยการ ว่าด้วยการดำเนินคดีอาญาของพนักงานอัยการ พ.ศ.2528 (ฉบับแก้ไขปรับปรุงแล้ว) น.12.

⁶⁹ อรุณี กระจำแสง, “อัยการกับการสอบสวนคดีอาญา,” (วิทยานิพนธ์ นิติศาสตร์ มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2522), น. 84-85.

ถูกต้อง กรณีที่พยานที่เรียกมาซักถามไม่สามารถหรือไม่ยอมลงลายมือชื่อ ก็ให้บันทึกหรือรายงานเหตุ นั้นไว้⁷⁰

สำหรับการสั่งให้พนักงานสอบสวนนำพยานบุคคลไปพบอัยการเพื่อซักถามเพิ่มเติม นั้น เช่น⁷¹ อัยการเคยสั่งให้พนักงานสอบสวนทำการสอบสวนเพิ่มเติมแล้ว แต่พนักงานสอบสวนทำการสอบสวนไม่ตรงประเด็นหรือข้อเท็จจริงยังไม่แน่ชัด หากนำพยานมาให้พนักงานอัยการสอบปากคำ ด้วยตนเองจะได้ผลดีกว่า พนักงานอัยการก็มีอำนาจสั่งให้นำพยานมาให้สอบปากคำได้เช่นกัน

2. เงื่อนไขที่พนักงานอัยการสั่งสอบสวนเพิ่มเติมหรือเรียกพยานมาซักถาม

(1) อัยการสั่งสอบสวนได้ตามที่เห็นสมควร ในกรณีที่เห็นว่าพยานหลักฐานยังไม่ได้ความ กระจ่างชัด ซึ่งมีผลต่อการสั่งฟ้องหรือไม่ฟ้องคดี หรือเพื่อประโยชน์ในการนำพยานหลักฐานไปนำสืบ ในชั้นศาล ในกรณีที่พนักงานอัยการเชื่อว่า ผู้ต้องหาเป็นผู้กระทำความผิด เห็นได้ว่ามีผลดีต่อผู้เสียหายและผู้ต้องหา แต่ในการปฏิบัติพนักงานอัยการมักไม่สอบสวนเพิ่มเติม ทั้งที่พยานหลักฐานยังไม่สมบูรณ์ ซึ่งหากอัยการสั่งฟ้องทั้งที่พยานหลักฐานไม่เพียงพอ ก็มีโอกาสสูงที่ศาลจะพิพากษายกฟ้องได้ในภายหลัง

(2) อัยการสั่งสอบสวนเพิ่มเติมตามคำร้องขอความเป็นธรรม ซึ่งถือเป็นการสั่งสอบสวน โดยให้หลักการบริหาร เพราะเหตุที่ในบางคดีพนักงานสอบสวนไม่ยอมรับฟังพยานหลักฐาน รวมทั้งไม่ยอมสอบสวนพยานฝ่ายผู้ต้องหา จนทำให้ผู้ต้องหามาร้องขอความเป็นธรรม เพื่อนำพยานหลักฐานเข้าสู่การพิจารณาของพนักงานอัยการ

3. สาระสำคัญของการสอบสวนเพิ่มเติม

การสอบสวนเพิ่มเติมตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 143 นั้น ถือได้ว่าเป็นหัวใจของการพิจารณาคดีกรณีพยานหลักฐานในการสั่งสำนวนการสอบสวนโดยอัยการ ทั้งนี้ เพื่อให้ได้ข้อเท็จจริงหรือพยานหลักฐานที่ชัดแจ้ง และรัดกุมมากยิ่งขึ้นก่อนที่จะพนักงานอัยการจะมีคำสั่งฟ้องหรือไม่ฟ้องคดี และนอกจากที่กล่าวมาใน 2 (1) และ 2(2) การสอบสวนเพิ่มเติมยังมีสาระสำคัญดังต่อไปนี้⁷²

(1) การสั่งสอบสวนเพิ่มเติมถือเป็นอำนาจตามกฎหมายของพนักงานอัยการที่จะสั่งสอบสวนเพิ่มเติมตามที่เห็นสมควร ดังนั้นเมื่อพนักงานได้ส่งสำนวนการสอบสวนไปยังพนักงานอัยการ

⁷⁰ ระเบียบกรมอัยการ ว่าด้วยการดำเนินคดีอาญาของพนักงานอัยการ พ.ศ.2528

(ฉบับแก้ไขปรับปรุงแล้ว), น.13.

⁷¹ กุลพล พลวัน, "หลักการใช้ดุลพินิจทางอาญาของอัยการ," รพี'45 คณะกรรมการเนติบัณฑิต สมัยที่ 54 สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา, น.93.

⁷² เฟื่องอ้าง, น.93-น.95.

แล้ว พนักงานสอบสวนย่อมหมดอำนาจในการสอบสวน กรณีจะมีการสอบสวนเพิ่มเติมได้ก็ต้องเป็นไปโดยคำสั่งของอัยการเท่านั้น หากพนักงานสอบสวนทำการสอบสวนไปโดยพลการ ย่อมเป็นการสอบสวนที่ไม่ชอบ แต่หากพนักงานสอบสวนยังไม่ส่งสำนวนให้แก่พนักงานอัยการนั้น ตามคำสั่งกรมตำรวจที่ 960/2537 เรื่องมาตรการควบคุม ตรวจสอบ พิจารณาลักษณะต่างๆ และหากพบว่าการสอบสวนยังมีความบกพร่องหรือมีข้อสงสัยบางประการยังไม่เป็นที่กระจ่างชัด ผู้ตรวจสำนวนจะต้องสั่งให้มีการสอบสวนเพิ่มเติมจนสิ้นกระแสความ จึงกล่าวได้ว่าพนักงานสอบสวนสามารถทำการสอบสวนเพิ่มเติมก่อนที่จะส่งสำนวนให้พนักงานอัยการได้

อนึ่ง ผู้ที่จะพิจารณาและมีคำสั่งว่าควรสอบสวนข้อเท็จจริงเพิ่มเติม ในเรื่องใดนั้น เป็นอำนาจตามกฎหมายของพนักงานอัยการ ฉะนั้นเมื่อพนักงานอัยการมีคำสั่งให้สอบสวนเพิ่มเติมในประเด็นใด พนักงานสอบสวนก็มีหน้าที่ต้องปฏิบัติตาม โดยพนักงานสอบสวนไม่อาจโต้แย้งว่าข้อเท็จจริงในสำนวนการสอบสวนครบถ้วนสมบูรณ์แล้ว หรือไม่ควรถือว่าเพิ่มเติมในประเด็นนั้นๆ เนื่องจากการสอบสวนเพิ่มเติมเป็นอำนาจที่กฎหมายได้ให้ไว้แก่พนักงานอัยการโดยตรง เพื่อตรวจสอบกลั่นกรองการสอบสวนของตำรวจ

(2) การสั่งสอบสวนเพิ่มเติมจะยึดถือตามความหมายของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2 (11) กล่าวคือ การรวบรวมพยานหลักฐานเกี่ยวกับความผิดและเพื่อจะเอาตัวผู้กระทำความผิดมาฟ้องลงโทษประกอบกับ มาตรา 131 ซึ่งบัญญัติไว้ว่า “ให้พนักงานสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานทุกชนิดเท่าที่จะสามารถทำได้เพื่อประสงค์จะทราบข้อเท็จจริงและพฤติการณ์ต่างๆ อันเกี่ยวกับความผิดที่ถูกกล่าวหา เพื่อจะรู้ตัวผู้กระทำความผิดและพิสูจน์ให้เห็นความผิดหรือความบริสุทธิ์ของผู้ต้องหา” ฉะนั้นการสั่งสอบสวนเพิ่มเติมจึงสามารถกระทำได้อย่างกว้างขวางโดยไม่จำกัดเฉพาะ เพื่อแสวงหาพยานหลักฐานที่จะฟ้องผู้ต้องหาเพื่อให้ศาลลงโทษเท่านั้น

พยานหลักฐานที่ได้จากการสอบสวนเพิ่มเติมนั้นอาจเป็นคุณหรือเป็นโทษแก่ผู้ต้องหาก็ได้ แม้กระทั่งเป็นพยานหลักฐานฝ่ายผู้ต้องหา ซึ่งแตกต่างจากแนวปฏิบัติของพนักงานสอบสวนตามระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดีข้อ 254⁷³ ซึ่งเกิดปัญหาทำให้พนักงานสอบสวนต้องรวบรวม

⁷³ ข้อบังคับกระทรวงมหาดไทยที่ 1/2548 ว่าด้วยระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี” เล่มที่ 1 ลักษณะที่ 8 ข้อ 254 บัญญัติว่า “ตามปกติผู้สอบสวนไม่จำเป็นจะต้องสอบสวนพยานของผู้ต้องหา เพราะตามธรรมดาพนักงานสอบสวนมีหน้าที่จะพิจารณาคดีว่าพามีมูลดำเนินการฟ้องหรือไม่เป็นหลัก หากใช่เป็นผู้วินิจฉัยคดีของคู่ความไม่ แต่หลักเช่นนี้บางทีอาจเกิดความจำเป็นหรือด้วยลักษณะแห่งการสอบสวนต้องรับฟังไหวพริบสอบสวนหรือพิสูจน์พยานผู้ต้องหาเสียแต่ขั้นต้นหรือป้องกัน มิใช่ผู้ต้องหามีโอกาสชักซ้อมพยาน ทำให้เสียความเที่ยงธรรมในคดี ก็อาจจะสอบสวนพยานผู้ต้องหาในบางคดี เพื่อให้เกิดผลแก่คดีนั้นๆ ก็ได้”

พยานหลักฐานในวงจำกัด โดยมุ่งเฉพาะพยานหลักฐานที่เป็นผลร้ายแก่ผู้ต้องหาเพื่อผลในการสั่งฟ้องคดี ส่วนพยานหลักฐานที่เป็นคุณแก่ผู้ต้องหาซึ่งพนักงานสอบสวนได้ตรวจพบเองหรือโดยคำร้องของผู้ต้องหา ก็จะถูกตัดออกเนื่องจากกระเบียบดังกล่าว

สำหรับการที่พนักงานอัยการสามารถสอบสวนพยานฝ่ายผู้ต้องหาได้นั้นก็เนื่องจากพนักงานอัยการไม่มีระเบียบหรือข้อจำกัดดังกล่าว หากแต่ยึดหลักตามคำจำกัดความของคำว่า "สอบสวน" ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2 (11) ดังที่ได้กล่าวมาแล้วด้วยเหตุนี้ เมื่อผู้ต้องหาร้องขอความเป็นธรรมต่อพนักงานอัยการหรือขอให้มีการสอบสวนเพิ่มเติม พนักงานอัยการจึงชอบที่จะทำการสอบสวนเพิ่มเติมตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 143 และมาตรา 2 (11) ดังที่ได้กล่าวมาแล้วทุกคราวไป

ข. ผู้แทนจากสำนักงานตำรวจแห่งชาติ และผู้ว่าราชการจังหวัด

สาเหตุที่ผู้เขียนต้องกล่าวถึงผู้แทนจากสำนักงานตำรวจแห่งชาติ กล่าวคือ ผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ รองผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ หรือ ผู้ช่วยผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ และผู้ว่าราชการจังหวัด เนื่องจากหากพนักงานอัยการมีคำสั่งฟ้อง องค์การที่จะเข้ามามีบทบาทในการพิจารณาสำนวนคดีต่อไป คือ ศาล ซึ่งผู้เขียนจะไม่กล่าวถึง เพราะเหตุที่วิทยานิพนธ์ฉบับนี้จะกล่าวถึงเฉพาะขั้นตอนก่อนฟ้องคดีเท่านั้น แต่กรณีพนักงานอัยการ เจ้าของสำนวนมีคำสั่งไม่ฟ้องคดี องค์การทั้งสองที่กล่าวถึงจะเข้ามามีบทบาทในการพิจารณาสำนวนทันที ดังที่ได้บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 145 ว่า

"ในกรณีที่มิมีคำสั่งไม่ฟ้อง และคำสั่งนั้นไม่ใช่ของอธิบดีกรมอัยการ ถ้าในนครหลวงกรุงเทพมหานคร ให้รับส่งสำนวนการสอบสวนพร้อมกับคำสั่งไปเสน่อธิบดีกรมตำรวจ รองอธิบดีกรมตำรวจ หรือ ผู้ช่วยอธิบดีกรมตำรวจ ถ้าในจังหวัดอื่น ให้รับส่งสำนวนสอบสวนพร้อมกับคำสั่งไปเสนอผู้ว่าราชการจังหวัด แต่ทั้งนี้มิให้ตัดอำนาจพนักงานอัยการที่จะจัดการอย่างใดแก่ ผู้ต้องหาดังบัญญัติไว้ในมาตรา 143

ในกรณีที่อธิบดีกรมตำรวจ รองอธิบดีกรมตำรวจ หรืออธิบดีกรมตำรวจในนครหลวงกรุงเทพมหานคร หรือผู้ว่าราชการจังหวัดอื่นแย้งคำสั่งของพนักงานอัยการ ให้ส่งสำนวนพร้อมกับความเห็นที่แย้งกันไปยังอธิบดีกรมอัยการเพื่อชี้ขาด แต่ถ้าคดีจะขาดอายุความหรือมีเหตุอย่างอื่นอันจำเป็นจะต้องรีบฟ้องก็ให้ฟ้องคดีนั้นตามความเห็นของอธิบดีกรมตำรวจ รองอธิบดีกรมตำรวจ ผู้ช่วยอธิบดีกรมตำรวจ หรือผู้ว่าราชการจังหวัดไปก่อน

บทบัญญัติในมาตรานี้ ให้นำมาใช้บังคับในการที่พนักงานอัยการจะอุทธรณ์ ฎีกา หรือถอนฟ้อง ถอนอุทธรณ์ และถอนฎีกาโดยอนุโลม"

จากบทบัญญัติดังกล่าว จึงเห็นได้ว่าหากพนักงานอัยการมีคำสั่งไม่ฟ้องคดีแล้ว ผู้แทนสำนักงานตำรวจแห่งชาติ หรือผู้ว่าราชการจังหวัดแล้วแต่กรณีจะเป็นผู้กลั่นกรองสำนวนคดีดังกล่าวอีกชั้นหนึ่ง ซึ่งหากมีความเห็นแย้ง ต้องส่งสำนวนพร้อมความเห็นไปยังอธิบดีกรมอัยการ (อัยการสูงสุดในปัจจุบัน) เพื่อชี้ขาด

สำหรับบทบาทการสอบสวนนั้น ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2 (17) (ฉ) , (ค) , (ด) และ (ง) บัญญัติว่าผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นพนักงานฝ่ายปกครองชั้นผู้ใหญ่ และผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ รองผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ และผู้ช่วยผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ เป็นตำรวจชั้นผู้ใหญ่ และตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 18 บัญญัติให้พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่ มีอำนาจสอบสวนความผิดอาญา ซึ่งได้เกิดหรืออ้างหรือเชื่อว่าได้เกิดภายในเขตอำนาจของตน หรือผู้ต้องหามีที่อยู่ หรือถูกจับภายในเขตอำนาจของตน ฉะนั้นผู้ว่าราชการจังหวัดและผู้แทนจากสำนักงานตำรวจแห่งชาติ จึงเป็นผู้มีอำนาจสอบสวนตามบทบัญญัติดังกล่าว

แต่กระนั้นก็ตาม ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2 (6) บัญญัติว่า “พนักงานสอบสวน หมายความว่า เจ้าพนักงานซึ่งกฎหมายให้มีอำนาจและหน้าที่ทำการสอบสวน” เห็นได้ว่าผู้ที่มีอำนาจสอบสวนมิได้เป็นพนักงานสอบสวนเสมอไป เนื่องจากพนักงานสอบสวนต้องมีทั้งอำนาจและหน้าที่ ซึ่งตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาบัญญัติไว้เพียงแต่ผู้ที่มีอำนาจในการสอบสวน หากได้บัญญัติว่าผู้ใดเป็นผู้มีหน้าที่ในการสอบสวนไว้แต่อย่างใด

อย่างไรก็ดี ข้อบังคับกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยระเบียบการดำเนินคดีอาญา พ.ศ.2523 ได้กำหนดว่าผู้ใดเป็นพนักงานสอบสวน ไว้ดังต่อไปนี้

“...ข้อ 2 หัวหน้าพนักงานสอบสวนและพนักงานสอบสวน

2.1 ให้หัวหน้าสถานีตำรวจภูธรอำเภอ หรือหัวหน้าสถานีตำรวจภูธรกิ่งอำเภอ หรือหัวหน้าสถานีตำรวจภูธรตำบล หรือผู้รักษาการในตำแหน่งหรือผู้รักษาราชการแทน ที่มียศตั้งแต่ ร้อยตำรวจตรี หรือเทียบเท่าร้อยตำรวจตรีขึ้นไปเป็นหัวหน้าพนักงานสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 18 วรรคสี่ และมาตรา 140 ในเขตอำนาจของสถานีตำรวจนั้น กับให้นายตำรวจที่ประจำสถานีตำรวจภูธรดังกล่าว ซึ่งมียศตั้งแต่ร้อยตำรวจตรีหรือเทียบเท่าร้อยตำรวจตรีขึ้นไปเป็นพนักงานสอบสวน

2.2 ให้หัวหน้าตำรวจภูธรจังหวัด หรือผู้รักษาการในตำแหน่ง หรือ ผู้รักษาราชการแทนเป็นหัวหน้าพนักงานสอบสวน ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 18 วรรคสี่ และมาตรา 140 ในเขตอำนาจของตำรวจภูธรจังหวัด กับให้นายตำรวจที่มียศตั้งแต่ร้อยตำรวจตรีหรือเทียบเท่าร้อยตำรวจตรีขึ้นไปในสังกัดตำรวจภูธรจังหวัดนั้นเป็นพนักงานสอบสวน จะให้ผู้ใดมีอำนาจ

หน้าที่เป็นผู้ทำการสอบสวนเรื่องใด ให้หัวหน้าตำรวจภูธรจังหวัดหรือ ผู้รักษาการในตำแหน่งหรือ ผู้รักษาราชการแทนเป็นผู้พิจารณาสั่ง

(ความในข้อ 2.1 และ 2.2 แก้ไขเพิ่มเติม โดยข้อบังคับกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยระเบียบ การดำเนินคดีอาญา (ฉบับที่ 6) พ.ศ.2537 ข้อ 1)

2.3 ให้ผู้บังคับการตำรวจภูธร หรือผู้รักษาการในตำแหน่งหรือผู้รักษาราชการแทน เป็น หัวหน้าพนักงานสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 18 วรรคท้าย และ มาตรา 140 ในเขตอำนาจของกองบังคับการตำรวจภูธร กับให้นายตำรวจที่มียศตั้งแต่ร้อยตำรวจตรี หรือเทียบเท่าร้อยตำรวจตรีขึ้นไปในสังกัดกองบังคับการตำรวจภูธรเป็นพนักงานสอบสวน จะให้ผู้ใดมี อำนาจหน้าที่เป็นผู้ทำการสอบสวนเรื่องใด ให้ผู้บังคับการตำรวจภูธรหรือผู้รักษาการในตำแหน่งหรือ ผู้รักษาราชการแทนเป็นผู้พิจารณาสั่ง

2.4 ให้ผู้บัญชาการตำรวจภูธร หรือผู้รักษาการในตำแหน่งหรือผู้รักษาราชการแทน เป็น หัวหน้าพนักงานสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 18 วรรคท้าย และ มาตรา 140 ในเขตของกองบัญชาการตำรวจภูธร กับให้นายตำรวจที่สังกัดในกองบัญชาการ ตำรวจภูธรซึ่งมียศตั้งแต่ร้อยตำรวจตรีหรือเทียบเท่าร้อยตำรวจตรีขึ้นไปเป็นพนักงาน สอบสวน จะให้ ผู้ใดมีอำนาจหน้าที่เป็นผู้ทำการสอบสวนเรื่องใด ให้ผู้บัญชาการตำรวจภูธรหรือ ผู้รักษาการใน ตำแหน่งหรือผู้รักษาราชการแทน เป็นผู้พิจารณาสั่ง

2.5 ภายใต้บังคับ 12.7 ของข้อ 12 ให้อธิบดีกรมตำรวจ หรือผู้รักษาการในตำแหน่งหรือ ผู้รักษาราชการแทน เป็นหัวหน้าพนักงานสอบสวนทั่วราชอาณาจักร และมีอำนาจสั่งการเดียวกับคดีได้ ทุกกรณี

(ความในข้อ 2.5 แก้ไขเพิ่มเติมโดยข้อบังคับกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยระเบียบการดำเนิน คดีอาญา (ฉบับที่ 5) พ.ศ.2536 ข้อ 3)..."

จากข้อบังคับกระทรวงมหาดไทยดังกล่าว จึงเห็นได้ว่ามิได้กำหนดให้ผู้ว่าราชการจังหวัด เป็นพนักงานสอบสวน หรือให้ผู้ว่าราชการจังหวัดมี "หน้าที่" ทำการสอบสวนแต่อย่างใด ดังนี้ผู้ว่า ราชการจังหวัดจึงไม่ใช่พนักงานสอบสวน และไม่ได้เป็นหัวหน้าพนักงานสอบสวนในเขตจังหวัดด้วย

สำหรับผู้บัญชาการสำนักงานตำรวจแห่งชาตินั้น ถือเป็นหัวหน้าพนักงานสอบสวนทั่ว ราชอาณาจักรและมีอำนาจสั่งการเกี่ยวกับคดีได้ทุกกรณี

อย่างไรก็ตาม แม้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 145 จะให้อำนาจ ผู้ว่าราชการจังหวัด และผู้แทนสำนักงานตำรวจแห่งชาติทำความเห็นแย้งคำสั่งไม่ฟ้องของพนักงาน อัยการได้ หรือผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติถือเป็นหัวหน้าพนักงานสอบสวน มีอำนาจทำการสั่งการ เกี่ยวกับคดีได้ทุกกรณีก็ตาม

แต่กฎหมายก็ได้บัญญัติให้อำนาจผู้ว่าราชการจังหวัดและผู้แทนสำนักงานตำรวจแห่งชาติมีอำนาจสอบสวนเพิ่มเติมเพื่อให้ได้พยานหลักฐานมาประกอบการสั่งคดี เหมือนดังอำนาจของพนักงานอัยการตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 143 ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว แต่อย่างใด หากแต่ทางปฏิบัตินั้นยังคงเป็นปัญหาอยู่ ซึ่งจะได้กล่าวในหัวข้อปัญหาที่เกิดจากการสอบสวนเพิ่มเติมกรณีต่างๆ ต่อไป

ค. อัยการสูงสุด

อัยการสูงสุดมีอำนาจหน้าที่ในการสอบสวนความผิดที่ได้กระทำลงนอกราชอาณาจักร ดังที่ได้บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 20 ว่า

“ถ้าความผิดซึ่งมีโทษตามกฎหมายไทยได้กระทำลงนอกราชอาณาจักรโดยให้อัยการสูงสุดหรือผู้รักษาการแทนเป็นพนักงานสอบสวนที่รับผิดชอบ หรือจะมอบหมายหน้าที่นั้นให้พนักงานสอบสวนคนใดก็ได้

ในกรณีจำเป็น พนักงานสอบสวนต่อไปนี้มีอำนาจสอบสวนในระหว่างรอคำสั่งจากอัยการสูงสุด หรือผู้รักษาการแทน

- (1) พนักงานสอบสวน ซึ่งผู้ต้องหาถูกจับในเขตอำนาจ
- (2) พนักงานสอบสวน ซึ่งรัฐบาลประเทศอื่นหรือบุคคลที่ได้รับความเสียหายได้ฟ้องร้องให้ทำโทษผู้ต้องหา”

เห็นได้ว่าความผิดที่ได้กระทำลงนอกราชอาณาจักรไทยซึ่งมีโทษตามกฎหมายไทยนั้น อัยการสูงสุดเป็นพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบ เช่น เจ้าพนักงานไทยกระทำผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการขณะอยู่ในต่างประเทศ การกระทำผิดฐานปล้นทรัพย์ซึ่งกระทำในทะเลหลวง ฯลฯ

การที่กฎหมายกำหนดให้อัยการสูงสุดเป็นพนักงานสอบสวนที่รับผิดชอบคดีดังกล่าวนั้นก็เพราะว่าเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ นอกจากนี้ยังถือเป็นกรณีพิเศษแตกต่างจากความผิดที่เกิดขึ้นในประเทศโดยแท้ ทั้งนี้อาจปรับเป็นกรณีที่จะยึดถือเขตพื้นที่ของพนักงานสอบสวนตามปกติ ดังเช่นกรณีธรรมดาได้ แต่ในการดำเนินคดีดังกล่าว หากเป็นกรณีที่อัยการสูงสุดมอบหมายให้พนักงานสอบสวนทำแทนได้นั้น หมายถึง การมอบหมายให้พนักงานสอบสวนในฐานะองค์กระมิใช่พนักงานสอบสวนคนใดคนหนึ่งทำแทน แต่ในทางปฏิบัติจะเป็นมอบตัวบุคคล และเมื่ออัยการสูงสุดได้มอบหมายให้พนักงานสอบสวนคนใดดำเนินการสอบสวนแล้ว พนักงานสอบสวนมีหน้าที่ต้องปฏิบัติ แต่การดำเนินการสอบสวนของพนักงานที่ได้รับมอบหมายนั้นยังต้องอยู่ในความรับผิดชอบของอัยการสูงสุด ตามนัยแห่ง มาตรา 18วรรคท้าย ซึ่งบัญญัติว่า “... ในเขตท้องที่ใดมี

พนักงานสอบสวนหลายคน การดำเนินการสอบสวนให้อยู่ในความรับผิดชอบของพนักงานสอบสวนผู้เป็นหัวหน้าในท้องที่นั้นหรือผู้รักษาการแทน⁷⁴

นอกจากนี้ัยการสูงสุดยังมีบทบาทสำคัญในการชี้ขาดความเห็นแย้งตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 145 แต่กระนั้นก็ตามในทางปฏิบัตินั้นมักพบว่าสำนวนการสอบสวนที่ส่งมาถึงัยการสูงสุด ยังมีความไม่สมบูรณ์หรือข้อบกพร่องของพยานหลักฐานที่ปรากฏในสำนวนคดี อาจเป็นเพราะเหตุเกิดจากชั้นสอบสวนของพนักงานสอบสวนที่ไม่ทำการรวบรวมพยานหลักฐานให้ครบถ้วนก็ดี หรือในชั้นพิจารณาสั่งฟ้องของพนักงานัยการที่ไม่สั่งสอบสวนเพิ่มเติมตามอำนาจของตนก็ดี ฉะนั้นัยการสูงสุดในฐานะผู้มีบทบาทสำคัญในการชี้ขาดความเห็นที่ขัดแย้งในการสั่งคดี จึงมีความจำเป็นต้องรวบรวมและแสวงหาพยานหลักฐานเพื่อประกอบคำชี้ขาดของตนเองด้วยเช่นกัน ดังนั้น การสั่งสอบสวนเพิ่มเติมโดยัยการสูงสุดจึงเป็นหลักสำคัญเพื่อให้เกิดความยุติธรรมในการชี้ขาดคดี หากแต่ปัจจุบันยังเป็นปัญหาอยู่เช่นกัน ซึ่งจะได้กล่าวในหัวข้อปัญหาในการสอบสวนในบทที่ 4 ต่อไป

3.3 เปรียบเทียบการตรวจสอบความจริงชั้นก่อนฟ้องในคดีอาญาของไทยกับต่างประเทศ

จากที่ได้กล่าวมาสามารถสรุปความแตกต่างในการดำเนินคดีอาญาชั้นก่อนฟ้องของไทยและต่างประเทศ ได้ดังต่อไปนี้

1. การเริ่มคดี

ในประเทศญี่ปุ่น สหรัฐอเมริกา และฝรั่งเศส ัยการสามารถเริ่มคดีเองได้โดยไม่ต้องผ่านตำรวจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเทศญี่ปุ่น กฎหมายวางหลักไว้ว่า ผู้เสียหายสามารถร้องทุกข์ต่อเจ้าหน้าที่ตำรวจหรือัยการก็ได้หรือแม้ไม่มีผู้ใดร้องทุกข์กล่าวโทษก็ตาม ัยการก็สามารถเรียกคดีเองได้ แต่สำหรับประเทศไทยนั้น กฎหมายไม่ได้บัญญัติให้พนักงานัยการรับคำร้องทุกข์หรือรับคำกล่าวโทษได้ ดังนั้น แม้ผู้เสียหายมาแจ้งกับพนักงานัยการว่ามีผู้กระทำความผิดอาญาหรือแม้แต่ความผิดที่เกิดขึ้นโดยพนักงานัยการเป็นผู้รู้เห็นเองโดยเฉพาะก็ตาม พนักงานัยการก็ไม่อาจดำเนินคดีกับผู้ต้องหาในชั้นจับกุมหรือชั้นสอบสวนได้ คงทำได้แต่เพียงแจ้งให้ตำรวจดำเนินการดังกล่าว

2. การสอบสวนคดี

ในประเทศสหรัฐอเมริกา การสอบสวน ไม่ว่าจะเป็นการรวมพยานหลักฐานและจับตัวผู้กระทำผิดเป็นหน้าที่ของตำรวจ แต่พนักงานัยการมีอำนาจเข้าควบคุมได้ตั้งแต่เริ่มต้นคดีและในประเทศญี่ปุ่นก็

⁷⁴ คณิต ณ นคร, อ้างแล้ว เชิงอรรถที่ 51, น. 428.

เช่นกัน กฎหมายได้วางหลักไว้ชัดเจนให้อัยการมีอำนาจควบคุมการสอบสวนคดีอาญา แต่หากเป็นคดีอาญากรรมทางเศรษฐกิจหรือมีความจำเป็นอัยการจะสอบสวนคดีด้วยตนเอง สำหรับฝรั่งเศส อัยการมีอำนาจทำการสอบสวนด้วยตนเองอย่างกว้างขวางมาก กล่าวคือ เมื่อมีคดีต้องสอบสวนเบื้องต้นหรือคดีที่เป็นความผิดซึ่งหน้า ต้องแจ้งให้อัยการทราบอัยการมีอำนาจไปยังที่เกิดเหตุและทำการสอบสวนด้วยตนเองได้ หรือสั่งการให้ตำรวจสอบสวนในการควบคุมของอัยการได้ รวมทั้งมีอำนาจให้ตำรวจควบคุมตัวผู้ต้องหาได้อีก 24 ชั่วโมง แต่ในประเทศไทยนั้นตั้งแต่เริ่มคดี จนถึงขั้นตอนที่พนักงานสอบสวนต้องส่งสำนวนพร้อมความเห็นทางคดีให้แก่พนักงานอัยการนั้น พนักงานอัยการไม่มีอำนาจสอบสวนหรือทำการใดๆ ที่เกี่ยวข้องกับการสอบสวน ดังนั้นการรวบรวมค้นหาพยานหลักฐานต่างๆ ในคดี จึงเป็นหน้าที่ของพนักงานสอบสวนแต่เพียงฝ่ายเดียว

3. การส่งคดีเสนอต่อศาล

ในประเทศฝรั่งเศส ญี่ปุ่น และสหรัฐอเมริกา อำนาจในการสั่งฟ้องหรือไม่ฟ้องคดีเป็นอำนาจเด็ดขาดของอัยการ แต่ในประเทศไทย พนักงานอัยการไม่มีอำนาจเด็ดขาดในการสั่งไม่ฟ้อง เนื่องจากหากพนักงานอัยการสั่งไม่ฟ้องคดีต้องส่งสำนวนไปยังผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติหรือผู้ว่าราชการ แล้วแต่กรณีตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 145 เพื่อตรวจสอบอีกครั้งว่าจะยังคำสั่งไม่ฟ้องของพนักงานอัยการดังกล่าวหรือไม่ หากเห็นควรแย้งอัยการสูงสุดจะเป็นผู้ชี้ขาดว่าคดีดังกล่าวควรสั่งฟ้องหรือไม่ หากชี้ขาดไม่ฟ้องคดีก็เป็นอันยุติและคำสั่งชี้ขาดให้ฟ้องก็จะเป็นขั้นตอนการพิจารณาในชั้นศาลต่อไป